

הג'נוסייד

שלנו

בצלם
B'TSELEM
بتسيلم

יולי 2025

4	1. הקדמה
9	2. מהו גינוסייד?
12	3. מתודולוגיה
14	4. הגינוסייד הישראלי בכלסמינים
16	א. הרג וגרימת נזק גופני ונפשי חמור
16	הרג וגרימת נזק גופני ונפשי חמור ברצועת עזה
	הפצצות אוויריות ופינוי האוכלוסייה
	הוראות פתיחה באש ושטחי השמדה
	פצועים והיעדר טיפול רפואי
	תמותה עקיפה
	טראומה - פגיעה נפשית
22	הרג וגרימת נזק גופני ונפשי חמור בגדה המערבית
	הפצצות אוויריות
	מדיניות פתיחה באש
	מליציות יהודיות בגדה המערבית
	מצב נפשי חמור
26	הרג וגרימת נזק גופני ונפשי חמור בתוך ישראל
	פשעה
27	ב. הרס תנאי החיים
27	הרס תנאי החיים ברצועת עזה
	הרעבה והרס תשתיות המזון
	שימוש בהרעבה כנשק במלחמה
	שגרת ההרג ב"מרכזי הסיוע"
	הרס תשתיות החשמל והמים
	המתקפה על מערכת הבריאות
	דומיסייד (הרס המרחב הבנוי)
	הרס כלכלי
35	הרס תנאי החיים בגדה המערבית
	דומיסייד (הרס המרחב הבנוי) והגבלות תנועה
	הרס כלכלי
	הרס תשתיות מים וחקלאות
	המתקפה על מערכת הבריאות
39	ג. עקירה כפויה
39	עקירה כפויה ברצועת עזה
41	עקירה כפויה בגדה המערבית
42	עקירה כפויה בתוך ישראל

43	ד. הרס חברתי, פוליטי ותרבותי
43	הרס חברתי, פוליטי ותרבותי ברצועת עזה
	התפשטות אנרכיה
	הרס התא המשפחתי
	המתקפה על החינוך
	שיבוש הסיקור התקשורתי
	המתקפה על המורשת ההיסטורית והדתית
49	הרס חברתי, פוליטי ותרבותי בגדה המערבית
	המתקפה על החינוך
	המתקפה על המורשת ההיסטורית ועל הפולחן הדתי
50	הרס חברתי, פוליטי ותרבותי בתוך ישראל
	צנזורה והשתקה
	פשעה
52	ה. מערכת הכליאה כרשת של מחנות עינויים
54	ו. המתקפה על מעמד הפליטות
55	ז. הסתה לג'נוסייד ודה־הומניזציה מאז אוקטובר 2023
60	5. ג'נוסייד כהליך
60	א. יסודות משטריים מקדימים (1948-2023)
60	אפרטהייד, הפרדה, הנדסה דמוגרפית
	הפרדה
	הנדסה דמוגרפית וטיהור אתני
64	מנגנונים של דה־הומניזציה ותפיסת הפלסטינים כאיום קיומי
66	תרבות של חסינות
68	ב. 7 באוקטובר כאירוע מחולל ומניע
71	ג. ניצול הזדמנות עבור ממשלה ימנית קיצונית
73	6. סיכום

1.

הקדמה

מאז אוקטובר 2023, שינתה ישראל באופן מהותי את המדיניות שלה ביחס לפלסטינים. בעקבות מתקפת חמאס ב־7 באוקטובר 2023 פתחה ישראל במערכה צבאית אינטנסיבית ברצועת עזה, שנמשכת כבר יותר מ־21 חודשים. מתקפה זו על תושבי רצועת עזה כוללת הרג המוני ויצירת תנאי חיים קטסטרופליים הגורמים להיקפי תמותה משמעותיים; גרימת נזק גופני ונפשי חמור לכלל תושבי רצועת עזה כולם; הרס תשתיות ותנאי מחייה בקנה מידה אדיר; הרס של המרקם החברתי ושל מוסדות ואתרי תרבות וחינוך פלסטינים; מעצרים המוניים והתעללות באסירים פלסטינים בבתי כלא, שהפכו למחנות עינויים עבור אלפי פלסטינים המוחזקים ללא משפט; עקירה כפויה המונית כולל ניסיונות לטיהור אתני והפיכת הטיהור האתני של תושבי הרצועה לאחת ממטרות המלחמה הרשמיות; והתקפה על הזהות הפלסטינית, בדמות הרס מכוון של מחנות הפליטים וניסיון להביא לפגיעה קשה בסוכנות האו"ם לפליטים פלסטינים (אונר"א). תוצאותיה של התקפה כוללת זו על רצועת עזה הן פגיעה חמורה, ולפחות בחלקה בלתי ניתנת לתיקון, ביותר משני מיליון הפלסטינים החיים ברצועת עזה, כחלק מבני העם הפלסטיני.

בחינה של המדיניות הישראלית ברצועת עזה ושל תוצאותיה המחרידות - כאשר אלו מתרחשות על רקע הצהרות של גורמים מדיניים וצבאיים ישראלים בכירים באשר לתכלית המתקפה - מביאה אותנו למסקנה החד משמעית לפיה ישראל פועלת באופן מתואם ומתוך כוונה ברורה להביא להרס של החברה הפלסטינית ברצועת עזה. כלומר - שישראל מבצעת ג'נוסייד בפלסטינים תושבי רצועת עזה.

המונח ג'נוסייד (בעברית: השמדת עם) מתאר תופעה חברתית-היסטורית-פוליטית שהתקיימה לאורך ההיסטוריה האנושית. מאז החתימה על אמנת האו"ם בדבר מניעתו וענישתו של הפשע השמדת עם משנת 1948 (נכנסה לתוקף ב־1951), מדובר גם בשם שניתן לפשע חמור ביותר לפי המשפט הבינלאומי, הכולל מעשים שמבוצעים מתוך כוונה להשמיד קבוצה לאומית, אתנית, גזעית או דתית, במלואה או בחלקה. הן מבחינה מוסרית והן מבחינה משפטית, ג'נוסייד אינו יכול להיות מוצדק בשום נסיבות, גם לא כפעולה של הגנה עצמית.

ג'נוסייד מתרחש באמצעות פרקטיקות שונות, המופעלות במקביל ולאורך זמן, כאשר המתה פיזית המונית היא רק אחת מהן. גם הרס של תנאי החיים, לעיתים במסגרת מחנות או אזורי ריכוז, ניסיון שיטתי למנוע ילודה, אלימות מינית נרחבת נגד חברי הקבוצה או גירוש המוני יכולים להיות - והיו לאורך ההיסטוריה - אמצעים המופעלים על ידי מדינה או רשות שולטת

במטרה להרוס קבוצות אתניות, לאומיות, דתיות, גזעיות ואחרות. מעשים ג'נוסיידלים, לכן, הם פעולות שונות שנועדו להביא להרס קבוצת אנשים מובחנת, כחלק מפעולה **מתואמת ומכוונת** של רשות שולטת.

ג'נוסייד מתרחש תמיד בתוך הקשר: ישנם תנאים המאפשרים אותו, אירועים המניעים אותו ואידיאולוגיה המנחה אותו. את ההתקפה הנוכחית על הפלסטינים, ברצועת עזה ובכלל, יש להבין על רקע יותר משבעים שנים של משטר דיכוי אלים ומפלה שישראל כופה על הפלסטינים - ובאופן הקיצוני ביותר, על הפלסטינים ברצועת עזה.

כמו כל משטר אחר, המשטר הישראלי הוא מערכת הפועלת בהתאם להיגיון מסוים ומפעילה את מנגנוני המדינה על מנת להשיג את מטרותיה. כחלק מדפוסים רחבים יותר של **קולוניאליזם התיישבותי**, שאפיינו את היחסים בין יהודים ופלסטינים משלב מוקדם של ההתיישבות הציונית, פועל המשטר הישראלי להבטיח את העליונות היהודית על פני הפלסטינים מבחינה פוליטית, כלכלית, חברתית ותרבותית. לשם כך, מיסד והפעיל משטר האפרטהייד והכיבוש באופן שיטתי מנגנונים לשליטה אלימה, להנדסה דמוגרפית, לאפליה ולפירוק העם הפלסטיני כקולקטיב. יסודות משטריים אלה הם שאפשרו לישראל לפתוח, מיד אחרי מתקפת חמאס הנפשעת ב-7 באוקטובר 2023, בהתקפה ג'נוסיידלית על הפלסטינים. בצלם מדגיש במיוחד שלושה יסודות: חיים תחת משטר אפרטהייד, הכולל הפרדה, הנדסה דמוגרפית וטיהור אתני; הפעלת אלימות שיטתית ומערכתית כלפי פלסטינים, שמבצעה נהנים מחסינות; מיסוד מנגנונים של דה-הומניזציה ותפיסת הפלסטינים כאיום קיומי.

תנאים מסוג זה יכולים להתקיים לאורך זמן גם בלי שיובילו למתקפה ג'נוסיידלית. התרחשותו של אירוע אלים המעורר תודעה של איום קיומי **בקרוב קבוצת המבצעים** יהיה לעיתים קרובות הטריגר **שיניע** את המערכת השלטונית **לביצוע ג'נוסייד**. התקפת חמאס וארגונים פלסטינים חמושים אחרים ב-7 באוקטובר 2023 הייתה אירוע מחולל ומניע מסוג זה. ההתקפה הנפשעת, שהופנתה ברובה נגד אזרחים, כללה פשעי מלחמה רבים וככל הנראה גם פשעים נגד האנושות. היא גבתה את חייהם של **1,218 ישראלים** ותושבים זרים, בהם 882 אזרחים. במהלכה בוצעו מעשי אלימות רבים וקשים, ובהם אלימות מינית, והיא הסתכמה **בעשרות אלפי פצועים** ובחטיפתם של **252 בני אדם**, רובם המכריע אזרחים ובהם נשים, זקנים וילדים, שהצעיר שבהם הוא תינוק בן 9 חודשים שנהרג בשבי יחד עם אחיו בן השלוש ואמם. עבור הישראליים, עצם המתקפה, היקפה ותוצאותיה, יצרו תחושות חרדה ואיום קיומי והובילו לטלטלה ולשינויים חברתיים ופוליטיים עמוקים בחברה הישראלית. אלו היוו כוח מניע לשינוי המדיניות הישראלית כלפי הפלסטינים ברצועת עזה: מדיכוי ושליטה להרס והשמדה.

הג'נוסייד הישראלי מתרחש ברצועת עזה, שם מופעלת האלימות המשטרית נגד הפלסטינים בצורתה הקיצונית והקטלנית ביותר. עם זאת, לא ניתן לבודד את המתקפה על הפלסטינים ברצועת עזה מהאלימות הגוברת, המופעלת בדרגות שונות ובצורות שונות כנגד פלסטינים בגדה המערבית, כולל מזרח ירושלים, ובתוך ישראל.

בהקשר זה חשוב לשים לב למשותף בין האזורים השונים: בסופו של דבר, אותם כוחות צבא פועלים בעזה ובאזורים אחרים, תחת אותם מפקדים ואותה הנהגה מדינית. הפרקטיקות שישראל מפעילה בכל האזורים מבטאות לא פעם את אותו הגיון משטרי שמופעל בעזה וכולל הפקרה מוחלטת של חיי אדם, פגיעה קשה בחפים מפשע, הרס רחב של אזורי מגורים ותנאי חיים, טיהור אתני, והתעלמות גמורה מהחובות המוסריות ומהמשפט הבינלאומי. במקביל, מאיימים בכירים רבים בצבא ובמערכת הפוליטית בהפעלת כוח דומה לזה שמופעל בעזה כלפי פלסטינים בשאר האזורים.

כמו בעזה, גם באזורים אחרים מתבצעים פשעים קטלניים נגד פלסטינים בלי שמבצעיהם יידרשו לתת עליהם דין וחשבון. האלימות וההרס באזורים אלה הולכים ומחריפים עם הזמן, ללא מנגנון פנימי או בינלאומי הפועל באופן אפקטיבי כדי לעצור אותם. כתוצאה מכך, הפשעים הופכים נורמליים בעיני חיילים, מפקדים, פוליטיקאים, אנשי תקשורת והציבור הישראלי בכללותו.

תחת ההבנה שהמשטר הישראלי, בעודו מבצע ג'נוסייד ברצועת עזה, שולט גם בחייהם של פלסטינים בגדה המערבית, במזרח ירושלים ובתוך ישראל – ולאור ההסלמה המתמשכת והמובהקת באלימות שמפעילה ישראל נגד פלסטינים בכל האזורים, הכוללת בפני עצמה פשעים חמורים ביותר – עלינו לקרוא לעצירת הג'נוסייד הישראלי בפלסטינים ברצועת עזה ולהתריע מפני הסכנה הברורה והמיידית שהג'נוסייד לא יישאר מוגבל לרצועת עזה.

הגנה על זכויות אדם אל מול הג'נוסייד

בצלם הוא ארגון זכויות אדם ישראלי, העוסק בתיעוד ובמחקר של הפגיעה בפלסטינים תחת משטר האפרטהייד והכיבוש הישראלי. בשם החובה להגן על בני האדם, חייהם, כבודם וזכויותיהם הפרטיות והקולקטיביות, פועל בצלם יותר מ-35 שנים לחשיפת הפגיעה הישראלית השיטתית בזכויות האדם של הפלסטינים.

השם "בצלם", שלקוח מתוך הפסוק "וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ" (בראשית א' כ"ז), מסמל את עקרון ערך החיים באשר הם. זהו הבסיס המוסרי המנחה את פעילות הארגון לאורך כל שנות קיומו.

במשך עשורים צברנו ניסיון בתחום זכויות האדם, פיתחנו הבנה מעמיקה של מנגנוני הדיכוי הישראלי כלפי העם הפלסטיני, ופרסמנו מאות דו"חות וניירות עמדה. בצלם מתעד אירועים המתרחשים בשטח, חושף את פעולותיה ופשעיה של ישראל, מנתח את המדיניות המנחה אותם ומצביע על המנגנונים המשטריים, החברתיים והמדינתיים המאפשרים אותם. בהתאם למידע שנאסף ולמסקנות הנגזרות ממנו, אנו מחויבים להצגת עמדות ודרישות נחרצות באשר למצב הפגיעה בזכויות אדם, כמו גם לפעולות הנדרשות לשם הגנה עליהן.

בשנת 2021 **הצטרף** ארגון בצלם לרבים אחרים – בראש ובראשונה, ארגונים ופעילים פלסטינים – שבמשך עשורים זיהו את המשטר הישראלי כמשטר אפרטהייד. כך כתבנו אז:

המשטר הישראלי מיישם, בכל השטח שבין הים לירדן, חוקים, פרקטיקות ואלימות מדינה שתכליתם לקדם ולהנציח את עליונותה של קבוצה אחת של בני אדם – יהודים – על קבוצה אחרת של בני אדם – פלסטינים. אחד הכלים המרכזיים באמצעותם פועל המשטר כדי לקדם מטרה זו הוא באמצעות הנדסת המרחב באופן שונה עבור כל אחת משתי הקבוצות.

משטר זה, שיסודותיו הפורמאליים הונחו כבר עם כינונה של מדינת ישראל, ויסודותיו האידיאולוגיים עוצבו עוד קודם לכן, החזיק מראשיתו מטרה ברורה: ביסוסה ושימורה של עליונות הקבוצה היהודית בכל המרחב שתחת שליטה ישראלית. הכלי המרכזי שבאמצעותו מומש עקרון יסוד זה היה כינונו של משטר אפרטהייד (שבניגוד למצב ההיסטורי הפוליטי בדרום אפריקה, מעולם לא הוכרז ככזה, ואף הוכחש על ידי הממשלות הישראליות השונות), שנועד לבסס ולשמר עליונות של קבוצה אחת באמצעות הנדסה דמוגרפית, הפרדה, עיצוב השיח הציבורי, אינדוקסטרניציה, מיליטריזם, וכמובן – הפעלת כוח ואלימות. על אף שהפרקטיקות שהופעלו על ידי המשטר הישראלי לבשו צורות שונות בכל אחד מאזורי השליטה, ועל אף שלאורך השנים הן עברו שינויים ושכלולים רבים, המטרה המרכזית נותרה זהה. המערכת הישראלית כולה – הפוליטית, הצבאית, הציבורית והמשפטית – התארגנה באופן שנועד לשמר את העליונות היהודית, תוך שהיא נשענת על מצג שווא של שלטון חוק, שבפועל אינו מגן על זכויותיהם של נתיני המשטר הפלסטינים.

כארגון זכויות אדם הפועל כדי לעצור ולמנוע אלימות משטרית, מערכתית, נרחבת ושיטתית כלפי הפלסטינים, אנו רואים עצמנו מחויבים לניתוח של הפרות זכויות האדם שמבוצעות בשטח בהקשר ולאור המסגרת המשטרית שמבצעת אותן, וההיגיון הפוליטי שמנחה אותה.

כאמור, מאז אוקטובר 2023 חל שינוי משמעותי באופן שבו ישראל פועלת לדיכוי הפלסטינים ולפגיעה בפלסטינים כיחידים וכקבוצה. בידינו עדויות ישירות ותיעוד של מאות אירועים מסוגים שונים בהם הופעלה אלימות קיצונית וחסרת תקדים נגד אוכלוסייה אזרחית פלסטינית בכל השטח שבו שולטת ישראל. בידינו גם הצהרות חוזרות ונשנות של בכירים במערכת הפוליטית

והצבאית המתארות בגלוי את המדיניות הננקטת בשטח כלפי הפלסטינים. במשך חודשים הצטברו הוכחות רבות מספור בנוגע להשלכות ולתוצאות של מדיניותה הנוכחית של ישראל, המעידות על עומקו של התהליך המחריד שעוברת המערכת הישראלית כולה ביחסה לפלסטינים.

בבצלם פועלים זה לצד זה ישראלים-יהודים ופלסטינים תושבי רצועת עזה, הגדה המערבית, מזרח ירושלים וישראל, מתוך תפיסת עולם משותפת הרואה בהגנה על זכויותיהם של בני אדם מחויבות מוסרית אנושית בסיסית. כולנו חיים תחת אותו משטר אפרטהייד, אשר סיווג את חלקנו כנתינים עם זכויות יתר, רק בשל היותנו יהודים, ואת חלקנו כבני אדם שאינם זכאים לכל הגנה, רק בשל היותנו פלסטינים. אנו נאבקים יחד כדי שנוכל כולנו לחיות במרחב שבין הים התיכון ונהר הירדן ללא אפליה, דיכוי אלים והשמדה.

תוך כתיבת שורות אלה, הולכת ומחריפה ההתקפה הברוטאלית והאכזרית שמנהלת ישראל נגד הפלסטינים. כבני ובנות המקום, וכפעילי זכויות אדם, אנו רואים את עצמנו מחויבים להעיד על מצב הדברים כפי שתועד ונחקר על ידנו ועל ידי גופים רבים אחרים, לקרוא בשם למציאות שאנו עדים לה ושבתוכה אנו חיים, לספר על אודותיה ולעמוד לצד הקורבנות.

אנו קוראים לציבור בישראל ולקהילה הבינלאומית לעצור באופן דחוף ומיידי את ההתקפה הישראלית על הפלסטינים ברצועת עזה ובכל האזורים שתחת שליטת ישראל, ולעשות לשם כך שימוש בכל האמצעים העומדים לרשותם לפי המשפט הבינלאומי.

2.

מהו ג'נוסייד?

ג'נוסייד מציין תופעה חברתית-פוליטית שהתקיימה לאורך ההיסטוריה האנושית. למונח זה הוצעו הגדרות שונות, אולם באופן הבסיסי ביותר ג'נוסייד הוא **הרס אלים ומכוון של קבוצה אתנית, לאומית, דתית או גזעית** או ניסיון להרס כזה, המביא לפגיעה חמורה ובלתי ניתנת לתיקון בקבוצה ככזו. בניסוחו של רפאל למקין, המשפטן היהודי-פולני שטבע את המושג: ג'נוסייד הוא "התקפה מתואמת" על היבטי החיים השונים של קבוצה לאומית, אתנית, דתית או גזעית מובחנת, על ידי פעולות שונות שמטרתן הרס היסודות החיוניים של חיי הקבוצה, כשתכליתה של התקפה זו הינה הרס הקבוצה.

מאז החתימה על אמנת הג'נוסייד בדבר מניעתו וענישתו של הפשע השמדת עם משנת 1948, זהו גם השם שניתן לפשע חמור ביותר לפי המשפט הבינלאומי, הכולל מעשים שמבוצעים מתוך כוונה להשמיד קבוצה לאומית, אתנית, גזעית או דתית, במלואה או בחלקה. הן מבחינה מוסרית והן מבחינה משפטית, ג'נוסייד אינו יכול להיות מוצדק בשום נסיבות, גם לא כפעולה של הגנה עצמית. מדינת ישראל אף חוקקה בשנת 1950 את החוק בדבר מניעתו וענישתו של הפשע השמדת עם.

לרוב, ג'נוסייד כולל דפוסי פעולה ופרקטיקות שונים המתקיימים לאורך זמן ואשר המתה פיזית המונית וישירה היא רק אחת מהן. פגיעה פיזית או נפשית חמורה בחברי הקבוצה, הרס של אזורי מחייה ויצירה של תנאי חיים קטלניים, לעיתים במסגרת מחנות או אזורי ריכוז, ניסיון למנוע ילודה בקבוצה, אלימות מינית נרחבת נגד חברי הקבוצה או גירוש המוני של חברי הקבוצה - כל אלו יכולים להיות, והיו לאורך ההיסטוריה, מבין האמצעים השונים המופעלים על ידי מדינה או רשות שולטת על מנת להרוס קבוצות אתניות, לאומיות, דתיות, גזעיות ואחרות.

כפי שקובעת אמנת האו"ם ומראים מקרים היסטוריים שונים, ג'נוסייד אין משמעותו בהכרח ניסיון להשמיד את כל בני הקבוצה. הוא מוגדר באמנה ככולל "השמדה גמורה או חלקית" של הקבוצה, ועשוי להתמקד בחלק ספציפי מבין חברי הקבוצה או במרחב ספציפי שבו הם שוהים (גם אם כלפי חלקים אחרים מחברי הקבוצה, המצויים תחת שליטת אותו המשטר, מופעלת באותה עת מדיניות אחרת). עם זאת, ג'נוסייד המתבצע נגד חלק מהקבוצה מעלה את הסיכון לביצוע כלפי חלקים נוספים מתוכה, מכיוון שהמעבר של משטר לביצוע ג'נוסייד מבטא לרוב את תפיסת כלל חברי הקבוצה כאיום, את הערך הנמוך המיוחס לחייהם ואת אובדן ההגנה המשפטית שלהם. הוא גם מבטא את האופן שבו אלימות קיצונית עד כדי השמדה נתפסת כפתרון אפשרי, יעיל ולפעמים אפילו הכרחי בפני האיום שמהווה הקבוצה. זרועות המשטר המבצעות

ג'נוסייד במרחב אחד נוטות להתרגל להפעיל אלימות כזו ולפתח חסינות ממתן דין וחשבון עליה למוסדות לאומיים ובינלאומיים, ובכך הופכת הפעלתה במרחבים אחרים לקלה יותר.

על אף שרק לעתים רחוקות ניתן לבצע ג'נוסייד ללא הסכמה, תמיכה ולגיטימציה מתוך קבוצת המבצעים, יש לציין כי חברות הלוקחות חלק בביצוע ג'נוסייד בדרך כלל אינן תופסות את עצמן ככאלה. ההתקפה הג'נוסיידלית נתפסת על ידי מבצעי הישירים, ומובנת על ידי הציבור הרחב, כמעשה לגיטימי של הגנה עצמית, וכתגובה לאויב המציב בפניהם איום קיומי. כך הלגיטימציה החברתית שמקבלת הפעלת האלימות הקיצונית באזור אחד מכשירה את הקרקע ללגיטימציה כזו גם באזורים אחרים, ופוטנציאל האלימות המשטרית כלפי כלל חברי הקבוצה רק עולה. לכן, ההכרה בכך שג'נוסייד מתרחש נגד חלק מחברי הקבוצה או באזור מסוים היא גם אזהרה חמורה מפני החלת דפוסי פעולה דומים גם נגד חלקים אחרים מהקבוצה או באזורים אחרים.

על אמנת האו"ם והדיון המשפטי בשאלת הג'נוסייד

אמנת האו"ם בדבר מניעתו וענישתו של הפשע השמדת עם מ-1948 (נכנסה לתוקף ב-1951) מגדירה כמה פעולות הנחשבות ג'נוסיידליות אם הן נעשות מתוך כוונה להשמיד קבוצה לאומית, אתנית, גזעית או דתית, במלואה או בחלקה: הרג של חברי הקבוצה; פגיעה פיזית ונפשית חמורה בחברי הקבוצה; העמדת חברי הקבוצה במכוון בתנאי חיים שעשויים להביא למוות של רבים מהם או של כולם; נקיטת פעולות המונעות ילודה בקרב הקבוצה; והעברה בכפייה של ילדי הקבוצה לקבוצה אחרת. בתי הדין הבינלאומיים שדנו במקרים של רואנדה ויוגוסלביה לשעבר כללו בתוך אלו גם אקטים נרחבים של אלימות מינית ומגדרית. בכך, האמנה והפרשנויות המשפטיות שניתנו לה מבהירות כי הרס מכוון של קבוצה עשוי להתרחש - ולמעשה נוטה להתרחש - בעזרת מגוון דרכי פעולה, שהרג ישיר של חברי הקבוצה הוא רק אחת מהן.

הגדרת הג'נוסייד באמנה מדגישה את חשיבותה של הכוונה להשמיד או להרוס (*intent to destroy*) את הקבוצה כזו. נהוג לנסח זאת במונחים המשפטיים של היסוד המנטלי (*mens rea*), כלומר הכוונה להשמיד את הקבוצה במלואה או בחלקה; ושל היסוד הפיזי (*actus reus*), כלומר הפעולות הננקטות על מנת להוציא כוונה זו לפועל. ג'נוסייד מחייב "כוונה מיוחדת" (*dolus specialis*) להשמדת הקבוצה במלואה או בחלקה, וכל אחת מהפעולות המוגדרות באמנה כפעולות ג'נוסיידליות ייחשבו ככאלה רק אם נעשו מתוך אותה כוונה. בתי דין בינלאומיים שדנו במקרים של ג'נוסייד או של חשד לג'נוסייד קבעו כי ניתן להסיק את כוונת ההשמדה לא רק ממסמכים רשמיים ומהצהרות של מנהיגים צבאיים ומדיניים, אלא גם מדפוס הפעולות של המדינה או הכוחות המבצעים את הפשע, אם כוונה כזו היא המסקנה הסבירה היחידה מדפוס הפעולות הנדון.

ישנו פער מובנה בין הדיון המשפטי ובין הדיון ההיסטורי בתופעת הג'נוסייד. הדיון המשפטי נגזר מהגדרה צרה, שנוסחה במידה רבה מתוך האינטרסים הפוליטיים של המדינות שנציגיהן השתתפו בעיצובה. מהפרספקטיבה ההיסטורית, לעומת זאת, ניתן ללמוד כי הרס אלים של קבוצות עשוי להתרחש במגוון רחב של דרכים, שלעתים קרובות אינן נמצאות בהלימה עם ההגדרה המשפטית המחמירה. עקב הרף הגבוה שמציבות ההגדרה המשפטית והפרשנויות הדומיננטיות לה בבתי הדין הבינלאומיים, נוצר מצב פרדוקסלי: ההכרה במצב של ג'נוסייד מתרחשת לרוב רק לאחר שחלק ניכר מהקבוצה המותקפת הושמד, והקבוצה כזו סובלת מפגיעה חמורה ושאינה ניתנת לתיקון.

המקרה של ישראל ועזה ממחיש בעיה זו: בעוד הדיון המשפטי בשאלה האם ישראל מבצעת ג'נוסייד ברצועת עזה הוא חשוב וחיוני, ישנו פער משמעותי בין משך הזמן שיעבור עד שיתקבלו ההכרעות מצד המוסדות הפורמאליים הדנים בנושא, ובראשם בית הדין הבינלאומי לצדק, ובין העובדה שבפועל החברה בעזה נהרסת מול עינינו. תוצאות פעולותיה המכוונות של ישראל הולכות ומחריפות מיום ליום, בזמן שהקהילה הבינלאומית עומדת מנגד או תומכת בפועל בפשעה של ישראל.

דו"ח זה נשען על ההגדרה המשפטית של ג'נוסייד באמנת האו"ם, אך מאמץ מסגרת ניתוח רחבה יותר - העולה הן מניתוחו של למקין והן מן המחקר ההיסטורי והסוציולוגי בנושא - בבחינת התהליך שהוביל לג'נוסייד בעזה והפעולות הג'נוסיידליות של ישראל ברצועה. הדו"ח מנתח את התנאים שקדמו לאוקטובר 2023 והניחו את היסודות שאפשרו את ביצוע הג'נוסייד לאחר התקפת חמאס ב-7 באוקטובר; את הסיבות שבגללן הפכה התקפה זו לאירוע מחולל בדרך אל הג'נוסייד; ואת מגוון הפרקטיקות שמיישמת ישראל ברצועת עזה מאז, ושמהוות ביחד התקפה מתואמת על היסודות החיוניים של החברה הפלסטינית בעזה, מתוך כוונה להרס הפלסטינים בעזה כקבוצה. הדו"ח בוחן גם את האופנים שבהם הפרקטיקות הג'נוסיידליות זולגות בהדרגה אל מרחבים אחרים בהם שולטת ישראל בפלסטינים, ומזהיר מפני הסכנה הנשקפת לפלסטינים גם במרחבים אלו כאינדיבידואלים וכקבוצה.

3.**מתודולוגיה**

מטרתו של דו"ח זה היא לשרטט את אופייה הכולל של המתקפה שמנהלת ישראל מאז אוקטובר 2023 נגד הפלסטינים בכל האזורים שבשליטתה, בדגש על הג'נוסייד שמתבצע נגד הפלסטינים ברצועת עזה.

במהלך 20 החודשים האחרונים אסף בצלם נתונים, מידע ותיעוד של אלפי מקרי הרג, פציעה, עקירה כפויה, עינויים, הרס בתים, מבנים ותשתיות, ועוד שורה ארוכה של הפרות זכויות אדם שביצע המשטר הישראלי כנגד פלסטינים ברצועת עזה, בגדה המערבית, כולל מזרח ירושלים, ובשטחי מדינת ישראל. על מנת לשקף את ממדי הפגיעה בפלסטינים בצורה מלאה ככל הניתן, מסמך זה כולל מידע ונתונים שנאספו גם ממקורות חיצוניים. הבחירה להתבסס על אלו נבעה, בין השאר, מהקושי הכרוך בתיעוד פעולותיה של ישראל ברצועת עזה. מאז תחילת המתקפה הנוכחית, הטילה ישראל מגבלות חסרות תקדים על גישתם של ארגונים שונים וגופי תקשורת לרצועה, תוך שהיא מעמיקה את בידודה מהעולם. תחקירני בצלם ברצועת עזה, שהצליחו להיחלץ ממנה לאחר חודשים ארוכים של עקירה, סבל וסכנה לחייהם ולחיי משפחותיהם, המשיכו לגבות עדויות ממאות מתושבי הרצועה באמצעות שיחות טלפון והודעות קוליות, ותוך אתגר מתמשך ליצירת קשר.

לאור מחויבות לשמירה על סטנדרטים גבוהים של אמינות ומהימנות, כל הנתונים במסמך זה שלא נחקרו ואומתו על ידי בצלם עצמו נאספו מתוך המקורות הבאים: פרסומים ודו"חות של ארגוני זכויות אדם, ארגוני סיוע וסוכנויות האו"ם; תחקירים של גופי תקשורת מוכרים שמחויבים לאתיקה עיתונאית ולהצלבת נתונים; חוות דעת שנכתבו בידי מומחים בינלאומיים בתחומם; ומקורות ראשוניים, כגון עדויות ותיעוד מאומת מהשטח. נוסף על כך, התבססנו על ספרות ענפה שחקרה לעומק מקרי ג'נוסייד שבוצעו לאורך ההיסטוריה במקומות שונים בעולם, ועל כתיבתם של חוקרים שתיעדו תופעות המתרחשות בצל הלחימה המתמשכת בעזה ופרסמו את ממצאיהם בכתבי עת מוכרים. הניתוח של כלל המידע נעשה בידי ארגון בצלם, על בסיס ניסיון ארוך שנים באיסוף מידע, באימותו ובביצוע מחקרים על הפרות זכויות אדם.

בכל הנוגע לנתוני ההרוגים והפצועים הפלסטינים ברצועת עזה, דו"ח זה מתבסס על פרסומי משרד הבריאות הפלסטיני ברצועה. לא רק שנתונים אלה נחשבים כאמינים ואומצו על ידי שורה ארוכה של ארגונים וחוקרים, אלא שהם אף נחשבים לשמרניים ביחס למספר ההרוגים והפצועים שנפגעו בפועל במתקפה. הסיבה לכך נעוצה במתודולוגיה שבאמצעותה מחשב משרד

הבריאות את מספרי הנפגעים: בכל הקשור להרוגים, משרד הבריאות בעזה כולל ברישומיו רק את הגופות שהגיעו לחדרי המתים בבתי החולים או הרוגים שמותם דווח לרשויות על ידי קרוביהם. כתוצאה מכך, לא נכללים ברשימות שמפרסם משרד הבריאות הרוגים שגופותיהם טרם חולצו מבין הריסות הבניינים שנפגעו, גופות שלא נשאר מהן כל שריד שיאפשר לזהותן, גופות שנטמנו בקברים מאולתרים, בלי להודיע על כך לרשויות, או משפחות שלמות שנהרגו ולא נותר מי שידווח על מותם. הדבר נכון גם לגבי מספרי הפצועים, המונים רק את מי שהגיעו לאחד המרכזים הרפואיים הרשמיים לקבלת טיפול רפואי. ההרס השיטתי של מערכת הבריאות ברצועה הביא לכך שפצועים רבים לא יכולים או נמנעים מלהגיע למרכזים הרפואיים המעטים שעוד פועלים ברצועה וכורעים תחת עומס ההרוגים, החולים והפצועים.

לאור המגבלות שתוארו לעיל, ובשל ריבוי האירועים חסר התקדים, דו"ח זה ישקף באופן חלקי בלבד את ממדי הפגיעה בכל אחד ממרכיבי החיים של הפלסטינים באזורי השליטה השונים של ישראל. אנו מעריכים שתידרש עבודת תיעוד ומחקר ארוכת שנים בכדי לאמוד את היקף ההרס שממשיך גם בעת כתיבת שורות אלו, וכן את הנזקים ארוכי הטווח - האישיים, התרבותיים, החברתיים והפוליטיים - שעמם צפויים התושבים הפלסטינים החיים במרחבים השונים להתמודד בעתיד.

4.

הג'נוסייד הישראלי בפלסטינים

כמעט שנתיים של מתקפה ישראלית הותירו את רצועת עזה חרבה ברובה. נכון לאמצע יולי 2025, מספר ההרוגים נאמד בכ־58,026 בני אדם, רובם המכריע אזרחים שלא השתתפו בלחימה. מספר הפצועים נאמד בכ־138,520 בני אדם. כלל בתי החולים הרוסים או מתפקדים באופן חלקי בלבד, וכך גם רובן המוחלט של התשתיות האזרחיות. ניתן להעריך שכלל תושבי רצועת עזה – ובעיקר ילדים, המהווים כמחצית מהאוכלוסייה – מתמודדים כיום עם טראומה פיזית ונפשית בדרגות חומרה שונות. רבים עוד צפויים למות, או לסבול פגיעה פיזית ונפשית חמורה, כתוצאה מהמשך הלחימה, מהשלכות ההרעבה המכוונת של תושבי עזה בידי ישראל וממניעתו של סיוע הומניטארי. מאז שישראל הפרה את הפסקת האש במרץ 2025, מאות מתושבי רצועת עזה מתו ונפצעו מדי יום: בהפצצות מהאוויר, בירי והפגזות סביב "מרכזי חלוקת סיוע", כתוצאה מתת-תזונה ומהשילוב בינה ובין המחלות המתפשטות בעזה, המים המזוהמים והרס התשתיות הרפואיות.

מציאות זו היא תוצאה ישירה של מדיניות ישראל בעזה מאז אוקטובר 2023, שאינה ניתנת להצדקה או להסבר כניסיון לחיסול שלטונו ויכולותיו הצבאיות של ארגון חמאס ברצועה. הצהרות של מקבלי החלטות ישראלים בנוגע לאופי המתקפה על עזה ביטאו כוונה ג'נוסיידלית לכל אורך המתקפה. כוונה זו באה לידי ביטוי גם באמירות רבות של מפקדי צבא בכל הדרגים, של חיילים בשטח, של מומחים לענייני צבא וביטחון ושל אנשי תקשורת ותרבות ישראלים. אלו ביטאו תפיסה המשותפת למקבלי ההחלטות ולחלק לא מבוטל מהציבור היהודי-ישראלי, ולפיה כלל או רוב תושבי עזה אחראים לפשעים שבוצעו ב-7 באוקטובר, או לכל הפחות תומכים בהם. בהתאם לכך, עבור רבים ממקבלי ההחלטות, כמו גם עבור מפקדים וחיילים רבים בשטח, השאיפה לחסל את שלטונו ואת יכולותיו הצבאיות של ארגון חמאס, יחד עם הצורך למנוע הישנות של אירוע כמו ההתקפה ב־7 באוקטובר, תורגמו להתקפה על כל רצועת עזה ותושביה. הדה-הומניזציה המוחלטת של תושבי רצועת עזה הביאה לכך שחייהם נתפסו, ועדיין נתפסים, בעיני חלקים נרחבים מהציבור הישראלי-יהודי כחסרי ערך בהשוואה לערכן של מטרות לאומיות אלו, ולעיתים אף כחסרי ערך באופן אבסולוטי.

התפיסות שלעיל באו לידי ביטוי באופי הלחימה הישראלית ברצועת עזה, שכללה, בין השאר, הפצצות מסיביות וחסרות אבחנה במרכזי אוכלוסייה; שימוש בהרעבתם של יותר משני מיליון תושבי רצועת עזה כנשק; ניסיונות לטיהור אתני והפיכת הטיהור האתני של תושבי הרצועה לאחת ממטרות המלחמה הרשמיות; הרס שיטתי של בתי חולים ומוסדות רפואיים אחרים – הזכאים

להגנה מיוחדת בחוק הבינלאומי - יחד עם רובן המוחלט של התשתיות האזרחיות בעזה; והרג בהיקף חסר תקדים של עובדי רפואה וסיוע, של גורמים האמונים על שמירת הסדר האזרחי ושל עיתונאים. הטענה הישראלית על נוכחות לוחמי חמאס או פלגים פלסטינים חמושים אחרים במוסדות רפואיים ובמבנים אזרחיים - לעתים קרובות ללא שנתנו ראיות לכך - בלאו הכי אינה יכולה להצדיק או להסביר הרס שיטתי שכזה.

התמונה הברורה העולה מדפוסי פעולה אלו היא של התקפה רחבה ומתואמת על הפלסטינים תושבי רצועת עזה מתוך כוונה להרוס את החברה הפלסטינית ברצועה כקבוצה. מדיניות זו זכתה מאז תחילתה באוקטובר 2023 לתמיכה, לגיטימציה ונרמול של מרבית החברה הישראלית-יהודית ומוסדותיה, לרבות של מערכת המשפט הישראלית.

אלמנט הכוונה, שמהווה מרכיב מרכזי בהגדרת הג'נוסייד, עולה באופן חד-משמעי לאור מספר היבטים: מודעות ההנהגה הישראלית לתוצאות הצפויות של מדיניות הפעלת האש וההרעבה שיושמו; ההרס השיטתי של התשתיות האזרחיות המאפשרות חיים; ההחלטה להמשיך, ואף להחריף, את המתקפה למרות אין ספור אזהרות והוכחות לגבי השלכותיה על האוכלוסייה האזרחית ברצועת עזה; והצהרות רבות של קובעי המדיניות שהבהירו שישראל פועלת כנגד כלל תושבי הרצועה.

בחינה משפטית מעמיקה של החשדות לביצוע פשע הג'נוסייד על ידי ישראל מופיעה בעבודתם של אמנסטי אינטרנשיונל שפורסמה בדצמבר 2024 בדו"ח "You Feel Like You Are Subhuman: Israel's Genocide Against Palestinians in Gaza", בעבודתם של רופאים לזכויות אדם, שמתפרסמת בימים אלו, בעבודתם של צוות התביעה מטעם דרום אפריקה, שעיקריה פורסמו במסמך התביעה (ובתוספות הראייתיות שנוספו לו לאורך חודשי המתקפה) שהוגש לבית הדין הבין-לאומי לצדק (ICJ) ובדו"חות מטעם מומחים של האו"ם.

בעוד הג'נוסייד הישראלי מתרחש במלוא עוצמתו נגד הפלסטינים ברצועת עזה, לא ניתן להפריד אותו מההקצנה באלימות הישראלית גם כלפי פלסטינים הנמצאים תחת שליטתה בגדה המערבית, כולל מזרח ירושלים, ובתוך ישראל עצמה. המשטר והצבא שמבצעים ג'נוסייד בעזה הם אותם משטר וצבא שבו בזמן מנהלים בגדה המערבית קמפיין הפצצות במחנות פליטים, הורגים מאות פלסטינים ומוציאים לפועל מדיניות גירוש ונישול חסרת-תקדים ברחבי הגדה המערבית, כולל מזרח ירושלים. זהו אותו משטר שמנהל מדיניות דומה של גירוש, נישול והפקרה גם באזור הנגב, ומדיניות של הפחדה והשתקה של פלסטינים אזרחי ישראל המבקשים למחות על מה שישראל מבצעת ברצועת עזה, או פשוט להביע הזדהות עם סבלם של תושביה. זהו אותו משטר שאחת ממשימותיו המרכזיות היא מניעת הגדרה עצמית לאומית פלסטינית ודיכוי ביטויים של זהות פלסטינית. כל אלו מעידים על כך שההחמרה באלימות שמפעילה ישראל ברצועת עזה זולגת

בהדרגה גם לאזורים אחרים הנתונים לשליטתה; שהכוחות הישראליים המפעילים אלימות כזו במרחב אחד הופכים מורגלים יותר ומרוסנים פחות בהפעלת אלימות חסרת תקדים גם באזורים אחרים; ושחברה המעניקה לגיטימציה לג'נוסייד ברצועת עזה - בין אם בהשתתפות פעילה, בתמיכה, בהעלמת עין או בהכחשה - נוטה מטבע הדברים להעניק לגיטימציה דומה לאלימות הולכת ומקצינה כלפי כלל הפלסטינים.

העמודים הבאים יעסקו בהתקפה הרחבה על הפלסטינים כקבוצה - בראש ובראשונה דרך תיאור הפרקטיקות הג'נוסיידליות של ישראל ברצועת עזה, אך גם דרך תיאור ההקצנה באלימות כלפי הפלסטינים בכלל המרחבים שתחת שליטתה של ישראל - תוך התמקדות בארבעה תחומים עיקריים: הרג, הרס, גירוש, ופירוק חברתי, פוליטי ותרבותי. בהמשך יתואר כיצד פועלת ישראל במסגרת הג'נוסייד לפגיעה בזהות הפלסטינית דרך התקפה על הפליטים ועל מעמד הפליטות. לבסוף, נציג את המופעים המרכזיים של הדה-הומניזציה וההסתה נגד הפלסטינים ברצועת עזה.

א. הרג וגרימת נזק גופני ונפשי חמור

הרג וגרימת נזק גופני ונפשי חמור ברצועת עזה

על פי נתוני משרד הבריאות בעזה, נכון לאמצע יולי 2025, מספר ההרוגים כתוצאה ישירה מהמתקפה הצבאית של ישראל על רצועת עזה עמד על יותר מ-58 אלף בני אדם. על פי פילוח הנתונים שהעביר משרד הבריאות ביולי 2025, 15% מההרוגים הן נשים, 29% קטינים וכ-7% קשישים. מחקר שפורסם בפברואר 2025, העריך כי במהלך 12 החודשים הראשונים למתקפה הישראלית צנחה תוחלת החיים של גברים ברצועת עזה בכ-51.6% והגיעה ל-40.5 שנים - אובדן של 34.9 שנים מתוחלת החיים טרום המלחמה. תוחלת החיים של נשים ברצועת עזה ירדה בכ-38.6% ונאמדה בכ-47.5 שנים - אובדן של 29.9 שנות חיים.

שורת מחקרים שפורסמו לאורך השנה האחרונה מעידים כי הנתונים שהובאו לעיל מהווים הערכת חסר של כמות ההרוגים, וכי יש יסוד סביר להניח כי מספר הקורבנות שגבתה המתקפה הישראלית גבוה משמעותית. משך המתקפה, ההיקף האדיר של הרס התשתיות והגבלת הכניסה של ארגוני סיוע וחילוץ לרצועת עזה הם רק חלק מהגורמים לחלקיות ההערכה, שכל הנראה לא משקפת את מלוא היקף הפשעים המבוצעים על ידי ישראל ברצועת עזה מאז אוקטובר 2023.

הפצצות אוויריות ופינוי האוכלוסייה

נתונים אלו הם תולדה ישירה של מדיניות הפעלת האש שאימצה ישראל, אשר מפרה בשיטתיות כללי יסוד במשפט הבינלאומי, דוגמת עקרונות ההבחנה והמידתיות. מדיניות זו אפשרה לצבא לפגוע במספר חסר תקדים של אזרחים בלתי מעורבים בעת תקיפת מטרות שהוגדרו על ידי ישראל כמטרות צבאיות. במתקפה הנוכחית עושה ישראל שימוש נרחב בכלים טכנולוגיים פסולים לייצור ולהפללת מטרות, ומאשרת תקיפות המתבססות על שיקול דעתם של חיילים ומפקדים זוטרים בשטח. פרקטיקות אלו מאפשרות להגביר את תדירות התקיפות על חשבון נקיטת אמצעי זהירות שנועדו לצמצם את הפגיעה בחפים מפשע.

צווי הפינוי שהפיצה ישראל לאזרחים בעזה, שבהתאם לכללי המשפט ההומניטרי הבינלאומי אמורים לספק לתושבים התרעה מוקדמת לפני הפצצות או פשיטות צבאיות, היו לעתים קרובות לא ברורים אומטעים ולא הותירו זמן מספיק לעזיבה. נוסף על כך, לאחר שהודיעה לתושבים שעליהם לעזוב את בתיהם, הפציצה ישראל שוב ושוב את "המסדרונות הבטוחים", שדרכם היו אמורים העקורים לנוע לעבר "האזורים ההומניטריים". עדויות שמסרו תושבי הרצועה לבצלם וסרטונים שפורסמו בכלי התקשורת הבינלאומיים חשפו מראות של גופות מוטלות בצד הדרך, השייכות ככל הנראה לעקורים שניסו להתפנות מבתיים בצפון אל "האזורים ההומניטריים" בדרום.

"האזורים ההומניטריים", שהיו אמורים להיות מקומות בטוחים עבור העקורים, כללו תנאי מחייה בלתי אנושיים והופצצו גם הם באופן שיטתי. מניתוח שערך BBC עולה כי ההתקפות של ישראל ב"אזור ההומניטרי" באל-מוואסי רק עלו בתדירותן מאז מאי 2024 – החודש שבמהלכו נדרשו העקורים לעבור אליו. מחודש זה ועד ינואר 2025, הופצץ האזור 97 פעמים.

מוחמד ר'ראב, תושב העיר עזה שעקר לאזור אל-מוואסי שממערב לח'אן יונס, תיאר לבצלם תקיפה אשר היה עד לה ב־13.7.24. תקיפה זו, שכללה שתי הפצצות עוקבות – ולטענת ישראל כוונה למוחמד דף, ראש הזרוע הצבאית של חמאס, ובכיר נוסף בזרוע הצבאית – הייתה הקטלנית ביותר ב"אזור ההומניטרי" באל-מוואסי במהלך אותם חודשים. רבים נהרגו ונפצעו בהפצצה הראשונה, ולאחר שכוחות חילוץ ואזרחים הגיעו לזירה בניסיון לחלץ את הנפגעים, הופצץ המקום פעם נוספת בידי חיל-האוויר. 90 בני אדם נהרגו וכ־300 נפצעו במהלך שתי התקיפות.

"פתאום, נוצרה חגורת אש אדירה [...] השמיים התכסו לחלוטין בעננים, אבק ועפר. אנשים התחילו לרוץ לכל הכיוונים. [...] התחלנו לחלץ פצועים, כמה שיכולנו. לחלק מהם נכרתו הידיים ולאחרים הרגליים. [...] חלק מהפצועים שחילצנו מתו לנו בין הידיים. כשנכנסנו לבדוק בתוך האוהלים שנותרו במקום ראינו שהם מלאים גופות, רובן של נשים וילדים. מה שראינו ביום הזה, בשעה

ההיא, היה כמו התגלמות השיגעון. דבר בלתי נתפס. זה היה כאילו נופלים לאדמה חלקים של הגיהנום. אי אפשר ממש לתאר את זה, כי השפה נאלמת, לא תכיל את המראות הנוראיים שהיינו עדים להם. מה שאני מתאר זה רק חלק קטן מהזוועה שהתרחשה [...] אני חי עכשיו בפחד כל הזמן. מצפה בכל רגע שיפציצו את האוהלים שלנו, שיפציצו אותי ואת המשפחה שלי".

לא פעם דווח על שריפות שהתפשטו במתחמי האוהלים של העקורים כתוצאה מההפצצות הכבדות. ברבים מהמקרים שתועדו, נשרפו למוות בני אדם. אחמד א-דלו, תושב העיר עזה, תיאר הפצצה של חיל האוויר במחנה העקורים שבו שהתה משפחתו באוקטובר 2024. כתוצאה מהאש שפרצה באוהל, בנו, שעבאן בן ה־20, נשרף למוות לנגד עיניו.

"[...] כשהגעתי בחזרה לכניסה לאוהל שמעתי טרטור חזק של רחפן שטס בשמים מעלינו. הצליל החזק שלו הפחיד אותי מאוד, ונהייתי מודאג ומתוח. ביקשתי מאלוהים שיגן עלינו והתפללתי שלא יקרה לנו שום דבר רע, אבל תהיתי מי מאיתנו ימות הלילה. פתאום נפל כדור אש על האוהל ופגע בילדים שלי. הסתכלתי עליהם וראיתי שהם לא זזים, וברגע אחד החלטתי שאני נכנס להציל אותם. אני חושב שייצר האבהות דחף אותי לעשות את זה. זרקתי את עצמי לתוך האש והצלחתי להוציא את עבד א-רחמאן, את רהף, את פרח ואת אשתי שישנה לידה. ראיתי את האש שורפת את גופו של שעבאן, שישן על כיסא מעץ ממש בצמוד לנקודה שהופצצה. ראיתי את הפנים שלו נמסות מהלהבות. זה היה מחזה מחריד. ברגעים האלה הגעתי לשיא של תבוסה ושל שבר, ואמרתי לו 'מחילה, בני היקר, אבל אני לא יכול לעזור לך'".

לאחר שהפרה את הפסקת האש במרץ 2025, שבה ישראל לדפוס התקיפות האגרסיביות וחסרות ההבחנה בכל רחבי רצועת עזה, לרבות ב"אזורים ההומניטריים" ובאזורים נוספים שבהם מרוכזים רבבות עקורים חסרי כל. נכון ל־14 ביולי 2025, משרד הבריאות בעזה דיווח על 7,450 הרוגים ויותר מ־26 אלף פצועים מאז הופרה הפסקת האש.

הוראות פתיחה באש ושטחי השמדה

ההרג ההמוני בעזה בוצע לא רק בהטלת פצצות כבדות מכלי טיס מרוחקים, אלא גם באמצעות ירי מתירני, לעיתים מכוון, של חיילים בשטח. עדויות חיילים חשפו כי במהלך חודשי הלחימה הגדירו כוחות הצבא ברצועת עזה "שטחי השמדה": אזורים בעלי גבולות שרירותיים, שלעיתים אינם ברורים גם לחיילים עצמם, שבהם הותר לפתוח באש לעבר כל אדם שנצפה בשטח. לאורך

חודשי המתקפה העידו חיילים וקצינים ששירתו באזורים שונים ברצועה על היעדר מוחלט של נוהלי פתיחה באש, על נהלים שנקבעים לפי שיקול דעתם של מפקדים בשטח, או על כאלה המבוססים על קריטריונים שרירותיים. מקרים בודדים שזכו לתהודה ציבורית, כמו הריגתם של 15 פרמדיקים באפריל 2025 או התקרית שבה נהרגו שלושה חטופים ישראלים שהצליחו לחמוק משוביהם בדצמבר 2023, ונורו למוות על ידי חיילים למרות שנשאו דגל לבן, מספקים הדגמה להרחבת הוראות הפתיחה באש, אם לא לזניחה מוחלטת של כללים המגבילים את הירי. לכך נוספות התבטאויות של מפקדים על אודות הרג חסר הבחנה, וכן עדויותיהם של רופאים שהתנדבו בעזה וסיפקו ראיות מצולמות להרג מכוון של ילדים בנשק צלפים.

פצועים והיעדר טיפול רפואי

המתקפה שמנהלת ישראל ברצועת עזה הותירה מאות אלפים עם פגיעות גופניות ונפשיות קשות, שאת השלכותיהן הם עתידים לשאת עוד שנים רבות. עד 14 ביולי 2025, נפצעו 138,520 בני אדם כתוצאה מהמתקפה הישראלית. כרבע מתוכם סובלים מפציעות משנות חיים המחייבות שירותי שיקום מידיים וארוכי טווח, ובהן קטיעות גפיים, פציעות בעמוד השדרה, פגיעות מוחיות טראומטיות וכוויות חמורות. הנתונים מבוססים על רישומי משרד הבריאות בעזה, והם מתייחסים רק לפצועים שפנו לקבלת טיפול במרכז רפואי רשמי. בשל העומס הרב שבו מצויה מערכת הבריאות בעזה והתנאים הקשים בבתי החולים, פצועים רבים נמנעים מלהגיע למרכזים הרפואיים במקרים לא דחופים. לפיכך, בדומה למספרי ההרוגים, נראה שגם הנתונים הרשמיים לגבי הפצועים נמוכים ממספרם בפועל.

לפי נתונים שמסר משרד הבריאות הפלסטיני ברצועת עזה לעמותת רופאים לזכויות אדם (רל"א), מאז אוקטובר 2023 נאלצו יותר מ-4,700 בני אדם ברצועה לעבור קטיעת איברים, ובהם יותר מ-940 ילדים וכ-370 נשים. משיחות שערכו אנשי צוות ברל"א עם רופאים ברצועה וממידע שפרסם ארגון רופאים ללא גבולות (MSF) עולים דיווחים על מחסור חמור במשככי כאבים, המוביל לביצוע קטיעות איברים ללא הרדמה, לרבות במקרים של ילדים. רופאים סיפרו גם על קטיעות איברים שבוצעו בתנאים לא סניטריים, ללא ציוד הולם לביצוע ניתוחים, ולעיתים אף מחוץ לשטחי בתי החולים. במקרים שבהם לא ניתן היה להשיג תרופות בסיסיות כמו אנטיביוטיקה, נאלצו רופאים לקטוע את גפיהם של מטופלים כדי להציל את חייהם – גם כאשר בנסיבות רגילות ניתן היה להימנע מקטיעה.

לפי נתונים שקיבל בצלם מארגון הבריאות העולמי (WHO) בחודש מאי 2025, עשרות אלפי פצועים וקטועי גפיים נותרו ללא טיפול הולם. רבים מהם יצאו מהאשפוז לחיים בתנאים בלתי-אפשריים באוהלים, במבנים הרוסים או במקלטים מאולתרים – ללא גישה הולמת

למים, לחשמל ולתרופות, ופעמים רבות ללא ליווי משפחתי. תנאים אלו מחמירים את מצבם ומביאים לסיבוכים רפואיים בלתי הפיכים. במאי 2024 הזהירה ועדת האו"ם לזכויות אנשים עם מוגבלויות כי בעלי מוגבלות בעזה "מצויים בסיכון גבוה יותר למוות, לפגיעה ולפיתוח של מוגבלויות נוספות" בשל התמשכות המתקפה הישראלית.

אחמד אל-ר'לבאן, בן 16 מבית לאהייה, סיפר בעדותו לבצלם כיצד איבד את אחיו התאום ואת דודו, וכן את שתי רגליו ושתיים מאצבעותיו בהפגזה ב-22.3.25.

"לפני הפגיעה הייתי מתעמל מקצועי, התחריתי יחד עם אחי התאום מוחמד בתחרויות ואירועים. היינו מהמצטיינים בצפון הרצועה. אבל הכיבוש גזל ממני הכול: את אחי התאום, את הרגליים שלי, את היכולת לעשות משהו. הנפש שלי מרוסקת. [...] אני עדיין מקבל טיפול בבית חולים אבל קשה מאוד להגיע לשם בגלל ההריסות והאבנים ברחובות. אבא מנסה להשיג לי משככי כאבים מבית המרקחת, אבל זה מאוד יקר. בבית החולים אין משחות ואין תחבושות, אנחנו קונים הכול בעצמנו. אני סובל מאוד מכאבים חזקים והמצב הנפשי שלי קשה. איבדתי הרבה משקל בגלל הרעב - אין בשר, אין ירקות, אין פירות. יש רק עדשים וחומוס".

תמותה עקיפה

לאורך חודשי הלחימה, פורסמו הערכות שונות של שיעורי "התמותה העקיפה" שכבר התרחשו, או אלה שטרם התרחשו אך אינם ניתנים למניעה. האומדנים נעים בין אלפים לעשרות-אלפי מתים, הנוספים למספר מקרי המוות הישירים כתוצאה מההתקפה הישראלית. למרות ההבדלים בין המחקרים השונים, הנובעים מהקושי לעמוד על היקף התופעה בצל הלחימה המתמשכת, קיים קונצנזוס בקרב חוקרים כי הנתונים הרשמיים שמתפרסמים על ידי משרד הבריאות בעזה משקפים הערכת חסר משמעותית של מספר הקורבנות.

הגורמים המרכזיים לתמותה העקיפה הם פציעות, מחלות זיהומיות, תת-תזונה, תמותת יולדות ויילודים וסיבוכי מחלות כרוניות לא מטופלות. כל אלו הם תוצאה ישירה של הרס תנאי החיים ברצועה, של ההגבלות שמטילה ישראל על הכנסת סיוע הומניטרי ושל המתקפה על מערכת הבריאות, שאינה מצליחה להתמודד עם מספרי הפצועים המגיעים לבתי החולים. מומחים מזהירים מפני עלייה בהיקף התמותה העקיפה ככל שתימשך המתקפה הישראלית, ואיתה ההרעבה של תושבי הרצועה.

כמאה אנשי רפואה אמריקאים שהתנדבו ברצועת עזה פרסמו בתחילת אוקטובר 2024 מכתב, ובו העידו שכמעט כל אדם שפגשו בעזה היה חולה או פצוע, וכי כמעט כל ילד מתחת לגיל 5 סבל משיעולים ומשלשולים. הם העידו שרבים מהניתוחים שביצעו גרמו לזיהום כתוצאה מהשילוב בין תת-תזונה, תנאים סניטריים גרועים ומחסור בתרופות. אנשי הרפואה תיארו כיצד תת-התזונה והמחסור האקוטי במי שתייה נקיים הביאו לריבוי מקרים של תינוקות שנולדים במשקל נמוך ולפגיעה ביכולתן של יולדות להניק את ילדיהן – מה שהוביל במקרים רבים למותם לאחר הלידה. עוד תואר כיצד נשים בהריון וֶפְּרִים, שהיו שורדים בנסיבות אחרות, מתו כתוצאה מההרס הנרחב של מערכת הבריאות. רופא שהתנדב בבית החולים נאסר הציג את המחסור בפורמולה לתינוקות כגורם נוסף למוות של תינוקות שזה עתה נולדו. ביולי 2024, דיווחו מומחים לבריאות האם על עלייה של לפחות 300% בשיעורי ההפלות ברצועת עזה מאז אוקטובר 2023. לפי הערכה של קרן האוכלוסין של האו"ם (UNFPA) ממאי 2025, אחד מכל שלושה הריונות ברצועת עזה מוגדר כהריון בסיכון גבוה, ואחד מכל חמישה תינוקות נולד פג או במשקל נמוך – בזמן שהטיפול הדרוש עבור מקרים אלו כמעט ואינו זמין בכל שטחי הרצועה.

טראומה – פגיעה נפשית

בנוסף לפציעות ולמוגבלויות גופניות, התמודדו תושבי עזה לאורך חודשי המתקפה עם אירועים טראומטיים רבים, על השלכותיהם הנפשיות ארוכות הטווח והבלתי ניתנות לכימות. מעדויות שנגבו על ידי בצלם, עולה כי בתוך מציאות של מוות נוכח בכל, עקירה בלתי נפסקת והתמודדות מתמשכת עם רעב ומחלות, רבים מתמודדים עם מצוקה נפשית לאחר שהיו עדים לאירועים קשים, כולל למותם האלים של יקיריהם.

כך, למשל, תיארה רג'אא אל-הרביטי בת ה־35, את דריסתם למוות של בעלה, אכרם בן ה־39, ובניה, מוחמד בן ה־14 ואחמד בן ה־11, על ידי טנק של הצבא במחנה העקורים שבו שהו יחד ברפיח, לאחר שהמחנה הופצץ מהאוויר במהלך אותו לילה:

”במהלך שעות הלילה הילדים שלי פחדו מאוד. שאלתי את אחמד בני אם הוא מפחד, והוא אמר לי שלא, אבל ראיתי שהוא רועד מפחד. הבטחתי לו שנימלט משם, והכנו דגלים לבנים לדרך. [...] פתאום ראיתי טנק דוהר לכיוון שלנו ודורס בדרך את האוהל של השכנים שלי. [...] בעלי השליך את עצמו על הבנים שלי, מוחמד (בן 14), אחמד (בן 11) ואיבראהים (בן 6) כדי לגונן עליהם, בזמן שאני תפסתי את הבת שלי סנאא (בת 3) מהכתף, הרמתי אותה ונמלטתי מהאוהל. הספקנו להתרחק כמטר וחצי מבעלי ומהבנים שלי לפני שהטנק דרס אותם מול העיניים שלנו. תפסתי את היד של הבת שלי, הרמתי

אותה והתחננתי בפני הצבא שלא ידרוס גם אותנו, אבל הטנק פגע בנו ונפלנו על הקרקע. הרמתי את הראש ואת היד שלי, והייתי בטוחה שאני גוססת. לא הצלחתי לשמוע את מוחמד, אבל הצלחתי לראות את אחמד, שהגב שלו היה מלא דם, ואת בעלי, שדימם מכל הגוף חוץ מהפנים שלו. ידו השמאלית הייתה קטועה. הוא אמר לי: 'רג'אא, אהובתי, תסלחי לי'. עניתי לו: 'אני סולחת לך, יא אכרם'."

מאז אוקטובר 2023, נרשמה עלייה משמעותית בשיעור הסובלים מתחלואה נפשית, ובפרט מהפרעות הקשורות בטרואומה, דיכאון וחרדה. יש לציין שמדובר באוכלוסייה שעוד קודם לכן התאפיינה בשיעור גבוה של תחלואה נפשית, בשל החיים תחת כיבוש, מצור ואלימות צבאית. על פי מחקר שפרסם ארגון רופאים ללא גבולות בדצמבר 2024, כמעט כל 1.2 מיליון הילדים בעזה זקוקים לתמיכה נפשית ופסיכו-חברתית בשל תסמינים של דיכאון, חרדה, אובדנות ועוד. מחקר נוסף שפורסם בדצמבר 2024, מצא כי 96% מהילדים בעזה מרגישים שמותם קרוב, וכי כמעט מחצית מהם הביעו רצון למות כתוצאה מהטרואומה שחוו.

לאחר אשפוז בן כמה שבועות, עברה רג'אא אל-הרביטי יחד עם סנאא ואיברהים, שני ילדיה ששרדו את אירוע הדריסה שבו נהרגו אביהם ושני אחיהם, להתגורר באוהל במחנה העקורים באל-מוואסי. בעדותה תיארה את הקושי לחיות לצד הטרואומה והאובדן שחוו:

"סנאא מתקשה ללכת, ואני הולכת בעזרת קביים. אני לא יודעת מה שעלה בגורל בעלי ובניי, אני רק יודעת שאף אחד לא הצליח לגשת אליהם או אל הגופות שלהם, אפילו רק כדי להביא אותן לקבורה. [...] אני מותשת מאוד, גופנית ונפשית. אני לא יכולה לתפוס את זה שהטנקים דרסו את המשפחה שלי מול עיניי. איברהים נזכר כל הזמן ברגע שבו הטנק דרס את אביו ואחיו. הוא חוזר ומתאר איך הראש של מוחמד נכרת, ואיך אחמד דימם המון. הוא הפך להיות תוקפני ומרביץ לילדים סביבו. הוא צועק המון, יש לו סיוטים בלילה והוא מרטיב במכנסיים. בכל פעם שסנאא שומעת קול חזק היא מפחדת מאוד, מניחה את הידיים על האוזניים שלה ואומרת: 'טנק'. גם היא סובלת מהרטבה לא רצונית. אני מרגישה שאנחנו חיים בתוך סרט אימה."

הרג וגרימת נזק גופני ונפשי חמור בגדה המערבית

הפצצות אוויריות

במקביל למתרחש ברצועת עזה, ההפצצות האוויריות הפכו לתכופות גם במחנות הפליטים בצפון הגדה המערבית, מהאזורים המאוכלסים והצפופים ביותר בגדה. על פי המעקב והתיעוד של

בצלם, בין אוקטובר 2023 לאמצע יולי 2025 נהרגו 263 בני אדם בהפצצות הצבא הישראלי - מתוכם, לפחות 44 היו קטינים. לשם השוואה, במשך יותר מ-18 שנים, בין 2005 לתחילת אוקטובר 2023, נהרגו 14 בני אדם בלבד בהפצצות אוויריות בגדה.

דוגמה לתוצאותיהן הקטלניות של הפצצות אלה ניתנה בינואר 2025, במהלך **פשיטה על העיירה טמון** שבצפון הגדה המערבית. כלי טיס ישראלי ירה טיל שהרג שלושה בני משפחה, שניים מהם ילדים, ליד ביתם: אדם בשאראת, בן 23, חמזה בשאראת, בן 10, ורידא בשאראת, בן 8. **בתחקיר שפרסם הצבא** נטען כי הצעיר ושני הילדים זוהו כמטמייני מטענים בעקבות מידע מודיעיני, אף כי בדיעבד לא נמצאו במקום מטענים.

פידאא בשאראת, בת 41 ואם לחמישה, ביניהם רידא בן השמונה שנהרג, סיפרה בעדותה:

"המשכתי להחזיק את הבן שלי, אבל ידעתי שהוא מת. זמן קצר אחרי זה החיילים הביאו שמיכות מהבית של עבלה וכיסו את שלושת ההרוגים. הם לא ניסו להגיש להם עזרה ראשונה או אפילו לבדוק אותם, היה ברור שהם מתים. הם לקחו אותם על אלונקות ועזבו את המקום. [...] רידא היה הבן היחיד שלנו. הוא נולד אחרי ארבע בנות. הוא היה נסיך הכיתה והבן המפונק. הוא תמיד רצה שנבקר בירושלים, אבל בגלל המצב לא יכולנו לעשות את זה. הוא היה אומר לי: 'אני אקנה רכב, אקח אותך לירושלים ואקנה לך את כל מה שאת רוצה'. הוא היה מאוד קרוב אליי, ותמיד נישק לי את הידיים ואת הראש. למרות שהוא היה קטן מאוד, החשיבה שלו הייתה הרבה יותר מפותחת מזו של חברים שלו. הרגשתי שהוא חבר שלי. כל יום אני מרגישה אותו מתרחק ממני יותר ויותר."

מדיניות פתיחה באש

לצד ההפצצות מהאוויר, הצבא הישראלי מיישם בגדה המערבית מדיניות פתיחה באש קטלנית יותר מאי פעם. על פי נתוני בצלם, בשלושת השבועות הראשונים של המתקפה הישראלית **נהרגו** בגדה המערבית 118 בני אדם מאש הצבא, מתוכם 81 שלא סיכנו איש. מתחילת המתקפה ועד 12 ביולי 2025, נהרגו בידי כוחות ישראלים הגיע לכ-926 בני אדם, 195 מתוכם היו **קטינים**.

בפברואר 2025, **דיווח תחקיר עיתון הארץ** כי במהלך מבצע "חומת ברזל" - שאליו יצא הצבא הישראלי בצפון הגדה המערבית בינואר 2024 - התיר מפקד פיקוד המרכז, אבי בלוט, לחייליו לירות על מנת להרוג בכל מי "שמתעסק עם הקרקע", שכן הדבר מעורר חשד להנחת מטען. **עדויות חיילים** מלמדות כי נוהל דומה מיושם ברצועת עזה מאז אוקטובר 2023. מדיניות מתירנית זו של

פתיחה באש הביאה, בין היתר, להריגתה של סונדוס שלבי, אישה בת 20 ממחנה הפליטים נור א-שמס, שהייתה בחודש השמיני להריונה. גם "שטחי ההשמדה" מצאו את דרכם לגדה, כחלק ממגמת ה"עזתיזציה" של שיטות הלחימה: חיילים שרואיינו להארץ העידו על הנחיה של מפקד אוגדת איו"ש, תת אלוף יקי דולף, שהתירה להם לבצע ירי חי לעבר כל כלי רכב שמגיע מתוך "שטח לחימה" לכיוון מחסום של הצבא, במטרה להביא לעצירת הנהג לפני שיגיע אל נקודת הבידוק.

מליציות יהודיות בגדה המערבית

התגברות האלימות הישראלית בגדה המערבית אינה מתבטאת רק בפעילות הצבא הישראלי, אלא גם בהתקפות המתנחלים. במקרים רבים קשה להבחין בין אלו לאלו: כחלק מההכנות ליציאה למתקפה ברצועת עזה ובגדה המערבית, גייס וחימש הצבא הישראלי אלפי מתנחלים לגדודי הגנה מרחבית (הגמ"ר), המוצבים ברחבי הגדה המערבית במטרה להגן על ההתנחלויות הישראליות. מספר המתנחלים המשרתים ביחידות אלה גדל פי חמישה. מאז הצטברו עדויות רבות על מתנחלים בגדודי ההגמ"ר שתוקפים פלסטינים ומאיימים עליהם. לאלה מצטרפים אלפי מתנחלים נוספים שגויסו לכיתות הכוננות של ההתנחלויות, והיו מעורבים גם הם בפגיעה בתושבים פלסטינים. נוסף על כך, מיד לאחר 7 באוקטובר חילק המשרד לביטחון לאומי, בראשות השר איתמר בן גביר, אלפי כלי נשק למתנחלים בכל רחבי הגדה המערבית. מאות כלי נשק נוספים נרכשו וחולקו על ידי המועצות האזוריות ובכלל זה רובי צלפים. בנוסף, נכללו בהסכמים הקואליציוניים עשרות מיליוני שקלים שיועברו לרכישת ציוד לתצפית, סיור, ו"הגנה" למאחזים ברחבי הגדה המערבית.

השילוב בין ריבוי כלי הנשק המצוי בידי מתנחלים, והרוח הגבית שהם זוכים לה מצד הממשלה וגורמי האכיפה; התגברות תהליכי הדה-הומניזציה של הפלסטינים ושוויון הנפש נוכח הפגיעה בהם; והפניית תשומת הלב של הקהילה הבינלאומית משטחי הגדה למתרחש ברצועת עזה - הוביל לעלייה חסרת תקדים בהיקף האלימות, ופרעות מבוצעות בפלסטינים באופן יומיומי על ידי מתנחלים ישראלים, המגיעים במקרים רבים כשהם חמושים ומצוידים בציוד צבאי. פרעות אלה כוללות בין היתר הצתות רכוש, גניבות, פלישות לבתים פרטיים והשתלטות עליהם, איומים בנשק על התושבים, מכות ועוד. על פי מעקב של משרד האו"ם לתיאום עניינים הומניטריים (OCHA), מ-7 באוקטובר 2023 עד לסוף יוני 2025 אירעו 2,617 מקרים שבהם נפגעו תושבים פלסטינים ו/או נגרם נזק לרכושם כתוצאה מאלימות המתנחלים. לפי מעקב בצלם, מ-7 באוקטובר 2023 עד 12 ביולי 2025, נהרגו 26 פלסטינים בידי מתנחלים ישראלים או בידי "גורם ישראלי בלתי ידוע", ועוד עשרות נפצעו.

מצב נפשי חמור

ההפצצות והפשטות בצפון הגדה; הפעילות הצבאית האינטנסיבית, המלווה לעיתים קרובות בירי חי; והפחד המתמיד מפני אלימות המתנחלים והצבא - במיוחד בשטחי C ובמרחב הכפרי הפלסטיני - הפכו את חייהם של התושבים לשבריריים במיוחד. במרץ 2025 דיווח ארגון רופאים ללא גבולות על משבר נפשי הולך ומחריף בקרב עשרות אלפי עקורים מצפון הגדה. רבים מהם סובלים מעֵקה (סטרס), חרדה ודיכאון, על רקע תנאים שהוגדרו כ"לא יציבים במידה קיצונית", בהיעדר מחסה נאות, שירותים חיוניים וגישה לטיפול רפואי. בפרסום אחר תיאר הארגון עלייה של 91% במספר הנזקקים לעזרה ראשונה פסיכולוגית בקרב תושבי שטחי C במהלך החודש שלאחר 7 באוקטובר, לעומת החודש שלפניו, בשל העלייה החדה באלימות המתנחלים והצבא. לאלימות זו הצטרפו בהמשך שורת ניסיונות של מתנחלים לזרוע אימה בקרב תושבי הגדה הפלסטינים: בין השאר באמצעות שלטי חוצות בלב הגדה המערבית, עם הכיתוב בערבית "אין עתיד בפלסטין", והודעות איום שהופצו בקבוצות פלסטיניות.

ב-31.7.24 פלשו חיילים לביתה של האלה רג'בי, בת 50 ואם לתשעה ממרכז העיר חברון, ותקפו אותה ואת ילדיה. בנה, מוחמד בן ה-14, איבד את הכרתו כתוצאה מהתקיפה. בעדותה לבצלם, תיארה את המשקעים הנפשיים שהותיר האירוע בבני משפחתה:

"הבת שלי ניסתה להרחיק את שני החיילים מהאחים שלה, והם התחילו להרביץ לשתינו עם הרובים שלהם, דחפו אותנו אל מחוץ לחדר ונעלו אותו מבפנים עם המפתח. מבעד לדלת שמעתי את החיילים ממשיכים לתקוף אותם. דפקתי על הדלת בבכי ובצעקות [...] הבן הבכור שלי דחף מעליו את החיילים והצליח להגיע לחדר שבו הייתי. הוא הצליח להרים את אחיו מוחמד ולצאת במהירות מהבית למרות שהחיילים ניסו למנוע ממנו לעשות זאת. הבן השני שלי, שהיה בחדר עם מוחמד, ניסה לבוא אחריו, אבל התעלף ונפל במדרגות שמובילות לכביש. צעירים הרימו אותו ולקחו אותו לרכב פרטי, אליו הבן הבכור שלי הכניס גם את מוחמד, והם נסעו לבית החולים. ניסיתי ללכת אחריהם אבל החיילים מנעו ממני וזרקו רימון הלם לעבר דלת הבית. [...] מוחמד סובל מאז התקיפה מכאבים באשכים ומחרדות ומתקשה לישון. הוא מספר לי שיש לו סיוטים שבהם החיילים רודפים אחריו ומרביצים לו [...] לא ממש התאוששתי מאז. קשה מאוד לעמוד חסר אונים ולשמוע חיילים מרביצים לילדים שלך, בתוך הבית שלך".

הרג וגרימת נזק גופני ונפשי חמור בתוך ישראל

פשעה

המתקפה הישראלית על הפלסטינים הובילה להתגברות ההסתה ולהאצת תהליך הדה־הומניזציה של הקולקטיב הפלסטיני. תהליכים אלו, שהתרחשו על רקע אפליה מוסדית ארוכת שנים, אפשרו להעמיק עוד יותר את ההזנחה של המיעוט הפלסטיני בישראל, לרבות את היעדר הטיפול בתפוצת נשק לא חוקי ובארגוני הפשיעה שתפסו אחיזה בחלק מהיישובים הערביים. בשנתיים האחרונות נרשם שיא במספר הפלסטינים אזרחי ישראל שנהרגו בנסיבות פליליות, כשמספר הקורבנות כמעט הכפיל את עצמו בין השנים 2021 ל-2024. בשנת 2024 לבדה נהרגו 230 בני אדם, רובם המוחלט קורבנות לפשיעה המשתוללת ולתפוצה הנרחבת של כלי נשק בלתי חוקיים.

הפקרה זו הפכה למדיניות בפועל מאז כניסתו של איתמר בן גביר לתפקיד השר לביטחון לאומי. ממחקר שערך מטה החירום למאבק בפשיעה ואלימות בשנת 2024, עולה כי 87% מהפלסטינים אזרחי ישראל מכירים אדם שנפגע מאלימות או מפשיעה, ו־82% העידו כי אינם מרגישים בטוחים להסתובב ביישוביהם. כמו כן, 80% מהם העידו כי הם חוששים לפנות למשטרת ישראל ולהגיש תלונות נגד חברי ארגוני הפשיעה הפועלים באזורם. חשש זה מבוסס על אוזלת היד שמגלה המשטרה בטיפול בארגוני הפשיעה, שבמסגרתה פוענחו כ־15% בלבד ממקרי הרצח ביישובים בשנת 2024. המסר שמועבר על ידי משטרת ישראל, כפי שסיכם זאת המחקר, הוא ש"דמם של אזרחי החברה הערבית הפקר, והמערכת אינה מספקת להם את ההגנה שמגיעה לכל אזרח במדינה".

ב. הרס תנאי החיים

הרס תנאי החיים ברצועת עזה

הרעבה והרס תשתיות המזון

עוד לפני המתקפה הישראלית הנוכחית סבלו כ-64% מתושבי רצועת עזה מחוסר ביטחון תזונתי, וכ-80% נזקקו לסוג כלשהו של סיוע הומניטרי. מיד עם תחילת המתקפה, הכריזה ישראל על מצור מוחלט על הרצועה, שהוביל למחסור הולך וגובר במוצרי מזון. על פי ארגון "תוכנית המזון העולמית", מאוקטובר 2023 עד 10 באוגוסט 2024, נכנסו בכל יום בממוצע 118 משאיות של סיוע הומניטרי לרצועה, ו-37 משאיות הנושאות מוצרים מסחריים - מספר משאיות נמוך בהרבה מזה שהוערך על ידי תוכנית המזון של האו"ם וארגונים אחרים כנדרש לקיום צרכיהם הבסיסיים של תושבי הרצועה. בספטמבר 2024 פרסמו 15 ארגוני סיוע ניתוח שהעלה כי ישראל חסמה 83% מהסיוע התזונתי לרצועה. כמו כן, דווח כי ישראל תקפה שיירות סיוע הומניטרי ואת השוטרים הפלסטינים שהיו אמונים, בין השאר, על אבטחתן. המחסור הביא לעליות מחירים ניכרות ברחבי הרצועה, שהקשו עוד יותר על גישתה של מרבית האוכלוסייה למזון.

מעבר לחסימת הסיוע המגיע מבחוץ, ישראל הרסה באופן שיטתי חלקים ניכרים מהתשתית המאפשרת ייצור מקומי של מזון ברצועה. כך למשל, הפציצה ישראל בנובמבר 2023 את טחנת הקמח הפעילה היחידה בעזה. מתוך כ-130 המאפיות שפעלו באזור לפני המלחמה, נותרו בינואר 2024 15 בלבד, אף לא אחת מהן בצפון הרצועה. באפריל 2025, הודיעה תוכנית המזון של האו"ם כי המאפייה האחרונה שנתמכה על ידי הפסיקה לפעול בשל מחסור בקמח ובדלק. מצב זה נותר על כנו נכון לתחילת יולי 2025. כ-95% מהבקר ויותר ממחצית הכבשים והעזים ברצועה מתו עד דצמבר 2024. המתקפה הישראלית השמידה כמעט לחלוטין גם את ענף הדיג ברצועת עזה, שהיה אחד המקורות החשובים לביטחון התזונתי של תושבי הרצועה. באופן דומה, פגעה ישראל באופן נרחב גם בגידולים החקלאיים ברצועה: עד לאפריל 2025, ניזוקו יותר מ-80% מהשטחים החקלאיים, 70% מהחממות ו-80% מהבארות המשמשות לחקלאות. עד אוקטובר 2023, בין 20%-ל-30% מצריכת המזון של תושבי רצועת עזה התבססה על התוצרת החקלאית שגדלה בשטחה. לפיכך, לא זו בלבד שההתקפה הישראלית הובילה לקריסה של מקורות המזון הזמינים בעזה כעת, אלא שהיא אף חוללה נזק קשה וארוך טווח, שישפיע על יכולתה של האוכלוסייה לייצר מזון בעתיד.

שימוש בהרעבה כנשק במלחמה

בינואר 2024, קבעו מומחים מטעם האו"ם כי לא קיים תקדים להרעבה כה מהירה ונרחבת של אוכלוסייה אזרחית כמו זו שנצפתה בעזה, וכי "ישראל הורסת את מערכת המזון של עזה ומשתמשת במזון כנשק נגד העם הפלסטיני". לאורך חודשי המתקפה הכחישה ישראל שקיים מחסור במזון או בסיוע הומניטרי ברצועה, וגם אם קיים מחסור באזורים מסוימים הרי שהאשמה היא על חמאס, הגונב סיוע שמוכנס בידי האו"ם. טענה זו הוכחשה על ידי סוכנויות הסיוע העוסקות בנושא. שתיים מסוכנויות הממשל האמריקאי האמונות על חלוקת הסיוע, קבעו כי ישראל מנעה ועיכבה במכוון כניסת סיוע הומניטרי, ושהיא האחראית העיקרית למצב הרעב ברצועת עזה.

בניגוד לטענות הישראליות, דיווחים רבים והצהרות של קובעי מדיניות מלמדות כי אחת הסיבות העיקריות למניעת כניסת הסיוע לרצועה הוא הניסיון הישראלי ליצור לחץ על חמאס, בין היתר על מנת לעורר תסיסה פנימית בקרב הציבור ברצועת עזה נגד חמאס.

מאז הפרה ישראל את הפסקת האש במרץ 2025, הפכה הרעבת אוכלוסיית רצועת עזה למדיניות רשמית ומוצהרת, והמצב התזונתי בעזה התדרדר באופן חמור. על פי הערכה ממאי 2025 שפרסם ארגון IPC, כ-1.95 מיליון איש - 93% מאוכלוסיית הרצועה - סובלים מחוסר ביטחון תזונתי חריף. מתוך אלו, 244 אלף מצויים בתנאים של הדרגה החמורה ביותר: "רעב קטסטרופלי". לשם השוואה, באוקטובר 2024, העריך הארגון כי מספר הסובלים מ"רעב קטסטרופלי" עמד על 133 אלף. לפי תחזית הארגון, בהיעדר שינוי במדיניות, עד ספטמבר 2025 מספרם של אלו שיסבלו מרעב קטסטרופלי צפוי לעלות ל-470 אלף, שהם כ-22% מאוכלוסיית הרצועה.

הלה שעשאעה, בת 40, אם לחמישה ועד לתחילת המתקפה הישראלית תושבת העיר עזה, סיפרה לבצלם באפריל 2025 על ההתמודדות שלה ושל ילדיה עם חודשים ארוכים של רעב כבד:

"קשה במיוחד להשיג ירקות ובשר. היה גם מחסור בקמח וחלק מהזמן לא היה בכלל. הבן הקטן שלי, עז א־דין (בן 9), בכה הרבה ואמר כל הזמן 'אני רעב'. הרג אותי לשמוע את זה ובכיתי על המצב שלו, אבל זה היה המצב של כולם. הסברתי לו שכולם רעבים ואין שום דבר שאני יכולה לעשות. [...] שניים מהילדים שלי, ליאן (בת 20) ומחמוד (בן 17), חלו בדלקת כבד נגיפית ולא היה טיפול. לא יכולתי לספק להם תזונה בריאה כדי להתמודד עם המחלה. יעצו לנו לתת להם אוכל עם הרבה סוכר, אז נתנו מה שיכולנו להשיג, שזה חלווה וריבה. הם סבלו מחום גבוה, הקאות ושלשולים. הבן שלי מחמוד בכה מרוב כאבים וחשב שהוא הולך למות. לקחנו אותו לבית חולים. ליאן גם סבלה מאוד ובמשך שבועיים לא

יכלה לעמוד על הרגליים [...]. עז א־דין מציע שנקנה בשר סוסים ואני אומרת לו שאי אפשר לאכול את זה. אבל הגענו למצב שבו אנשים אוכלים כל סוג של בשר שאפשר למצוא פה, לא חשוב מה המקור שלו. הילדים שלי הולכים לישון על בטן ריקה, רעבים. ליאן ובנאן (בת 18) מדברות על געגועים לפיצוחים ולשוקולד, דברים שנעלמו וכבר לא קיימים פה, לפחות לא בשבילנו”.

שגרת ההרג ב”מרכזי הסיוע”

בסוף מאי 2025 החלו הצבא הישראלי וקרן הסיוע ההומניטרי לעזה (GHF), קרן פרטית המקושרת לממשל האמריקאי והישראלי, להפעיל ארבעה ”מרכזי סיוע” לחלוקת מזון לתושבי עזה. כבר בימים הראשונים לפעילותם תוארו מתחמים אלו על ידי נציג האו”ם כ”מלכודות מוות”, שבמסגרתן נאלצים המוני בני אדם רעבים ומותשים לעמוד בצפיפות אדירה, תוך היווצרות מאבקים בלתי נמנעים בין התושבים על חבילות הסיוע. כמעט בכל יום שבו הופעלו המרכזים נורו עשרות בני אדם בזמן שחיכו לפתיחתם, או כאשר חבילות הסיוע אזלו והצבא ניסה לפזר את ההמון שהתקבץ במתחמים בתקווה להשיג מעט מזון. לפי נתוני משרד הבריאות בעזה, מה־27 במאי ועד 7 ביולי 2025 נהרגו 758 ונפצעו מעל ל־5,000 בני אדם שניסו להשיג מזון ב”מרכזי הסיוע”.

בתחקיר שפרסם עיתון הארץ בסוף יוני 2025, תיארו קצינים וחיילים כיצד קיבלו הוראה לירות אל עבר ההמונים על מנת להרחיקם ממוקדי חלוקת המזון או כדי ”לפזר התקהלויות” בסביבת ”מרכזי הסיוע”. עוד תואר כיצד ירי פגזים – שכוונו גם כלפי אנשים שניסו להימלט – ”הפך לנוהל” באזורים אלו. ביחס לאחד מאירועי הירי, סיפר קצין מילואים בכיר כי ”כששאלנו למה היה ירי, אמרו לנו שזאת הוראה מלמעלה ושסיכנו את הלוחמים. אני יודע להגיד חד משמעית שהאנשים לא היו קרובים לכוחות ולא סיכנו אותם. סתם, פשוט סתם הרגו אותם. פשוט נרמלו את הדבר הזה שנקרא הרג חפים מפשע. כל הזמן אמרו לנו שאין בלתי מעורבים בעזה, וכנראה זה חלחל בקרב הכוחות”.

במאי 2025, עוד לפני תחילת פעילות ”מרכזי הסיוע”, התריע משרד האו”ם לתיאום עניינים הומניטריים, ואף מנכ”ל ה־GHF עצמו, שהתפטר לפני תחילת הפעילות – כי שיטת האספקה שעליה מתבססים המרכזים תגרום לצמצום ניכר בחלוקת הסיוע ההומניטרי, בזמן שהצורך רק הולך וגובר. האו”ם וארגוני סיוע אחרים סירבו להשתתף בפעילות המרכזים, בטענה שהקמת מספר מצומצם של מוקדי חלוקה המוניים, שמרוכזים ברובם בדרום הרצועה, תאלץ תושבים רעבים לעקור עם משפחותיהם אל האזור הסמוך לגבול עם מצרים, ”מה שמרמז על מדיניות

אפשרית של עקירה בכפייה מהאזור". גורם ישראלי שהיה מעורב בתכנון הפרויקט העיד כי מטרתו הייתה להציג בפני העולם "מופע" של חלוקת סיוע, כדי לתת מענה ללחץ הבינלאומי שהופעל על ישראל. מכל האמור ניתן להסיק שהמרכזים נועדו לשרת את ההעברה הכפויה המתוכננת של אוכלוסיית עזה, ברוח יישום תוכנית טראמפ - ולא את הנגשת הסיוע - תוך חרפה נוספת של תנאי החיים של האוכלוסייה. במילים אחרות, עולה כי "מרכזי הסיוע" מהווים, הלכה למעשה, אמצעי נוסף של ישראל במדיניות המשתמשת בהרעבה ככלי לטיהור אתני.

הרס תשתיות החשמל והמים

עם הטלת המצור המוחלט על עזה בתחילת המתקפה נותק האזור מרשת החשמל הישראלית - שבשל מגבלות שהטילה ישראל על היכולת לייצור חשמל עצמאי בעזה, סיפקה במשך שנים אחוז ניכר מצריכת החשמל ברצועה במימון הרשות הפלסטינית. תחנת הכוח היחידה בעזה, שבלאו הכי הייתה אחראית רק לחלק קטן מצריכת החשמל, נאלצה להפסיק את פעילותה כבר ב־11 באוקטובר 2023. המחסור בחשמל הוביל להשפעות הרסניות ורחבות היקף, ופגע בתפקודן של כמעט כל המערכות החיוניות ברצועה: בריאות, מים, הפקת המזון ושינועו, תקשורת, שירותים מוניציפליים ועוד. בעקבות זאת, הגופים השונים נאלצו להסתמך על גנרטורים כדי להמשיך לפעול, ולו בצורה חלקית. אלא שבמקביל לצמצום באספקת החשמל נחסמה גם כניסת הדלק לרצועה, והמלאי הידלדל במהירות. בנובמבר 2023 החלה ישראל לאפשר כניסה מוגבלת של דלק, תוך שהיא שולטת בזהות הגורמים שהורשו להשתמש בו.

נזק נרחב נגרם גם לתשתיות האנרגיה הסולארית של עזה, אשר פותחו בשנים האחרונות בניסיון להתמודד עם המחסור הכרוני בחשמל. כמו כן, עד מרץ 2024, ניזוקה או נהרסה יותר מ־60% מרשת חלוקת החשמל בעזה כתוצאה מההפצצות הישראליות. המתקן היחיד שחובר מחדש לרשת החשמל הישראלית מאז אוקטובר 2023 הוא מתקן התפלת המים המרכזי בעיר עזה, אך במרץ 2025 הודיעה ישראל כי גם אספקת החשמל אליו הופסקה.

אספקת המים לרצועה נותקה בידי ישראל ב־9 באוקטובר 2023, וחודשה באופן מוגבל לאחר מכן. בהמשך המתקפה הרס הצבא הישראלי 84% ממתקני המים בעזה, חלקם מיועדים למי שתייה וחלקם מספקים מים לצרכים אחרים, דוגמת היגיינה, טיהור שפכים, השקיה וכדומה. לאחר שהמתקנים נפגעו בתקיפות, הצבא הישראלי מנע ניסיונות לתקנם. ישראל גם חסמה באופן שיטתי כניסה של אמצעי סיוע הקשורים במערכות המים ובאספקת מים לתושבים, כמו מערכות סינון, מכלים וחומרים הנחוצים לתיקון תשתיות המים. מדיניות זו, יחד עם ההרס הנרחב של מערכת הביוב בעזה, הובילה לשימוש במים מזוהמים ולהתפשטות מחלות - וכתוצאה מכך לאלפי מקרי מוות, על פי הערכות מומחים.

חוקרים אפידמיולוגיים ומומחים בתחום הבריאות מעריכים כי המצב התברואתי הקשה, לצד השמדת תשתיות הבריאות בעזה והמעבר לתנאי טיפול מאולתרים, יצרו סביבה אידיאלית להיווצרות ולהתפשטות זיהומים בקטריאליים עמידים לאנטיביוטיקה. חלקם הציעו כי מאז אוקטובר 2023 הפכה עזה למוקד של מלחמה ביולוגית "שקופה", שמעמידה בסיכון לא רק את האוכלוסייה המקומית, אלא עלולה להשפיע גם על בריאות הציבור העולמית.

המתקפה על מערכת הבריאות

מאז אוקטובר 2023, ישראל תוקפת באופן נרחב ושיטתי את כלל התשתיות הרפואיות ברצועת עזה, תוך פגיעה אנושה וממוקדת בבתי חולים ובצוותים רפואיים. כתוצאה מכך, כבר במהלך **השבועות הראשונים למתקפה**, לא יכלו מרבית בתי החולים והמרפאות בעזה לספק טיפול רפואי בסיסי. נכון ליוני 2025, פועלים רק **17 מתוך 36** בתי החולים ברצועה, באופן חלקי בלבד, תוך שהם סובלים **ממחסור קריטי בכוח אדם, בדלק ובציוד רפואי**. במאי 2025 **דיווח** ארגון הבריאות העולמי כי בכל רחבי הרצועה נותרו כ-2,000 מיטות אשפוז זמינות בלבד - עבור אוכלוסייה של יותר מ-2 מיליון בני אדם הנמצאת תחת מתקפה מתמדת וסובלת מרעב ומתנאי תברואה גרועים ביותר. נוסף על כך, לאורך חודשי המתקפה ישראל מנעה, הגבילה או עיכבה כניסת **אספקה רפואית קריטית**, דוגמת תרופות, משככי כאבים, מנשמים ועוד. חלק מהציוד ומהתרופות שבכל זאת הורשו להיכנס לרצועה **נשדדו** לפני שהצליחו להגיע ליעדם.

לאורך חודשי המתקפה, הצבא הישראלי הטיל מצור וביצע פשיטות על בתי חולים בטענה שהם משרתים צרכים צבאיים של חמאס - טענה שעל פי משרד נציבות האו"ם לזכויות אדם (OHCHR) **לא גובתה** בראיות מספקות ברוב המקרים, ולעתים אף סתרה ראיות קיימות. **דו"ח** של ארגון רופאים ללא גבולות עקב אחרי המקרה של בית החולים נאסר בח'אן יונס, השני בגודלו ברצועה, כמקרה בוחן למתקפה הישראלית על כלל בתי החולים ברצועה. בינואר 2024 הטיל הצבא מצור מוחלט על בית החולים נאסר, וחולים רבים שנותרו לכודים בתוכו מתו כתוצאה ממצבים רפואיים שהיו ניתנים לטיפול. בחודש שלאחר מכן פשט הצבא על בית החולים, זרע הרס במתקנים ובציוד הרפואי ועצר עשרות אנשי צוות, מטופלים ובני משפחותיהם. התוקפנות הצבאית המכוונת כלפי **בית החולים וסביבתו נמשכה**, וביוני 2025 אף הוציא הצבא צו פינוי לשטח בית החולים. בתגובה, הזהיר **ארגון הבריאות העולמי** מקריסה ממשמשת ובאה של כלל הפעילות בבית החולים, שתותיר את המיליונים החיים בדרום הרצועה ללא שירותי רפואה כלל.

כחלק מהמתקפה על בתי החולים והמרכזים הרפואיים נפגעו אנשי צוות וכוחות סיוע רפואיים רבים. נכון לינואר 2025 נהרגו כ-**2.5%** מאנשי הרפואה בעזה. נוסף על כך, **אנשי רפואה רבים נעצרו**

ועברו התעללות קשה שהובילה בכמה מקרים למותם במתקני מעצר ישראליים. ד"ר חוסאם אבו ספיה, מנהל בית החולים כמאל עדוואן בצפון הרצועה, נעצר בדצמבר 2024 במהלך מתקפה של הצבא הישראלי על בית החולים, שהביאה בסיומה לסגירת המתקן הרפואי האחרון בצפון הרצועה. במהלך המתקפה, אבו ספיה סירב להיענות לדרישת הצבא להתפנות מבית החולים ולנטוש את מטופליו. באמצע יולי 2025 תיארה עורכת דינו כי אבו ספיה איבד כשליש ממשקל גופו, וסובל מרעב, מניעת טיפול רפואי ומהתעללות הסוהרים בכלא עופר.

בעדות שמסר לבצלם, סיפר הפרמדיק מועין אבו אל-עיש על המצור, הפשיטות וההתקפות של הצבא על בית החולים אל-עוודה בג'באליא שבו עבד. באוקטובר 2024 הוא נתבקש ללוות אישה ותינוק כחלק משיירת אמבולנסים מלאה בחולים ובפצועים שיצאה לבית החולים כמאל עדוואן. כשהתקרבו לבית החולים, הצבא ירה פגז שפגע בחלק האחורי של האמבולנס.

"כל מי שהיה באמבולנס צרח. ירדתי לבדוק את מצב האנשים שהובלתי באמבולנס, וראיתי שאחת הנשים גוססת, היא ממש נשמה את נשימותיה האחרונות. לא יכולתי לעשות למענה כלום. [...] אחר כך התחילו לירות עלינו בעוצמה רבה, אז ברחתי משם יחד עם הילד הפצוע ואבא שלו ואחת הנשים והבת שלה. התחבאנו בתוך איזה מחסן. האישה האחרת והבת שלה ברחו לכיוון בית החולים כמאל עדוואן. שתי הנשים הנוספות והתינוק נשארו בתוך האמבולנס".

מתוך המחסן שבו התחבא, הצליח מועין ליצור קשר עם נהגי האמבולנסים ולהזעיק שניים מהם למקום. ברגע שהם הגיעו, הצבא ירה גם עליהם פגז.

"רצה אלוהים והם ניצלו. אחד משני האמבולנסים ברח מהמקום, ואני והפרמדיק שאיתי הכנסנו את הפצועים לאמבולנס השני אבל לא הספקנו להעביר את כולם ונאלצנו לברוח משם. הנשים והתינוק נשארו בתוך האמבולנס שנפגע. מאוחר יותר הגיע לבית החולים בחור שעבר במקום שבו הופצץ האמבולנס. הוא אמר לנו ששמע מתוך האמבולנס בכי של תינוק קטן. בלילה ההוא לא הצלחתי להירדם. חשבתי הרבה על התינוק, שצריך להגיע אליו ולהציל אותו, אבל פחדתי על עצמי ועל העמיתים שלי".

למחרת לפנות בוקר, חזר מועין לאותה נקודה כדי לאסוף פצועים והרוגים שנהרגו בהפצצה נוספת של הצבא.

"בדרך חזרה עצרנו ליד האמבולנס, ומצאתי את התינוק בוכה בפנים. הייתה שם גם גופה של אחת הנשים והגופה של האישה השנייה הייתה בחוץ. כלבים טרפו את שתיהן והוא ניצל איכשהו. לקחנו את התינוק ואת הגופות והמשכנו לבית החולים כמאל עדוואן. התינוק הועבר לפגייה. מצבו הבריאותי היה טוב. בחסד אלוהים, הכלבים לא הגיעו אליו".

כתוצאה מהמתקפה המתמשכת על מערכת הבריאות, רבים מתושבי הרצועה שסובלים ממחלות כרוניות וממוגבלויות שונות לא מקבלים טיפול רפואי חיוני. אנשי רפואה אמריקאים שהתנדבו בעזה העריכו, לפי אומדן שמרני, כי 5,000 חולים במחלות כרוניות מתו במהלך השנה הראשונה למתקפה. חלק מאותם חולים היו יכולים לשרוד לו היו מקבלים גישה לטיפול רפואי במקומות אחרים - אך ישראל מנעה מהם לצאת מהרצועה.

בעדות שמסרה לבצלם, סיפרה איה כחיל בת 28 מהעיר עזה, ממנה עקרה עם משפחתה, על בנה נביל בן החמש שאובחן עם סרטן הדם (לוקמיה):

“אחרי בערך חודש באוהל, הרגשתי שמהו לא בסדר אצל נביל [...] באותה תקופה הוא התחיל להתעורר בלילות בצעקות. הוא היה בא לישון צמוד אליי. הוא גם לא רצה לאכול. היו לו שלשולים וחשבתי שאולי זו שוב דלקת במערכת העיכול [...] אבל נביל לא הבריא”.

לאחר שאובחן עם לוקמיה, שמו של נביל נכנס לרשימת החולים המורשים לעבור במעבר רפיח לקבלת טיפול במצרים, אך למחרת עודכנה המשפחה שהמעבר נסגר בשל פעילות הצבא הישראלי.

“חשבתי שתוך יומיים המעבר ייפתח. [...] בינתיים המצב של נביל התדרדר, הוא כבר לא היה מסוגל ללכת והתלונן כל הזמן על כאבים בבטן. כל הגוף שלו נהיה נפוח. [...] בכל התקופה הוא לא קיבל טיפול כימותרפי”.

רק כשלושה שבועות לאחר מכן הצליחה המשפחה להעביר את נביל לטיפול בגדה המערבית.

“הכניסו [אותו] מיד למחלקת טיפול נמרץ. הוא בכה מאוד כי רצה שאשאר לצדו, אבל בגלל מערכת החיסון החלשה שלו בהתחלה לא נתנו לי לשבת לידו. [...] בשעות הצהריים עמדתי לצידו והוא ביקש ממני להתקרב. פתאום הוא נתקף פרכוסים, הוא התחיל לרעוד ולהיטלטל. הוא תפס את היד שלי והשיניים שלו נקשו בקול. כשהוא עזב לי את היד נפלתי. התחלתי לצרוח, לבכות ולסטור לעצמי. אמרו לי לא לפחד, שאולי אלה רק התכווצויות. גם מנהל בית החולים הגיע. נביל גסס. ניסו לעשות לו החיאה, והלב שלו חזר לפעום לכמה שניות ושוב נדם. לא יכלו להציל אותו, הוא מת. [...] לא יכולתי ללוות אותו לבית הקברות כי ההיתר שלי לא מאפשר לי לצאת מבית החולים. קברו את נביל ברמאללה. קרוב משפחה שלנו שנמצא שם ליווה אותו, צילם את הקבר ושלח לנו תמונה”.

דומיסייד (הרס המרחב הבנוי)

לפי הערכות ממאי 2025, כ-92% מכלל מבני המגורים וכ-69% מכלל המבנים ברצועה נהרסו או נפגעו משמעותית. שכונות שלמות, ואף ערים שלמות, נמחקו כמעט לחלוטין מעל פני האדמה.

בעלה וילדיה של איה חסונה א־סוסי, בת 31 מהעיר עזה, נהרגו מול עיניה בהפצצה על מחנה העקורים באזור אל-מוואסי שבו שהו באוגוסט 2024. בעודה מתמודדת עם האבל הכבד, החליטה לשוב לעיר עזה לבדה. בעדות שמסרה לבצלם, תיארה איה את ממדי החורבן שנגלו בפניה:

“כשהלכתי ברגל על כביש החוף הסתכלתי על האנשים שחוזרים לעיר עם הילדים שלהם, וכאב לי בלב. אני עצמי חוזרת לעזה בלי בעלי והילדים שלי. האובדן של בעלי והילדים שלי שהיו אמורים להיות איתי הציף אותי. כאב נוראי. [...] אחי, איבראהים, חיכה לי על כביש החוף, בכיכר א־נאבולסי. הוא שאל אותי: ‘מה המקום הכי בולט שהכי קרוב אליך?’ כדי שיבוא לפגוש אותי, אבל לא הכרתי את המקומות ולא זיהיתי אותם בתוך החורבן וההרס. לא זיהיתי את הרחובות של עזה כי כולם הוחרבו טוטאלית. לא ידעתי איפה היא מתחילה ואיפה היא נגמרת [...] האזור בו גרנו בצפון העיר עזה נהרס לגמרי. לא נותרו בו סימני חיים”.

הרס המרחב האורבני בעזה צפוי להתרחב ככל שתימשך המתקפה הישראלית: חיילים ששירתו ברצועה העידו על כך שהרס שיטתי של בתים, מבני ציבור, תשתיות ושטחים חקלאיים אינו נעשה רק לצורך מבצעי, אלא הפך למטרה בפני עצמה. בתוך כך, גם שריפת בתים בידי חיילים הפכה לתופעה נפוצה, הן על פי פקודה והן לפי שיקול דעתם של החיילים, בגיבוי הלך הרוח הכללי.

נכון ליוני 2025, כ-85% משטחי הרצועה נמצאים בשליטת הצבא הישראלי או מוגדרים כאזור הנמצא תחת צווי פינוי של הצבא. במקביל לתהליך ההשתלטות של הצבא על שטחים נרחבים, הרוב המוחלט של תושבי הרצועה נדחסו ל־“אזורים הומניטריים” הולכים ומצטמקים, שמופצצים גם הם באופן שיטתי.

הרס כלכלי

כבר בימים הראשונים למתקפה הוחרבו חלקים נרחבים משכונת א־רימאל בעיר עזה תחת ההפצצות הכבדות. א־רימאל נחשבה למרכז הכלכלי והמנהלי של הרצועה, והיה בה ריכוז גבוה של בתי עסק, בנקים, בתי ספר, אוניברסיטאות, חברות תקשורת, מתקני בריאות וארגונים בינלאומיים ומקומיים, לרבות המטה המקומי של אונר״א.

מאז המשיכה ישראל לתקוף באופן שיטתי את תשתיות המסחר והכלכלה בעזה. בדו"ח משותף של הבנק העולמי והאו"ם מאפריל 2024, נקבע כי כמעט ארבעה מכל חמישה עסקים בתחום הציבורי, המסחרי והתעשייתי ניזוקו או נהרסו כתוצאה מהמתקפה הישראלית - מה שהביא להשבתה כמעט מוחלטת של הפעילות הכלכלית בעזה. בין תחילת אוקטובר 2023 לסוף ספטמבר 2024, שיעור האבטלה בעזה עמד על ממוצע של 79.7%. במהלך תקופה זו רובה המוחלט של אוכלוסיית עזה חי בעוני. עד אוקטובר 2024, הביאה המתקפה הישראלית ל**נסיגה** של כ־70 שנה ברמת הפיתוח הכלכלי בעזה - עד לרמתה בשנת 1955.

הרס תנאי החיים בגדה המערבית

הגדה המערבית מתאפיינת בשליטה ישירה של המשטר הישראלי בכמעט כל מרכיב בחיי תושביה הפלסטינים: בהיתרי העבודה בישראל ובהתנחלויות, בכספי המיסים הפלסטינים, בהגבלות התנועה, בהיתרי בנייה ופיתוח, בהריסת בתים באצטלה "חוקית" ועוד. שליטה זו מנוצלת להגברת הדיכוי והנישול שממנו סובלים התושבים מאז 1967, ומאפשרת לישראל לחולל שינויים מרחיקי לכת "מתחת לרדאר", באופן שאינו מעורר הדים שימנעו ממנה להגשים את מטרותיה.

דומיסייד (הרס המרחב הבנוי) והגבלות תנועה

מאז החלה המתקפה הישראלית באוקטובר 2023 ועד סוף יוני 2025 הרסה ישראל 1,572 **מבנים בגדה המערבית**, 397 מהם **במזרח ירושלים**, בתואנה של בנייה ללא רישיון. מתוך כלל המבנים, 729 שנהרסו היו בתי מגורים. כתוצאה מכך, 2,604 בני אדם איבדו את ביתם, מתוכם 1,308 קטינים. בשנת 2024 נרשם שיא של שני עשורים במספר המבנים שנהרסו על ידי ישראל. בקצב ההריסות הנוכחי, שנת 2025 צפויה להיות קשה אף יותר. במקביל, המתקפה של הצבא על צפון הגדה המערבית כללה **מבצעי הרס** ענקיים של מבנים ותשתיות בעזרת חומרי נפץ ודחפורים, והסבה נזק עצום לבתים ולתשתיות בערים ובמחנות הפליטים בתואנה של צרכים צבאיים. על פי **הערכות** עיריית ג'נין, בין פברואר למרץ 2025, כ־600 בתים נהרסו או הפכו בלתי ראויים למחיה במחנה הפליטים ג'נין בלבד. במאי 2025, **הודיע** הצבא הישראלי על כוונתו להרוס כמאה בתים במחנות הפליטים טול־כרם ונור שמש, זאת מעבר לכ־300 הבתים שכבר נהרסו או ניזוקו קשות, לפי **הערכות** אונר"א, עד אפריל 2025.

במקביל, הטילה ישראל הגבלות קשות על תנועת פלסטינים ברחבי הגדה. רשת הגבלות התנועה שמפעילה ישראל **הורחבה** משמעותית, ונכון למאי 2025, היא כוללת **849 מחסומים וחסימות**. תושבי הגדה **מתארים** חוויה **יומיומית** של חיים ב"כלא גדול", כשכל יציאה מהבית כרוכה בעמידה

של שעות בפקקים, בין השאר בתור לבידוק המוגבר שעורכים החיילים במחסום, הכולל לעתים קרובות התעמרות אקראית בעוברים ובשבים.

הרס כלכלי

מאז אוקטובר 2023, פגעה ישראל באופן מכוון בשני עמודי השדרה המרכזיים של כלכלת הגדה המערבית: היציאה לעבודה בישראל ותקציב הרשות הפלסטינית. בשנת 2022, 22.5% מכלל המועסקים הפלסטינים תושבי הגדה עבדו בישראל ובהתנחלויות. כ-20% נוספים עבדו במגזר הציבורי וקיבלו את משכורתיהם מהרשות הפלסטינית. מיד אחרי 7 באוקטובר 2023, בוטלו באופן גורף היתרי הכניסה של כמאה וחמישים אלף תושבי הגדה לעבודה בישראל, ורובם המוחלט טרם חודשו. בשלושת החודשים הראשונים למתקפה איבדו את עבודתם כ-306,000 בני אדם ברחבי הגדה המערבית. כך, נרשם בגדה שיעור אבטלה של כ-31% בשנת 2024, לעומת 18% ב-2023. נוסף על כך, במחצית הראשונה של 2024 מנע שר האוצר סמוטריץ' את העברת כספי המיסים שישראל גובה עבור הרשות הפלסטינית, המהווים כ-60% מהכנסותיה השנתיות. הדבר הוביל לגירעון חסר תקדים באוצר הרשות הפלסטינית, המאיים על יכולתה לשלם משכורות לעובדי הציבור ולספק שירותים בסיסיים כמו בריאות וחינוך.

כל אלו - לצד הקפאת המסחר בין הגדה לרצועת עזה, הקושי ההולך וגובר לגשת לאדמות החקלאיות, בדגש על עונת המסיק, והעלייה החדה בהגבלות על התנועה בגדה, שפגעה משמעותית ביכולתם של התושבים להגיע למקומות עבודתם - הובילו למיתון הכלכלי החריף ביותר שנרשם בגדה המערבית מזה יותר משלושים שנה. בסוף 2024, תיאר הבנק העולמי את הקריסה של כלכלת הגדה המערבית כולה במילים "נפילה חופשית". 87.2% מהעובדים בגדה המערבית דיווחו ב-2024 על ירידה בהכנסות משק הבית, שיעורי העוני לטווח הקצר הוכפלו מ-12% ב-2023 ל-28% באמצע 2024, ושיעור אי-הביטחון התזונתי של משפחות בגדה עלה בצורה חדה. לפי תוכנית המזון העולמית של האו"ם (WFP), לפחות 700,000 מתושבי הגדה נזקקו לסיוע במזון בשנת 2024 - עלייה של כמעט 100% בהשוואה לתקופה שקדמה לאוקטובר 2023.

הרס תשתיות מים וחקלאות

הגבלות על כניסה לאדמות חקלאיות, יחד עם אלימות המתנחלים הגואה, הפכו את העבודה החקלאית - ובראשה את מסיק הזיתים - לכמעט בלתי אפשרית מאז אוקטובר 2023. במקביל נרשמה עלייה בתופעות של הרג, הרעלה וגניבת צאן בידי מתנחלים, וצמצום שטחי המרעה הזמינים לרועים הפלסטינים, בשל התרחבותם הדרמטית של מאחזי החוות והשתלטותם על

שטחים אדירים. תנאים אלו הובילו להאצת תהליכי הנטישה של פלסטינים את ענפי החקלאות והמרעה, אשר פרנסו אותם במשך דורות, ולהעמקת הפגיעה הכלכלית בתושבים.

בערים ובמחנות הפליטים בצפון הגדה, גרמה פעילות הצבא לנזק חמור לתשתיות המים ושיבשה את הגישה למי שתייה עבור עשרות אלפי בני אדם. נוואף שאהין, בן 64 ואב לתשעה, סיפר על המחסור ההולך וגובר במים במחנה הפליטים אל-פארה - לצד המחסור החמור במזון ובמצרכים חיוניים נוספים, שממנו סבלה קהילתו עד שהצבא אילץ את משפחתו לעזוב בפברואר 2025:

“הצבא פשט על המחנה עשרות פעמים. צעירים רבים נהרגו, והתושבים חיו בסבל ואימה. אבל הפשיטה השבוע הייתה שונה מהפשיטות הקודמות. זו התקופה הכי קשה ואכזרית שעברה על תושבי המחנה ועל המשפחה שלי. לפני שמונה ימים פשטו חיילים רבים על המחנה וסגרו אותו מכל הכיוונים. הם החריבו דרכים וצינורות מים. הם הקיפו את הבתים והשתלטו על הרבה מהגנות. התושבים נאלצו לחיות כמו בכלא בזמן שהמזון אוזל בבתים - אנשים נשארו בלי אוכל, בלי מים ובלי תרופות”.

מאז אוקטובר 2023 נרשמה גם עלייה דרמטית במספר המקרים שבהם מתנחלים השחיתו והשתלטו על מקורות מים וצינורות, וכן על גנרטורים ולוחות סולאריים השייכים לקהילות הפלסטיניות. ההרס מידי המתנחלים מצטרף להרס ה"רשמי" של תשתיות המים והחשמל, שמתבצע באופן קבוע בידי המנהל האזרחי, ומונע את חיבורן של רבות מהקהילות לרשת המים. מעבר לכך ניתן למנות מקרים נוספים של פגיעה בגישה או באספקה של מים לקהילות שלמות: בבקעת הירדן דווח כי הצבא צמצם את שעות פעילות המחסום שדרכו מעבירים תושבי קהילות הרועים, שאינם מחוברים לרשת המים, מכליות מים לכפריהם; חברת המים הישראלית מקורות צמצמה את כמות המים - המזערית ממילא - שמוקצת לאזורים שונים בגדה; ומדינת ישראל מתנערת מאחריות לאספקת מים לכפר עקב, שכונה בשטחה המוניציפאלי של ירושלים המונה יותר מ-100 אלף תושבים, הסובלים ממשבר מים חריף במיוחד מאז אוקטובר 2023.

המתקפה על מערכת הבריאות

פעילותה המוגבלת מראש של מערכת הבריאות בגדה המערבית צומצמה באופן משמעותי מאז תחילת המתקפה. המצוקה התקציבית שבה הייתה שרויה החמירה מאוד, בעיקר בחודשים שבהם מנעה ישראל את העברת כספי המיסים השייכים לרשות הפלסטינית. לכך נוספה המתקפה של ממשלת ישראל על אונר"א, אשר מפעילה 43 מתקנים רפואיים ראשוניים ובית חולים אחד, ומספקת ביטוח בריאות חינם לכ-895,000 פליטים, שהם כשליש מהאוכלוסייה

הפלסטינית בגדה המערבית (להרחבה, ראו תת פרק "המתקפה על מעמד הפליטות" בדו"ח זה). בצפון הגדה, שגרת ההרג וההרס של הצבא הישראלי כללה בין השאר מתקפות תכופות על בתי חולים ומתקנים רפואיים, לעתים תוך השתלטות עליהם, הפרעה לתפקודם השוטף או חסימת הכניסות אליהם ומניעת טיפול מחולים הזקוקים להם. מעבר לכך, לפי ארגון הבריאות העולמי, בין אפריל לדצמבר 2024 נעצרו או נאסרו לפחות 172 אנשי סגל רפואי בעת מילוי תפקידם, ו־25 מטופלים נעצרו בעת שקיבלו טיפול. בשל כל אלו, דו"ח של רופאים ללא גבולות קבע בפברואר 2025 כי מאז 7 באוקטובר 2023 נמצאת מערכת הבריאות בגדה "במצב חירום תמידי".

ג. עקירה כפויה

עקירה כפויה ברצועת עזה

כ-1.9 מיליון פלסטינים, המהווים כ-90% מאוכלוסיית עזה, נעקרו בכפייה לפחות פעם אחת מאז אוקטובר 2023. העקורים, רובם פליטים וצאצאי פליטים שגורשו מבתיים בנכבה של 1948, מצאו עצמם לאורך חודשי המתקפה פליטים בשנית, בשלישית וברביעית. הטראומה הקולקטיבית והאישית שמלווה את החברה הפלסטינית מזה כמעט שמונים שנה הפכה עבורם למציאות חיה.

כך תיארה זאת תחקירנית בצלם ברצועת עזה, אולפא אל-כורד:

“לפני 75 שנה נאלצו סבתא וסבא שלי לעזוב את כפרם מג'דל, ששכן לחופה המערבי של הכנרת. הם נהפכו לפליטים ברצועת עזה, וסבתא שלי נהגה לספר לי על כאב נטישת הכפר ועל החורף הקשה שעבר עליהם באותה שנה ברצועה, באוהל שחלקה עם סבא ועם אחיותיו. היא סיפרה על הגעגועים שלה למג'דל, לחיים שהיו לה ואינם עוד. עכשיו, כשאני חיה עם משפחתי באוהל מניילון ובד בדרום הרצועה, אני לא מפסיקה לחשוב עליה. אני בטוחה שהיא מעולם לא העלתה בדעתה שגם נכדתה תצטרך לגור במחנה עקורים”.

ב-13 באוקטובר 2023 הוציא הצבא את צווי הפינוי ההמוניים הראשונים לתושבי עזה. הצווים הורו לתושבי צפון הרצועה לעזוב את בתיים ולנדוד דרומה באופן מיידי. מאות אלפי בני אדם נאלצו להחליט לאן להימלט, מבלי לדעת אם ומתי יוכלו לשוב לבתיים. בסוף 2023 החל הצבא לבסס את “ציר נצרים”: מרחב חיץ, החוצה את הרצועה ממזרח למערב בגבולה הדרומי של העיר עזה, ומנתק בפועל את צפון הרצועה מדרומה. במהלך חודשי המתקפה הישראלית התרחב אזור החיץ, עד שבשיאו הגיע רוחבו לכשבעה קילומטרים. מרחב זה הוגדר כ“שטח השמדה” אשר כל פלסטיני שנמצא בו נורה למוות. מטרת ביתור הרצועה לשני חלקים הייתה, בין היתר, לשלוט במעבר התושבים לדרום הרצועה ולמנוע את חזרתם צפונה. בהמשך, הורתה ישראל לתושבי הרצועה לעקור שוב ושוב מאזורים נוספים. במהלך שלושת החודשים שבין הפרת הפסקת האש על ידי ישראל במרץ 2025 לבין תחילת יולי 2025 בלבד, נעקרו בכפייה למעלה מ-714,000 תושבי הרצועה. נכון ליוני 2025, 85% משטח רצועת עזה נכלל בצווי הפינוי שהוציא הצבא הישראלי או נתון תחת שליטתו.

באוקטובר 2024 החמירה ישראל את קמפיין ההרס המסיבי והשיטתי של הסביבה האורבנית והחקלאית בצפון רצועת עזה, ויישמה מדיניות הרעבה מכוונת וקיצונית במיוחד. המטרה, כפי

שהצהירו גורמים בצבא הישראלי, הייתה לרוקן לחלוטין את האזור מתושביו לטווח הארוך. פעולות אלה בוצעו בהתאם לתוכנית שהובילו קציני צבא בכירים לשעבר, שכונתה בשם **"תוכנית האלופים"**. אף שלא אומצה רשמית על ידי הצבא הישראלי, התוכנית **"היוותה השראה"** לפעילות הצבאית בשטח. מעשיה של ישראל בצפון רצועת עזה הוגדרו על ידי מומחים רבים, **ובהם מזכ"ל האו"ם**, כניסיון לביצוע טיהור אתני. עד לנובמבר 2024 **נעקרו מבתייהם** מעל ל-100,000 בני אדם שהתגוררו באזור צפון רצועת עזה, ומאז המספרים המשיכו והאמירו.

דו"חות שונים שבחנו את ממדי ההרס שהשיתה ישראל על כלל רצועת עזה הציעו כי לאור היעדר יעדים צבאיים ברורים, סביר להניח שמטרתה של ישראל היא הפיכת העקירה "הזמנית" של אוכלוסיית עזה לקבועה. עוד **הוצע** כי ארגונו מחדש של המרחב ברצועת עזה מעיד על קיומה של תוכנית להישארות קבועה של ישראל ברצועה, ואף להנחת תשתיות לבניית התנחלויות ישראליות בעתיד. קיומן של תוכניות מסוג זה אושרר באופן מפורש **בשלל אמירות של נציגי ציבור** לאורך חודשי המתקפה **ובפעולות** שביצע הצבא בכדי לבסס את אחיזתו בשטחים שכבש. בתחילת 2025, **הצהיר** נשיא ארה"ב, דונלד טראמפ, כי הוא מתכוון לקדם "קליטה" של עקורים מהרצועה במדינות שכנות. לפי דיווחים והצהרות שונות, למשל של **השר סמוטריץ'**, היה זה למעשה אימוץ של תוכנית שממשלת ישראל עצמה פיתחה חודשים לפני כן. **התמיכה הנרחבת** של הציבור הישראלי בהצעה זו הבהירה שהפרקטיקה של עקירה כפויה או גירוש נתפסת כיום כפתרון לגיטימי ומתבקש ל"בעיה הפלסטינית"; כלומר, להימצאותם של פלסטינים בשטחים שבהם שולט המשטר הישראלי.

התמיכה הפוליטית והציבורית הרחבה במדיניות זו לא נשארה בגדר משאלת לב בלבד. לאורך חודשים ארוכים, ממשלת ישראל **ניסתה לקדם** העברת עקורים מעזה למדינות שונות במזרח התיכון, באפריקה, באירופה ובדרום אמריקה. במרץ 2025, **אישר** הקבינט הקמת "מנהלת מעבר מרצון", שתפקידה להוציא לפועל את עזיבתם של מאות אלפי פלסטינים מהרצועה. החל ממאי 2025 הצהירו בכירים ישראלים במפורש על הטיהור האתני של אוכלוסיית עזה **כמטרה מרכזית של המלחמה**, והבהירו שהרס הרצועה ושליטת ישראל בסיוע ההומניטרי הינם אמצעים למימוש מטרה זו. במסגרת הליך משפטי המתנהל בימים אלה (יולי 2025), **הכחיש** הרמטכ"ל אייל זמיר שעקירה כפויה היא אחת ממטרות המבצע, אך הצהירותיהם של מקבלי ההחלטות הישראלים מספרות סיפור שונה בתכלית. ראש הממשלה בנימין נתניהו **צוטט** בדיון בוועדת חוץ וביטחון בתחילת מאי: "אנחנו הורסים עוד ועוד בתים, אין להם לאן לחזור. התוצאה היחידה המתבקשת תהיה רצון של תושבי רצועת עזה להגר אל מחוץ לרצועה. הבעיה העיקרית שלנו היא במדינות קולטות". עוד הוסיף, תוך התייחסות לתוכנית חלוקת הסיוע ההומניטרי בעזה, כי הגעה ל"מתחמי הסיוע" תהיה מותנית במניעת חזרה של תושבי הרצועה למקומות שמהם באו. ימים מעטים לפני כן, **הסביר** השר סמוטריץ': "אני חושב שיהיה אפשר להכריז 'ניצחנו' תוך כמה חודשים. עזה תהיה חרבה לחלוטין, אזרחיה יהיו מרוכזים מציר מורג (ציר המבתר את הרצועה

ממזרח למערב בין ח'אן יונס לרפיח) דרומה - ומשם ייצאו במספרים גדולים למדינות שלישיות".

הפיכת הטיהור האתני לאחת מ"מטרות המלחמה" הרשמיות, והשימוש בהרעבת האוכלוסייה ובהרס תשתיות ובתי מגורים על מנת לממש אותו, אינם רק פשעים חמורים בפני עצמם ופעולה ג'נוסידיאלית, אלא גם מלמדים על הלך הרוח ועל כוונותיהם של מקבלי החלטות בכירים לאורך המלחמה.

עקירה כפויה בגדה המערבית

מאז אוקטובר 2023 הביאו המתקפות הצבאיות ואליומות המתנחלים והצבא בגדה המערבית לעקירת אוכלוסייה בהיקפים שלא נראו מאז כיבוש הגדה ב-1967. מאז אוקטובר 2023, גורשו באלימות 38 קהילות פלסטיניות, המורכבות מ-67 מקבצי בתים, ועוד 8 קהילות, המורכבות מ-9 מקבצי בתים, גורשו באופן חלקי. בסך הכל, 2,409 בני אדם נעקרו מביתם, מתוכם לפחות 1,056 קטינים. נכון ליוני 2025, אלפי בני אדם נוספים, החיים בעשרות קהילות פלסטיניות נוספות, נמצאים בסכנת עקירה ממשית כתוצאה מהתקפות המתנחלים היומיומיות.

הקהילות הפלסטיניות בשטחי C בגדה נתונות כבר שנים למתקפה של הרשויות הישראליות, שהלכה והקצינה מאז אוקטובר 2023. בסיוע המדינה, הוקמו סביבן בשנים האחרונות עשרות מאחזי רועים שמטרתם המרכזית היא עקירת הקהילות והשתלטות על שטחים נרחבים ככל האפשר. אלימות המתנחלים המתגוררים במאחזים הלכה והקצינה, עד שהגיעה לשיא חסר תקדים לאורך חודשי המתקפה של ישראל על עזה. אלימות זו, שהפכה לשגרה יומיומית מבעיתה, כוללת תקיפות פיזיות קשות של התושבים, פלישות מתנחלים לקהילות ולבתי התושבים בשעות היום והלילה, הצתות, גירוש רועים משטחי המרעה וחבלאים משדותיהם, הרג וגניבת צאן, השחתת יבולים, גניבות של ציוד וחפצים אישיים וחסידת דרכים.

מבצע "חומת ברזל", שהחל בינואר 2025 והתנהל בעיקר במחנות הפליטים בצפון הגדה המערבית, הביא לעקירתם של יותר מ-40 אלף פלסטינים מבתיים. לטענת הצבא לא התקיימה מדיניות רשמית של פינוי אוכלוסייה מאזורים אלו, אולם עדויות שנמסרו לבצלם ולעיתון הארץ לימדו על כך שחיילים אילצו את התושבים לעזוב את בתיים, תחת מסכת איומים ולעתים תוך איומים בנשק. רבים מהעקורים נאלצו לישון בצפיפות במרכזים קהילתיים או באולמות אירועים, כשהם תלויים בתמיכת תושבי האזור וארגוני סיוע בכדי להשיג מזון ומים ולענות על צרכי מחיה בסיסיים. בדומה לתושבי עזה, מרבית תושבי מחנות הפליטים בצפון הגדה הם פליטים וצאצאי פליטים שגורשו מבתיים כחלק מהנכבה של 1948, ועדויותיהם מתארות חווית עקירה המעלה את זיכרון הטראומה - של משפחתם או שלהם עצמם.

בפברואר 2025 הצהיר שר הביטחון ישראל כ"ץ כי הצבא עתיד להישאר במחנות הפליטים לאורך השנה הקרובה, וכי התושבים לא יורשו לחזור לבתיהם במהלך תקופה זו. ואכן, מחנות הפליטים בצפון הגדה הפכו לשכונות רפאים מאז ינואר 2025, שנוכחים בהן רק כוחות צבא. במאי 2025, תואר כיצד מחנה הפליטים ג'נין, שהתרוקן לחלוטין מתושביו, הפך ל"מעין מוצב צבאי גדול", ודווח כי הצבא ממשיך בהרס מבנים ברחבי המחנה בכדי לסלול צירים למעבר כלי רכב צבאיים.

תהליך הגירוש האלים בגדה המערבית, כולל במזרח ירושלים, נתמך באופן רשמי על ידי מדינת ישראל באמצעים בירוקרטיים וחוקיים. היקף השטחים שהוכרזו כאדמות מדינה, הריסות הבתים, גובה התקציבים שהוקדשו להתנחלויות, מספר אישורי הבנייה של בתים בהתנחלויות וקצב בניית המאחזים הלא-חוקיים - כל אלה הגיעו לשיא של עשורים במהלך שנת 2024. בין אוקטובר 2023 למרץ 2025 נבנו על חורבות קהילות הרועים שגורשו, או בסמוך אליהן, לפחות 14 מאחזים חדשים, שמתוכם ממשיכים המתנחלים במאמצייהם לגירוש הקהילות שנותרו באזור ול"טיהור" השטח מאוכלוסייתו הפלסטינית. כך, לדוגמא, במאי 2025 נעקרה קהילת מר'איר א-דיר, המונה 150 נפשות, ימים ספורים לאחר שהוקם מאחז בתוך דיר כבשים של אחד מתושביה. חברי הקהילה, שמשפחותיהם נעקרו מהנגב בשנות החמישים, נאלצו לעזוב ולהתפזר בין יישובים שונים באזור. ביולי 2025 נעקרה קהילת אל-מוערג'את, המונה כ-36 משפחות ומאות בני אדם, ומהווה אחת מהקהילות הגדולות שגורשו מאז אוקטובר 2023. הקהילה, ששרדה אלימות והטרדות בלתי-פוסקות של מתנחלים במשך שנים, נעקרה באיומים לאחר שמתנחלים הקימו מאחז בתוך הכפר. כיום, באזור זה של בקעת הירדן, המתפרש על פני שטח של כ-150 אלף דונם, נשארה רק קהילה אחת - ראס עין אל-עוג'א ג'האלין - שנותרה חשופה לחלוטין לאלימות המתנחלים.

עקירה כפויה בתוך ישראל

באפריל 2024, החליטה הממשלה על העברת הרשות לאכיפה במקרקעין ממשד האוצר למשרד לביטחון לאומי, שבראשו עומד השר בן גביר. בחודשים שלאחר מכן, פרסם המשרד כי "בהתאם למדיניות השר" חלה עלייה של 400% במתן צווי הריסה לבתים בנגב. לפי נתוני המשטרה, בשנת 2024 נהרסו 3,746 דונם של שטח בנוי, מרביתם בנגב - עלייה של 274% לעומת שנת 2023. שני כפרים, ואדי אל-ח'ליל ואום אל-חיראן, נהרסו כמעט לחלוטין, ושלוש שכונות נוספות נמחו מעל פני האדמה; כתוצאה מכך, יותר מאלף בני אדם נותרו ללא קורת גג. במאי 2025, החלה ישראל בהריסת כל 300 הבתים בכפר הלא-מוכר א-סאר, שבו מתגוררים כ-3,000 תושבים. דווח כי חלק מהתושבים הרסו בעצמם את בתייהם כדי להימנע מתשלום קנסות ההריסה שישראל

מטילה, וכי עשרות עקרו למתנ"ס ולבית ספר, שהפכו הלכה למעשה למחנות עקורים. על חורבות הכפרים הלא מוכרים בנגב שתושביהם גורשו, כמו גם בשטחי הכפרים המיועדים להרס עתידי, מתכננת המדינה להקים סדרה של יישובים יהודיים או להרחיב יישובים יהודיים קיימים.

ד. הרס חברתי, פוליטי ותרבותי

הרס חברתי, פוליטי ותרבותי ברצועת עזה

התפשטות אנרכיה

תחת אצטלת מאבקה בשלטון חמאס, מנהלת ישראל מתקפה חסרת-תקדים נגד הסדר האזרחי והחברתי ברצועת עזה. כלל גורמי אכיפת הסדר הציבורי ברצועה, ביניהם שוטרים, מפקדי משטרה ויחידות ההגנה האזרחית, הותקפו בשיטתיות לאורך חודשי הלחימה על ידי כוחות ישראלים. כתוצאה מכך, ועל רקע המחסור החריף במצרכי מחייה בסיסיים, תיאב משרד נציבות האו"ם לזכויות אדם (OHCHR) ביולי 2024 את "התפשטות האנרכיה" ברחבי הרצועה ואת "התפוררות המרקם החברתי בעזה, כשאנשים פונים איש נגד רעהו במאבק הישרדות".

לאורך חודשי המתקפה, דווח על תופעות נרחבות של לקיחת החוק לידיים על ידי ההמון (mob justice) ועל מאבקים אלימים על שטח ומשאבים. אל הוואקום השלטוני שנוצר ברצועת עזה נכנסו כנופיות עבריינים חמושות שפועלות ברחבי הרצועה. לא רק שישראל אפשרה לכנופיות אלה לצבור כוח, היא גם רמזה לכך שתפקיד בידיהן את האחריות לשמירת הסדר הציבורי בעתיד, ונציגיה אף צהירו כי סיפקה להן נשק.

כך, דווקא בזמן שמרבית האוכלוסייה נאלצת לחלוק מרחב הולך ומצטמצם במחנות העקורים, היחסים הקהילתיים בעזה הלכו ונשחקו. תושבים מדווחים על סכסוכים אלימים בין משפחות רעבות ומותשות על מיקומו של אוהל במחנה עקורים, על "התנהגות פרועה של ילדים" או בשל "קנאה במי שהצליח לשים ידו על חבילת מזון".

שאדי אל-כורד, תושב מחנה הפליטים ג'באליא ואב לחמישה שנעקר מביתו וחי כיום עם משפחתו באוהל שהקים בשכונת א-רימאל בעיר עזה, סיפר לבצלם על האנרכיה השוררת במרכזי חלוקת הסיוע:

"מגיעים לשם אלפי אנשים ולפעמים מגיעות רק שבע משאיות, וזה לא מספיק לכל האנשים האלה. כולם דוחפים אחד את השני, ורק אחוז קטן מצליח להגיע למשאיות - מי שחזק הוא זה שמקבל את הסיוע. יש גם כנופיות חמושות שמגיעות ברכב, יורות באוויר, מפחידות את כולם ומשתלטות על הרבה מאוד שקים. [...] אנחנו רצים 2-3 קילומטרים עד לנקודות החלוקה, מגיעים לחצר שבה יש ערמות של קרטונים וכל אחד לוקח מה שהוא מצליח. זה כאוס מוחלט. כל אחד מגן על החבילה שלו. [...] לרוב אני הולך עם חבר או שלפעמים אני לוקח את הבן הבכור שלי אחמד, בן 15, כדי שיגנו עליי בזמן שאני סוחב את השק. כשאני מתעייף, אני נח עשר דקות, וכל הזמן מחזיק סכין ביד - כי אני מפחד שביריונים ינסו לגנוב ממני את השק. זה קרה להרבה אנשים".

הרס התא המשפחתי

למתקפה שמנהלת ישראל ישנה השפעה הרסנית על התא המשפחתי של תושבי רצועת עזה. מתחילת המתקפה עד מרץ 2025, כ־14 אלף נשים ברצועה התאלמנו ונושאות כעת לבדן באחריות למשפחותיהן. כ־40 אלף ילדים איבדו הורה אחד או שניים, במה שמסתמן כמשבר היתומים הגדול בהיסטוריה המודרנית. סקר של יוניסף מאפריל 2024 מצא כי 41% מהמשפחות בעזה מטפלות בילדים שאינם שלהן.

הנאא אל־קריןאוי, תושבת מחנה אל־בוריג', מגדלת את אחיינה היתום לאחר שהוריו נהרגו. אחותה, אמאני, הייתה בהריון מתקדם כאשר פרצה המתקפה הישראלית, אחרי כ־16 שנים של ניסיונות להביא ילד לעולם. אמאני ילדה את בנה אוסאמה בדצמבר 2023 תחת ההפצצות הכבדות. כשבועיים לאחר שנולד, נהרג בעלה בהפצצה על ביתו במחנה אל־בוריג', וכחצי שנה לאחר מכן אמאני עצמה נהרגה בהפצצה על בית הספר בדיר אל־בלח שבו עבדה. כך סיפרה אל־קריןאוי בעדות שמסרה לבצלם:

"הפרידה מאחותי קשה מנשוא, אבל אני מקבלת את הגורל הזה מאלוהים. היום אוסאמה בן תשעה חודשים. אמאני תמיד ביקשה ממני לשמור עליו ולדאוג לו, כאילו שהיא הרגישה מראש שהיא הולכת למות. היא תמיד אמרה לי 'את תהיי זו שתדאג לו, כי את דומה לי'. הוא היה הכול בחייה של אמאני, וכשאביו נהרג היא ניסתה לפצות אותו. [...] לפני שנהרגה, אחותי הייתה מנסה להראות לאוסאמה בטלפון תמונה של אבא שלו, שנהרג, ואומרת לו 'תראה, זה אבא שלך', כדי שיכיר אותו. עכשיו אני מראה לו בטלפון תמונות של אבא ואמא שלו כדי שיכיר אותם, ואומרת לו בבוקר: 'תראה, הנה ההורים שלך, תגיד להם בוקר טוב'. אני לא

יודעת במה חטא אוסאמה שנגזר עליו לחיות ולגדול בלי אמא ואבא. אין לזה שום הצדקה. הם נרצחו בדם קר, והבן שלהם נותר יתום. אני עצובה ומרחמת עליו, ועל אחותי ובעלה, שציפו לילד במשך 16 שנה, וכשסוף סוף קיבלו את אוסאמה - מיד נהרגו ועזבו אותו לעד."

לאורך חודשי המתקפה, משפחות שנעקרו מבתיהן נאלצו להותיר מאחור בני משפחה זקנים או חולים שלא יכלו לעמוד בתנאי העקירה הקשים, ורבות מתוכן נותרו מופרדות מקרוביהן לתקופות ארוכות. בחלק מהמקרים המשפחות כלל אינן יודעות מה עלה בגורל יקיריהן; לפי גורמי הבריאות בעזה, יותר מ-11,000 תושבים עדיין מוגדרים כנעדרים, ומוערך שרובם הרוגים הקבורים מתחת להריסות. נוסף על כך, אלפי גברים ונערים הופרדו ממשפחותיהם ו"הועלמו" במהלך מעצרים שביצע הצבא הישראלי לאורך חודשי המתקפה. על פי רוב, לבני המשפחה לא הייתה כל יכולת להשיג מידע ולברר מה עלה בגורל יקיריהם - כולל השאלה האם הם חיים או מתים - ובוודאי שלא ליצור עימם קשר.

עדויות שאספו תחקירני בצלם לאורך חודשי המתקפה מעלות כי המשפחות בעזה נקרעות מבפנים בשל הידיעה שאינן יכולות לספק לילדיהן הגנה או לענות על צורכיהם הבסיסיים. נשים וגברים תיארו את חוסר האונים שחשו ברגעים שבהם נאלצו לחזות במות ילדיהם כתוצאה מירי, הפצצות, דריסה, רעב, קור או מחלות. במרץ 2025, העיד רופא אמריקאי שהתנדב בעזה על קיומו של אזור מיוחד בחדר המיון של בית החולים נאסר בח'אן יונס, שאליו מופנים ילדים שלא ניתן להציל מפאת מצבם האנוש או בשל העומס התמידי ודלות המשאבים בבית החולים. בני המשפחה של הילדים הגוססים, כך תיאר הרופא, מחכים שם לצדם עד מותם.

עדנאן אל-קסאס, בן 36, תושב בני סוהילא שבמזרח ח'אן יונס, סיפר על מות בתו התינוקת עאאישה, שקפאה למוות 23 ימים לאחר לידתה בזמן שהיא ומשפחתה חסו באוהל במחנה העקורים אל-מוואסי באזור ח'אן יונס:

"ביום שישי, 20.12.24, היה גשום מאוד וקר מאוד והיו רוחות חזקות. במהלך הלילה האוהל הוצף במים. אני ורנא אשתי החזקנו את הילדים צמוד אלינו. נשארתי ער עד ארבע לפנות בוקר כדי לוודא שהאוהל לא ישקע במים. ואז נרדמתי. [...] התעוררנו בשעה שש בבוקר. הרמתי את עאאישה והיא הייתה כמו גוש קרח, קרה ונוקשה וכחולה, והעיניים שלה היו פקוחות. הרמתי אותה המום לגמרי. היא לא נשמה. רצתי איתה 500 מטר עד למוקד העזרה הראשונה של הסהר האדום. הם ניסו להחיות אותה אבל לא הצליחו, ואז לקחו את שנינו באמבולנס לבית החולים נאסר בח'אן יונס. שם שוב ניסו להחיות אותה ולא הצליחו. הם אמרו שמחזור הדם שלה והלב שלה נפגעו מהקור. עאאישה הובאה לקבורה מייד.

רנא ואני התמוטטנו. המוות של עאאישה, הבת היחידה שלנו מבין חמישה ילדים, היה כמו מכת ברק. הלב של רנא נשבר. [...] אני חושש לשלומם של הילדים שנשארו לנו, באוהל הזה שלא מספק לנו הגנה. אנחנו מתקיימים בזכות סיוע במזון, ואוכלים רק שימורים ועדשים. זה לא מספיק ואני חושש לאבד ילד נוסף לקור ולרעב. אתמול שוב ירד גשם שוטף והאוהל שלנו שקע. אני חסר אונים. כבר שכלתי את התינוקת שלי ואני לא רוצה לאבד עוד ילד".

המתקפה הישראלית פגעה גם ביכולתם של תושבי עזה לקיים מנהגי אבלות. בשל המוות הנרחב, תועדה תופעה של חפירת קברים וקברי אחים בסביבת בתי החולים ובמרחבים ציבוריים. באפריל 2024 פירסם הארגון Euro-Med Human Rights Monitor מפת מיקומים של למעלה מ-120 קברי אחים ברחבי הרצועה, השוכנים, בין השאר, בחצרות בתים ובתי חולים, בצומתי דרכים, באולמות שמחות, במגרשי ספורט, בבתי ספר ובמסגדים. מראות קשים של גופות מרוסקות או במצב של ריקבון מתקדם במרחבים ציבוריים, ושל כלבים משוטטים שאוכלים גופות שלא נקברו, תוארו בתקשורת הבינלאומית ובאינספור עדויות שגבו תחקירני בצלם לאורך כל חודשי המתקפה.

במקרים רבים, חיילים מנעו מבני משפחה לאסוף את גופות יקיריהם ולא אפשרו את קבורתם. במקרים אחרים, חיילים תיעדו את עצמם מבזים גופות של פלסטינים, בין השאר באמצעות דריסתן עם זחפורים וטנקים - תופעה שנצפתה גם במהלך מבצעי הצבא בצפון הגדה המערבית. דווח כי כוחות ישראליים העבירו עשרות גופות של הרוגים פלסטינים לישראל והחזירו אותן בשקיות, כשהן כבר אינן ניתנות לזיהוי בשל מצב של ריקבון מתקדם. עוד דווח כי משפחות שחיפשו את גופות יקיריהן ברחובות או מתחת להריסות נאלצו לזהות אותן לפי שרידי שיניים ועצמות, או לפי פריטי לבוש ותכשיטים שנותרו על איברים כרותים. תואר כי רבים מההרוגים שגופותיהם כן הגיעו לקבורה נקברו ללא מצבות כששמותיהם רשומים בכתב יד על תכריכים לבנים או על שקי גופות, וכי תפילות הלוויה נאמרו במהירות, אם בכלל, במסדרונות בתי החולים או מחוץ לחדרי המתים. כל אלו - יחד עם העקירה המתמשכת, הנזק שנגרם ל**בתי הקברות** ברצועה והרס המסגדים והכנסיות, שהקשו על קיום תפילות, הלוויות וטקסי ניחום אבלים - פגעו עוד יותר ביכולת ההתמודדות עם האובדן שחוו המשפחות.

עזיזה קישטה, בת 67 מרפיח, סיפרה כיצד היא ובעלה איברהים בן ה-70, נותרו לבדם לאחר שמשפחתה נאלצה לעקור מביתם בשל ההפצצות הישראליות, וכיצד לאחר שבעלה נהרג מרסיס היא נאלצה לקבור אותו בעצמה בקבר מאולתר:

"הרמתי את בעלי וסחבתי אותו על הגב שלי. הגוף שלו היה רפוי בגלל הפציעה והוא היה כבד מאוד. לא היה שם אף אחד שיוכל לעזור לי ונאלצתי לסחוב אותו לבדי. הלכתי קצת, נחתי, והמשכתי. [...] פתאום שמת לי לב שהיד השמאלית שלו

רועדת מאוד. שאלתי אותו אם לעשות לו עיסוי, אבל אז ראיתי שהוא מת. בדקתי שוב ולא טעיתי. הוא ממש מת לי בין הידיים. לא היה אף אחד באזור. הסתכלתי סביבי וראיתי בור קטן ליד עץ זית. לא היה לי בד לתכריכים. לקחתי וילון מהחלון ושקית ניילון, עטפתי אותו לבד, וגלגלתי אותו לאט-לאט לתוך הבור. זה לקח לי שעתיים, לבד. היה לי מאוד קשה אבל אלוהים נתן לי כוח. קברתי אותו בעצמי, הנחתי עליו פחונים ולוח עץ, וכיסיתי באדמה. קראתי עליו כמה תפילות ובכיתי. בכיתי בשקט, בכאב. [...] נשארתי ככה שבועיים לבדי בבית, אחרי שאיבראהים נפטר, עד שב-24.5.25 כמעט נגמרו לי המים והאוכל. באותו יום שמעתי ירי בחוץ, יצאתי וראיתי שהפח שהנחתי על קבר בעלי מנוקב כולו, והראש של בעלי בולט החוצה מהאדמה. כאב לי הלב. החזרתי אותו לבור, שמתו עליו שוב לוחות פח ועץ חדשים, וקברתי אותו מחדש. כבר לא פחדתי בכלל. לא חשבתי על כלום חוץ מאשר על הכאב, האובדן והסבל".

המתקפה על החינוך

עד אפריל 2025 נפגעו כ-90% מבתי הספר בעזה כתוצאה מהפצצות אוויריות, מהפגזות ואף מהצתות והרס מכון שביצע הצבא הישראלי. רבים מהמבנים ששרדו הפכו למחנות עקורים, שהיו בעצמם יעדים למתקפות חוזרות ונשנות. בשל כל אלו, נכון ליוני 2025, כלל ילדי עזה בגילאי בית ספר, כ-658,000 ילדים, לא פקדו את מוסדות החינוך מזה יותר מ-18 חודשים. ארגונים שונים העריכו בפרסומיהם כי פגיעה זו צפויה לגרור השלכות חמורות וארוכות טווח על ההתפתחות הרגשית, האינטלקטואלית והחברתית של ילדי עזה, שנותרו ללא שגרה יציבה, ללא מערך התמיכה שנוהגות לספק דמויות במערכת החינוך וללא מרחבים המאפשרים מפגש, פנאי ומשחק עם בני גילם. עוד הוערך כי למחסור זה תהיה השפעה דרמטית על בריאותם הנפשית, כמו גם על הסיכון שייחשפו להזנחה, לאלימות או להתעללות.

לפי הערכות אלו, השמדת מערכת החינוך תותיר את חותמה על חיי החברה הפלסטינית כולה למשך דורות. צוין כי תהליך הלמידה של ילדים הנותרים מחוץ למסגרת לימודית למשך פרק זמן ממושך נוטה לא רק להיגדע, אלא גם לסגת לאחור, וכי סביר כי עיכוב דרמטי זה יותיר את חותמו גם על אפשרויות התעסוקה של ילדי עזה בעתיד – ועל כן גם על הפיתוח האנושי והכלכלי של קהילת עזה כולה לאורך שנים רבות.

שיבוש הסיקור התקשורתי

במהלך המתקפה הנוכחית, ישראל כמעט שלא אפשרה לעיתונאים להיכנס לרצועת עזה. במקרים המעטים בהם התאפשרה כניסת עיתונאים זרים, הם הורשו לגשת לאזורים מצומצמים בלבד, בתיווך ובליזוי נציגי הצבא, והחומרים שנאספו על ידם הוכפפו למעבר ולאישור הצנזורה הצבאית הישראלית. במקביל, ניהלה ישראל מתקפה על העיתונות המקומית: לפי נתוני הארגון הבינלאומי Committee to Protect Journalists (CPJ), מאוקטובר 2023 עד ינואר 2025 נהרגו ברצועה כ-160 עיתונאים, רובם בעת מילוי תפקידם ובזמן שהם לובשים אפוד מזהה. נתון זה הפך את המתקפה הישראלית על עזה למתקפה הקטלנית ביותר לעיתונאים שתועדה על ידי CPJ בשלושת העשורים האחרונים. תחקירים רבים שפורסמו לאורך חודשי המתקפה הראו כיצד ישראל מיקדה את תקיפותיה בעיתונאים באופן מכוון ומחושב, וכיצד איימה עליהם, עצרה וכלאה אותם באופן שיטתי. לפי דו"ח סיכום שנת 2024 של ארגון עיתונאים ללא גבולות (RSF), "עזה הפכה לאזור המסוכן ביותר בעולם לעיתונאים, מקום שבו העיתונות עצמה מאוימת בהכחדה".

המתקפה על המורשת ההיסטורית והדתית

עד יוני 2024 הרסה ישראל כ-206 אתרים ארכיאולוגיים והיסטוריים ברצועה, ביניהם שווקים ציבוריים ושכונות עתיקות, שחלקם בני יותר מאלף שנים. בכמה הזדמנויות דווח על כך שכוחות הצבא הישראלי בזזו פריטים עתיקים מאתרים ארכיאולוגיים ומוזיאונים ברצועה. ספריות, מוזיאונים, ארכיונים, תיאטראות ומוסדות תרבות אחרים נהרסו גם הם, לרבות הארכיון המרכזי של העיר עזה, שהתיעוד ההיסטורי שנשמר בו, חלקו בן 150 שנים, הושמד בשריפה. ועדת חקירה של האו"ם העריכה כי פנים המבנה הוצת בתקופה בה הצבא הישראלי פעל בסביבתו. הפצצות הישראליות הסבו נזק רב למסגדים ולכנסיות עתיקים ברצועת עזה, לעתים בזמן שהתקיימו בהם תפילות: בשתי תקיפות שנבחנו על ידי ועדת החקירה של האו"ם, נהרגו כ-200 מתפללים. עוד תואר נזק רב שנגרם למסגד אל-עומרי, המסגד העתיק ביותר בעזה, ולכנסייה יוונית-אורתודוקסית מהמאה החמישית לספירה, שנחשבת לאחת העתיקות בעולם. בסרטון מאוגוסט 2024, נצפו חיילים שורפים עותקים של הקוראן במסגד שאליו פלשו.

הרס חברתי, פוליטי ותרבותי בגדה המערבית

המתקפה על החינוך

בשנתיים האחרונות חלה פגיעה חמורה בזכותם לחינוך של ילדים ובני נוער בגדה המערבית, כולל מזרח ירושלים. בצפון הגדה המערבית, כמעט 12 אלף ילדים שפוננו בעקבות מתקפות הצבא הישראלי שוהים כיום במרכזי עקורים, ולרובם אין גישה למרחבים חינוכיים ולאמצעי למידה. בתי ספר בכל רחבי הגדה צמצמו את הלימודים הפרונטליים לאור מגבלות התנועה והקשיים הכלכליים; כתוצאה מכך, תלמידים הפסידו עד מחצית משנת הלימודים של 2024. תושבים תיארו לבצלם כי בשל מחסור בציוד הטכנולוגי הנדרש, ילדים רבים לא לומדים במהלך הימים המיועדים ללמידה מהבית. בימים כאלו הורים רבים נאלצים להישאר בבית עם ילדיהם, מה שמעמיק את הפגיעה בפרנסתם. לכל אלו נוספת אלימות המתנחלים והצבא – הכוללת גם תקיפות אלימות והרס שביצעו מתנחלים בבתי ספר בשטחי C – המעוררת חשש בקרב ההורים לשלוח את ילדיהם למסגרות החינוך. זאת ועוד, בעקבות העברת החוקים נגד אונר"א, באפריל 2025 נכנסו שוטרים לשישה בתי ספר שמפעילה הסוכנות במזרח ירושלים באמצע יום לימודים וחילקו להם צווי סגירה (להרחבה, ראו תת פרק "המתקפה על מעמד הפליטות" בדו"ח זה).

המתקפה על המורשת ההיסטורית ועל הפולחן הדתי

ההתקפה הרחבה שמובילה ישראל נגד הזהות והתרבות הפלסטינית כוללת גם פגיעה בשגרת הפולחן ובמבני דת בגדה המערבית, כולל מזרח ירושלים. במהלך הרמדאן בשנים 2024 ו-2025 הוטלו הגבלות קולקטיביות על כניסת פלסטינים מישראל וממזרח ירושלים למסגד אל-אקצה, ובחודש הרמדאן של 2024 תועדה אלימות קיצונית של המשטרה כלפי צעירים פלסטינים שניסו להגיע להתפלל במקום. כמו כן, דווח על איומים של הרשויות הישראליות כלפי אנשי דת מוסלמים, מעצרים והטלת איסור על כניסתם למתחם. במקביל, נציגי ציבור יהודים הורשו להיכנס באופן קבוע להר הבית, להתפלל ולהתסיס – למרות האיסור על תפילת יהודים במקום (למעט בכותל המערבי), שנקבע על ידי ישראל עצמה.

גם הפגיעה בקבורה ובמנהגי האבלות היא חלק מוכר משגרה של נוכחות צבאית אלימה. כבר שנים שכוחות הצבא בגדה המערבית מעכבים הבאת גופות לקבורה, מגבילים את מספר המשתתפים בהלוויות ותוקפים אזרחים בעת קיומן, ואף חוטפים גופות פלסטינים שנהרגו על ידי הצבא, לעתים כדי להחזיק בהן כקלף מיקוח. מאז אוקטובר 2023 תחקר ותיעד בצלם אירועים רבים שבהם חיילים ישראלים מנעו פינוי גופות לקבורה, חטפו גופות, ביניהן גופות

של ילדים, או **מנעו** גישת משפחות לגופות קרוביהן - לרוב כחלק מהפשיטות התכופות של הצבא במחנות הפליטים והערים בצפון הגדה. לפי נתונים ממרכז אל-קודס לסיוע משפטי וזכויות אדם (JLAC) שנמסרו לבצלם, נכון לאמצע יולי 2025, גופותיהם של 316 פלסטינים מרצועת עזה, הגדה המערבית, מזרח ירושלים וישראל, בהם 28 קטינים, מוחזקות כיום בידי ישראל. עוד תועדו **הגבלות** שהטיל הצבא על השתתפות בהלוויות, ואירוע של ירי על **מפגש ניחום אבלים**.

הרס חברתי, פוליטי ותרבותי בתוך ישראל

צנזורה והשתקה

לאורך חודשי המתקפה על רצועת עזה, כל ביטוי של סולידריות עם תושבי הרצועה או ביקורת על מדיניותה הקטלנית של ישראל מוסגרו כבגידה וגררו השלכות קשות. לעתים, אלה נאסרו באופן רשמי: כך, למשל, הטילה המשטרה איסור גורף על קיום הפגנות ועצרות פלסטיניות - בין אם **מחו על מעשיה של ישראל בעזה**, ובין אם עסקו בנושאים אחרים, אך **לזו בסממנים של זהות פלסטינית**. גל מעצרים נרחב שהחל באוקטובר 2023 לא פסח על אף אחת מהספירות הציבוריות. אנשי **תרבות**, **חינוך ופעילים** פלסטינים שהפגינו סולידריות עם עזה, שיתפו סממנים של זהות פלסטינית או פרסמו תכנים דתיים, בין השאר ברשתות החברתיות, נחקרו ונעצרו. בהובלתו של השר האחראי על המשטרה, איתמר בן גביר, גברה האלימות המשטרתית וההשתקה המופעלת גם כלפי אזרחים ישראלים יהודים **שדורשים את סיום המלחמה**, ואף כלפי **משפחות הישראלים החטופים בעזה**, המבקשות לקדם הסכם לשחרורם. נרשמה פגיעה אנושה בחופש הביטוי ובביטחון האישי של **סטודנטים ומרצים** פלסטינים במוסדות ההשכלה הגבוהה בישראל, **שהוטרו, הושעו ופוטר**ו בהיקפים חסרי תקדים בשל כל התבטאות מהסוג שצוין לעיל. גם המתקפה על מרחב היצירה התרבותית הפלסטינית בתוך גבולות הקו הירוק התעצמה, בין השאר דרך **מעצרים** של אנשי תרבות פלסטינים והטלת **איסורים** על הצגת יצירות פלסטיניות, לעתים קרובות **בהנחיה ישירה** של שר התרבות.

במישור החקיקה, הצעות לתיקון **חוק המאבק בטרור**, שאושרו בקריאה ראשונה בכנסת במהלך 2024, ביקשו לקבע את עבירת ה"הסתה" ככלי בידי השלטון הישראלי להשתקת קולות ביקורתיים. **הצעת חוק** שעברה בקריאה טרומית בכנסת באוקטובר 2024 ביקשה לצמצם, ואף לבטל לחלוטין, את ייצוגם של אזרחי ישראל הפלסטינים בכנסת. גם **ניסיון הדחתו** של חבר הכנסת אימן עודה מהכנסת ביוני 2025 - על רקע הבעת תמיכה בשחרור חטופים ישראלים ואסירים פלסטינים במסגרת עסקה בין ישראל וחמאס - סימן שלב נוסף בהחרפת דה-הלגיטימציה וההשתקה של הציבור הפלסטיני בישראל ונציגיו. למרות שהעסקה אושרה על ידי הממשלה עצמה, חברי כנסת מהקואליציה ומהאופוזיציה כאחד **ניצלו** את העובדה שעודה בירך על שחרור האסירים הפלסטינים כדי להציגו כתומך טרור וכדי להצדיק את הדחתו.

פשיעה

הניסיונות לפורר ולהחליש את החברה הפלסטינית בתוך ישראל כוללים גם את ההזנחה המערכתית והמכוונת של המאבק בארגוני הפשיעה, המכללים את החברה מבפנים. בסקר של המכון הישראלי לדמוקרטיה מ־2024, העידו כשני שלישי מהמרואיינים הפלסטינים על תחושת ביטחון אישי נמוכה. חוסר הביטחון האישי מוביל למציאות רוויה בחרדה ובחשדנות הדדית, ששוחקת מאוד את הלכידות הקהילתית.

הפקרת חייהם של הפלסטינים אזרחי ישראל לידי עבריינים היא תוצאה של הזנחה ואפליה ארוכת שנים, שמאז כניסתו של איתמר בן גביר לתפקיד השר לביטחון לאומי הפכה למדיניות בפועל וגבתה קורבנות רבים (ראו פרק "הרג וגרימת נזק גופני ונפשי חמור בתוך ישראל" בדו"ח זה). עוד לפני אוקטובר 2023 עצר השר את פעילותו של כוח המשימה המיוחד להתמודדות עם הפשיעה בחברה הערבית בישראל, כמו גם את תקצובה של התוכנית למאבק בפשיעה ובאלימות בחברה הערבית. עוד דווח כי תחת כהונתו נפסקו שיתופי הפעולה בין אגפים וגופים ממשלתיים שונים בנושא מניעת הפשיעה. לכל אלו הצטרפה העובדה שהתקציבים המיועדים לפיתוח יישובים הפלסטינים בישראל – שמטרתם, בין השאר, הייתה לסייע בהתמודדות עם משבר הפשיעה – היו מהראשונים להתבטל או להצטמצם לצורך מימון המתקפה הישראלית על עזה. זאת ועוד, שיעור הפגיעה בתקציבים אלה היה גדול פי שלושה מהקיצוצים שנערכו בשאר התקציבים הממשלתיים.

ילדים ובני נוער הם אחת הקבוצות ששילמו את המחיר הקשה ביותר של הזנחה זו. לפי נתוני מטה המאבק בפשיעה ואלימות בחברה הערבית, מאות ילדים התייתמו במהלך השנתיים האחרונות כתוצאה מאלימות הקשורה בפשיעה. ילדים אלה סובלים משיעורים גבוהים של חרדה, טראומה ופגיעות תפקודיות, מתקשים לקבל מענה פסיכו-סוציאלי בשל מוגבלות השירותים בחברה הערבית – ומצויים לפיכך בסיכון מוגבר להצטרף בעצמם למעגל הפשיעה. מעבר לכך, דו"ח מטה המאבק לשנת 2024 תיאר כיצד כלל הילדים ובני הנוער ביישובים הערביים נחשפים באופן תדיר מבעבר לפעילות עבריינית בסביבת מגוריהם. בפרסום אחר של המטה, תואר כיצד עבריינים מפעילים לחץ חברתי משמעותי במטרה לשכנע צעירים להצטרף אליהם. הורים העידו כי הם חוששים לתת לילדיהם להסתובב ברחובות גם בשעות היום, וילדים סיפרו כי הם חוששים ללכת לבית הספר, מרחב שהושפע עמוקות גם הוא משגרת הפשיעה.

ה. מערכת הכליאה כרשת של מחנות עינויים

במשך עשורים כלאה ישראל מאות אלפי פלסטינים, בהם רבים מחברי המנהיגות הקהילתית והפוליטית הפלסטינית באזורים השונים. פרויקט הכליאה נועד להרתיע מכל השתתפות בפעילות פוליטית, ולהבהיר לפעילים שכל ניסיון להתנגד לדיכוי הישראלי עלול להיענות בכליאה ללא משפט, באלימות ואף בעינויים קשים.

תהליך הפיכתה של מערכת הכליאה הישראלית למנגנון שאחת ממטרותיו העיקריות היא התעללות שיטתית באסירים הפלסטינים החל עוד לפני 7 באוקטובר 2023, ונבע ממדיניותו הגזענית והאלימה של השר הממונה איתמר בן גביר, שאף התגאה בהחמרת התנאים לאסירים הפלסטינים. הקצנת תהליכי הדחיקה והמניזציה של פלסטינים בדעת הקהל הישראלית מאז אוקטובר 2023, כמו גם שיתוף הפעולה מצד המערכת המשפטית, שהייתה אמורה להגן על זכויותיהם של הכלואים הפלסטינים, אפשרו את השלמת הטמעת מדיניות השר.

בחסות המתקפה על עזה, הפכו בתי הכלא הישראליים למרחב שבו האלימות הישראלית מופיעה בצורתה החשופה והברוטלית ביותר. מאז אוקטובר 2023, נעצרו והוחזקו בבתי הכלא הישראליים אלפי פלסטינים מעזה, מהגדה ומישראל, נוסף על אלפי האסירים הפלסטינים שהיו כלואים עוד קודם. במקביל, נרשם שינוי עמוק בתפקידה ובהתנהלותה של מערכת הכליאה הישראלית, שהפך בפועל את בתי הכלא ומתקני המעצר הישראליים לרשת של מחנות עינויים לאסירים פלסטינים; אלימות תכופה, קשה ושרירותית, פגיעות מיניות, השפלה וביזוי, הרעבה מכוונת, כפיית תנאי היגיינה ירודים, מניעת שינה ומניעת טיפול רפואי הם רק חלק מאמצעי ההתעללות שהפכו למדיניות מערכתית ושיטתית. כתוצאה מכך, לפחות 73 אסירים מתו במתקני הכליאה בישראל עד כה, ביניהם קטין אחד. לפי הנתונים העומדים לרשות בצלם, 48 מהם תושבי רצועת עזה, 22 תושבי הגדה המערבית ומזרח ירושלים, ושלושה אזרחי ישראל.

הפיכתה של מערכת הכליאה הישראלית לרשת של מחנות עינויים לא כללה רק את שירות בתי הסוהר, הכפוף למרותו של השר בן גביר, אלא גם את מתקני המעצר שהקים הצבא הישראלי עבור מי שנעצרו במהלך ההתקפה הצבאית על רצועת עזה. המוחזקים במתקנים אלה – רובם פלסטינים שנעצרו ללא עילה ברורה ומבלי שזכו להליך משפטי הוגן, וחלקם פצועים הזקוקים לטיפול רפואי דחוף – הוחזקו בתנאי מעצר בלתי אנושיים וכמעט ללא פיקוח על הנעשה בהם. "ראיתי אנשים נכנסים למתקן הזה עם פציעות מלחמה", העיד חייל ישראלי ששירת במחנה העינויים שדה תימן, "ואז מורעבים במשך שבועות וללא כל טיפול רפואי. ראיתי אותם משתינים ומחרבנים על עצמם כי לא נתנו להם ללכת לשירותים. אני זוכר את הריח עד היום. רבים מהם אפילו לא היו נוח'בות, סתם עזתים שנעצרו עד לחקירה ושוחררו לביתם אחרי התעללות קשה, כשהתברר שהם חפים מפשע. לא פלא שאנשים מתו שם. הפלא הוא שאנשים שרדו". לאורך

חודשי המתקפה הישראלית פורסמו כמה תחקירים אשר חשפו מעשי התעללות קשים שביצעו חיילים ישראלים בעצורים שהוחזקו במתקני המעצר הצבאיים. אחד המחרידים שבהם הוא מעשה סדום שביצעה קבוצת חיילים באסיר כפות. למרות חומרת מעשיהם, החיילים שנחשדו בביצוע המעשה זכו לתמיכה ציבורית רחבה, בין היתר מצד שרים וחברי כנסת.

אדהם אבו נסר, בן 33 ואב שלושה, נעצר באוקטובר 2024 במחסום צבאי בג'באליא, בזמן שעקר עם משפחתו בפעם החמישית בחיפוש אחר מקום בטוח לשהות בו. בעדות שמסר לבצלם, סיפר:

"[החיילים] הורו לי להוריד את הבגדים ונאלצתי לעשות את זה לעיני הילדים שלי ואשתי. זה היה מעמד קשה מאוד. הבת שלי אחלאם רצה אליי בזמן שהתפשטתי ונאחזה בי. חייל הורה לי לקרוא לאשתי שתבוא לקחת את הבת שלנו, ואיים שהם יעצרו גם אותי וגם אותה. אשתי באה ולקחה את אחלאם, שצעקה 'אני רוצה את אבא! אני רוצה את אבא!', וכל מי שהיה סביבנו בכה עליה ועליי. [...] [בחדר במחסום בג'באליא] החיילים התנפלו על כולנו והכו אותנו עם אלות. צעקתי מכאבים מהמכות ומהאיזוק של הידיים. בכל פעם שניסיתי להתגונן עם הידיים מפני המכות האזיקים הכאיבו לי יותר. הם שפכו עלינו מים קרים, קיללו אותנו וקראו לנו בשמות גנאי: 'יא הומו, יא נוח'בה, יא ח'רא, יא טינופת'... 'אנחנו ניקח אתכם לגיהנום'."

לאורך שבועות ארוכים עבר אבו נסר התעללות קשה בידי חיילים, בין השאר במהלך שהותו במתקן המעצר שדה תימן, שם נחקר שוב ושוב לגבי מיקומם של החטופים הישראלים:

"ביום הראשון [בשדה תימן] גיליתי שיש להם יחידה שמכונה 'קמעה' [דיכוי]. הם היו מגיעים וזורקים רימוני גז מדמיע לתוך הצריף וחלק מהאסירים היו מאבדים את ההכרה. אחרים דיממו מהאף ומהפה בגלל שאיפת הגז. [...] יחידות הדיכוי היו מגיעות יותר מפעם ביום. חיילי הכיבוש היו מתפרצים לתוך הצריף ומתנפלים עלינו במכות נמרצות עם אלות, על כל חלקי הגוף. אחר כך הם היו עושים עלינו חיפוש אחד אחד, זורקים אותנו על הרצפה, דורכים עלינו עם הנעליים הצבאיות שלהם ומכים אותנו עם הקסדות שלהם."

חויית הכליאה מותירה חותם עמוק בגופם ובנפשם של האסירים גם לאחר השחרור: רבים דיווחו על מצוקה פיזית ונפשית מתמשכת כתוצאה מההתעללות שחוו במתקני המעצר, ותיארו פגיעה בשגרת החיים – בלימודים במקרה של צעירים, ובתעסוקה ובחיי המשפחה במקרה של מבוגרים. מעגל הסבל והאפקט התודעתי אינו מוגבל לכלואים עצמם; בני משפחותיהם של האסירים, שלעתים קרובות לא יכלו ליצור איתם קשר או לברר מה עלה בגורלם לאורך חודשי המאסר הארוכים, שילמו גם הם מחירים כבדים. ילדים רבים נותרו ללא אב או אם; נשים וגברים

נאלצו לגדל את ילדיהם לבדם; ילדים נלקחו מהוריהם; משפחות נדרשו להוציא את מיטב כספן ואף לצבור חובות כדי לממן הליכים משפטיים, ובני נוער איבדו חברים במפתיע וללא כל הסבר.

1. המתקפה על מעמד הפליטות

לאורך עשורים רבים של עקירה ושל חיים במחנות פליטים מאז הנכבה ב־1948, הפך מעמד הפליטות לאחד מהאתוסים המכוננים של החברה הפלסטינית וליסוד המלכד את הזהות הקולקטיבית, במרחבים שתחת שליטתו של המשטר הישראלי ומעבר להם. מאז הקמתה, משקיעה ישראל מאמצים ניכרים בהכחשת הפליטות הפלסטיניות, תוך שלילת הזכויות וההגנות המגיעות לאוכלוסיית הפליטים לפי הדין הבינלאומי, ובראשן זכות השיבה.

רקע זה מעניק רובד נוסף להבנת המשמעות העמוקה של המתקפה הקטלנית על רצועת עזה, שכשני שליש מאוכלוסייתה הם פליטי הנכבה וצאצאיהם, כמו גם של הרס מחנות הפליטים בצפון הגדה המערבית. הניסיון לפגוע במה שישראל תופסת כ"קני צרעות" וכמוקדים שמהווים איום על המדינה, מהווה בפועל התקפה רחבה על המוסדות שמשמרים את הפליטות כחלק מרכזי בזהות ובתרבות הפלסטינית.

הדוגמה הבולטת ביותר למתקפה הישראלית נגד הפליטים ומעמד הפליטות הפלסטיני היא הניסיון המתמשך לשבש את פעילותה של סוכנות הסעד והתעסוקה של האו"ם לפליטים הפלסטינים (אונר"א). הסוכנות, שהחלה את פעילותה בעקבות החלטת או"ם ב־1950, נועדה להעניק שירותי סעד, חינוך, בריאות, הכשרה מקצועית ועוד, ומתפקדת עשרות שנים כגוף המרכזי המספק תמיכה לפליטים הפלסטינים. לפני המתקפה הישראלית, כללה פעילות הסוכנות את הפעלתם של 284 בתי ספר ברצועת עזה, שבהם למדו כ־290 אלף תלמידים, ו־96 בתי ספר בגדה המערבית, כולל מזרח ירושלים, שבהם לומדים כ־46 אלף תלמידים. הסוכנות הפעילה גם 22 מרפאות ברצועת עזה ו־44 מרכזים רפואיים בגדה המערבית, כולל בית חולים אחד. בסך הכול, הסוכנות סיפקה שירותים לכ־1.7 מיליון בני אדם ברצועת עזה (כ־80% מאוכלוסיית הרצועה) ולכ־900 אלף בני אדם בגדה המערבית, והעסיקה כ־30 אלף עובדים ברצועת עזה ובגדה המערבית.

מאז החלה המתקפה הישראלית על רצועת עזה שימשו בתי הספר של אונר"א ברצועה כמרכזים לקליטת מאות אלפי עקורים, והמרפאות שמפעילה הסוכנות סייעו בטיפול ראשוני בפצועים הרבים ולהפחתת העומס האדיר על מערכת הבריאות הקורסת ברצועה. עובדי הסוכנות מילאו תפקיד מרכזי גם בהכנסת הסיוע ההומניטרי ובחלוקתו, ובאספקת מי שתייה לאוכלוסייה המופגזת, בהענקת תמיכה נפשית למאות אלפים מתושבי הרצועה ועוד.

ממשלת ישראל ניצלה את אירועי השעה בכדי לצאת במתקפה חריפה כנגד פעילות אונר"א, שהוצדקה על בסיס טענות לשיתוף פעולה בין הסוכנות ובין חמאס במתקפת 7 באוקטובר. ראש הסוכנות הכחיש כי קיים שיתוף פעולה עם חמאס מעבר ל"קשרים מינימאליים וטכניים הנובעים מכך שהארגון שולט ברצועה", ותשעה עובדי אונר"א (מתוך כ־30 אלף עובדים) פוטרו בעקבות מסקנות ועדת חקירה מטעם האו"ם, שקבעה כי ייתכן שלקחו חלק במתקפת 7 באוקטובר.

שיא המתקפה נגד אונר"א נרשם בינואר 2025, עם חקיקה האוסרת על פעילות הסוכנות ב"שטחה הריבוני של מדינת ישראל" – הגדרה הכוללת מבחינת ישראל גם את מזרח ירושלים – ומשמעותה המיידית הייתה סגירת שיש בתי הספר שהפעילה אונר"א בעיר, בהם למדו כ־800 תלמידים. בנוסף חוקקה הכנסת חוק האוסר על רשויות המדינה לקיים כל מגע עם הסוכנות ועם אנשיה בכל תחום שהוא. משמעות החוק בפועל היא פגיעה מוחלטת בפעילותה של אונר"א גם בשטחים הכבושים, שכן עבודתה כפופה לתיאום קבוע מול הרשויות הישראליות דוגמת הצבא, המנהל האזרחי, משרדי הממשלה וכדומה.

המתקפה נגד אונר"א צפויה להשפיע באופן הרסני על תחומים רבים בחיי הפלסטינים, וטרם ניתן לאמוד את השלכותיה ההומניטריות באופן מלא. ואולם, מעבר לפגיעה המעשית בתפקודה של הסוכנות ובתמיכה החומרית שהיא מעניקה לפליטים הפלסטינים, יש להכיר גם בפגיעה בנראות ובייצוג של הפליטים הפלסטינים מול הקהילה הבינלאומית – ובאופן רחב יותר במעמד הפליטות עצמו, רכיב מהותי בזהות הקולקטיבית הפלסטינית.

ז. הסתה לג'נוסייד ודה־הומניזציה מאז אוקטובר 2023

דה־הומניזציה והסתה הם מרכיבים אינהרנטיים בפניית משטר לעבר ביצוע ג'נוסייד, ומהווים כלים מרכזיים בתהליך הוצאת הקורבנות אל מחוץ ל"יקום המחויבות המוסרי" של המְבַצְעִים, כפי שכינתה זאת הסוציולוגית הלן פיון. בכלל מקרי הג'נוסייד המוכרים מהעת המודרנית, נעשה שימוש שיטתי בשני המנגנונים האלו, הן כדי לייצר כוח מניע לפעולה האלימה, והן כדי להעניק לה הצדקה מוסרית, חברתית ופוליטית.

דה־הומניזציה היא תהליך שבמסגרתו חברי קבוצת הקורבנות מופשטים מתכונותיהם האנושיות מוצגים כבלתי מוסריים או כמסוכנים מטבעם ונתפסים כנושאים באחריות לכל מעשה שלילי שבוצע על ידי יחידים או ארגונים ספציפיים מקרב קבוצתם. חברי הקבוצה נתפסים כמי שנורמות מוסריות לא חלות עליהם או ש"הביאו את הסבל שלהם על עצמם", דבר המאפשר לחברה הפוגעת להפעיל כלפיהם אלימות מבלי לערער על תפיסת המוסריות שלה

בעיני עצמה. לצד תהליכי דֵה־הוֹמִנִיזָצִיָה מתרחשת פעמים רבות גם הסֵתָה, שמטרתה להניע את הציבור לאלימות, או להסכמה פסיבית לאלימות, כלפי חברי אותה קבוצה מסוימת. זו נעשית לרוב באמצעות הפצת מידע שקרי, עיוות עובדות או שימוש במניפולציות רגשיות כמו זריעת פחד.

מבחינת החוק הבינלאומי, "הסֵתָה ישירה ופומבית לביצוע השמדת עם" מהווה פשע בפני עצמו במסגרת האמנה למניעת רצח עם (1948, סעיף 3(ג)). גם הדין הפלילי בישראל מתייחס לנושא באיסור על "פרסום דבר מתוך מטרה להסית לגזענות" (144ב(א)), באיסור על "הסֵתָה למעשה אלימות או טרור נגד ציבור או חלק ממנו" (144ד2(א)), ובמסגרת סעיף 3(2) לחוק בדבר מניעתו וענישתו של הפשע השמדת עם, תש"י 1949.

במשך עשרות שנים נעשו תהליכי דֵה־הוֹמִנִיזָצִיָה והבנייה של הפלסטינים, בפרט ברצועת עזה, כ"סכנה ביטחונית", תוך שמירה על הפרדה כמעט מוחלטת בין הקהילות היהודיות והפלסטיניות בכל המרחב שתחת שליטתה. על רקע זה, מתקפת 7 באוקטובר והשפעתה על הישראלים, היוו קרקע פורייה להתחזקות השיח ששולל את אנושיותם של הפלסטינים ברצועת עזה, לצד התעלמות והתנערות מכל מחויבות מוסרית או חוקית כלפיהם.

את תהליכי דֵה־הוֹמִנִיזָצִיָה ואת ההסֵתָה לִגְנוֹסִייד מֵאָז אוֹקְטוֹבֵר 2023 הובילה המנהיגות הפוליטית הישראלית. רשימה חלקית של ההתבטאויות ג'נוסיידליות מצד בכירים ישראלים, עיתונאים ודמויות ציבוריות אחרות מפורטת לאורך עשרות עמודים במסמך התביעה שהגישה דרום אפריקה לבית הדין הבינלאומי לצדק (ICJ), והיא ממחישה את הממדים מעוררי הפלצות של תופעה זו. הגורמים הבכירים ביותר מקרב מקבלי ההחלטות הישראלים היו שותפים להפשטת הפלסטינים מאנושיותם ולהצגתם כ"חיות" שאינן ראויות ליחס אנושי. כך, ב־9 באוקטובר 2023 הכריז שר הביטחון יואב גלנט על הטלת "מצור מוחלט על העיר עזה. אין חשמל, אין מזון, אין מים, אין דלק, הכול סגור. אנו נלחמים בחיות אדם, ואנחנו נוהגים בהתאם". עם פתיחת המבצע הצבאי הקרקעי ברצועת עזה, העביר ראש הממשלה מסר ללוחמים הישראלים תוך שימוש בביטוי "זכור את אשר עשה לך עמלק" – ביטוי שנלקח מהסיפור התנ"כי על הציווי האלוהי להשמדתו המוחלטת של העם העמלקי בידי בני ישראל – וכך טמן קריאה ברורה לאזון הישראלית להטלת הרס וחורבן על הפלסטינים. האלוף רסאן עליאן, מתאם פעולות הממשלה בשטחים, פנה בערבית לתושבי רצועת עזה: "בחיות אדם מטפלים בהתאם [...] גיהנום רציתם – וגיהנום תקבלו".

רטוריקה זו אינה מוגבלת רק לפוליטיקאים ולדמויות ציבוריות המזוהות עם הימין הישראלי. לאורך חודשי המתקפה, גם נציגי ציבור רבים שמשתייכים למחנה המרכז והמרכז־שמאל לקחו חלק בהסֵתָה. בני גנץ הביע תמיכה בתוכנית לגירושם של תושבי עזה, ואחרים הדהדו את

התפיסה כי "אין בלתי מעורבים ברצועת עזה", תוך דרישה להידוק המצור על עזה ולהגבלת הסיוע ההומניטרי.

לתקשורת הישראלית היה תפקיד משמעותי בתהליך הדה־הומניזציה, בין היתר באמצעות סימון כלל תושבי רצועת עזה כשותפים לביצוע מעשי הזוועה באזרחים ישראלים ב־7 באוקטובר, או כמי שתומכים בהם. במשך שבועות וחודשים רבים לאחר 7 באוקטובר נחשפו הישראלים שוב ושוב לצילומים שבהם נראים אזרחים תושבי עזה לוקחים חלק בהתקפה ובחטיפת אזרחים ישראלים או מביעים תמיכה בחמאס. בתקשורת הישראלית פורסמו פעמים רבות סקרים המלמדים על תמיכה גבוהה של הציבור הפלסטיני במתקפת חמאס ב־7 באוקטובר, לרוב בלי להזכיר את העובדה שרובם המכריע של הפלסטינים העידו כי לא נחשפו לתיעוד של הזוועות שנעשו במסגרת המתקפה, או שלא האמינו שמעשים אלו אכן התרחשו. כל אלו הובילו להקצנת הדימוי של הפלסטינים ברצועת עזה כברברים, חיות אדם, צמאי דם ו"נאצים", תהליך שהעמיק והתבסס עד שהפך לעמדה נורמטיבית ורווחת בשיח הציבורי, התקשורתי והפוליטי הישראלי.

הדה־הומניזציה ותיאור אוכלוסיית עזה כולה כאחראית לפשעים שנעשו ב־7 באוקטובר, או למצער כמי שתומכת בהם, סיפקה את ההצדקה המוסרית והלגיטימציה החברתית לפגיעה באזרחים ברצועת עזה. בתקשורת המיינסטרים, בתרבות הפופולרית ובשיח היומיומי השתרשה התפיסה לפיה כמעט כל אמצעי לפגיעה בתושבי רצועת עזה הוא לגיטימי, בהיותו חלק מהמאמץ להכניע את חמאס ולהשיב את החטופים הישראלים. סקרים שפורסמו לאורך חודשי המתקפה המחישו את הנרמול המוחלט של תפיסה זו בחברה הישראלית: נמצא, למשל, כי קיים רוב בציבור הישראלי המסכים עם הקביעה כי "אין חפים מפשע בעזה", מתנגד להעברת סיוע הומניטרי לעזה ותומך ברעיון הטרינספר לתושבי הרצועה.

הצהרות ג'נוסיידליות וקריאות המסיתות להרג המוני, לעקירה ולטיהור אתני הושמעו ועודן מושמעות באופן יום־יומי בכלי תקשורת ישראלים, בעיקר מהצד הימני של המפה הפוליטית. בראשם עומדים ערוץ 14, וכן עיתונאים פופולאריים המזוהים עם הימין, כמו עמית סגל שקרא למחות את זכר עמלק, צבי יחזקאלי שטען כי היה צריך להתחיל את המלחמה ב"מכה" שתהרוג מאה אלף פלסטינים, או אלמוג בוקר, שכתב ש"אין בלתי מעורבים בעזה".

למעט עיתון הארץ, אף כלי תקשורת מרכזי לא דיווח באופן שוטף על היקף ההרג של אזרחים ברצועת עזה. כאשר הוזכרו מספרי הרוגים, הם התבססו לרוב על מידע שנמסר מהצבא, אשר מונה באופן שיטתי את מרבית ההרוגים הפלסטינים בתור "מחבלים". כך למשל, ב־18 במרץ 2025, היום בו הפרה ישראל את הפסקת האש עם חמאס והרגה 404 פלסטינים שמרביתם היו ילדים ונשים, הוצגה בחדשות ערוץ 12 ידיעה ולפיה "כ־400 פעילים נהרגו".

במובנים רבים, התקשורת הישראלית היא גם זו שאפשרה את העיוורון של הציבור הישראלי לפשעים הנעשים ברצועת עזה. לאורך חודשי המתקפה פורסם רק שבריר מתוצאותיה המחרדות של המתקפה הישראלית ברצועה, וגם האלימות כלפי פלסטינים באזורים אחרים כמעט ולא סוקרה. במקום לדווח על המתרחש בשטח, הדהדו גופי התקשורת הישראלים, לרוב ללא בדל ביקורת, את התעמולה של הממשלה ושל הצבא הישראלי על האופן המוסרי והחוקי כביכול שבו מתבצעת הלחימה, ועל היחס הנמוך לכאורה של פגיעה באזרחים לעומת סכסוכים מזוינים אחרים. טענות אלו הופרכו שוב ושוב בידי מומחים בינלאומיים, מוסדות האו"ם וארגוני זכויות אדם. באופן דומה, בלטה בתקשורת הכחשת הטענות והעדויות על הרעב שהתפשט בעזה, ושל האחריות הישראלית לכך. טענה חוזרת ומקובלת בשיח הציבורי היא שישראל הכניסה די והותר סיוע הומניטרי לרצועה, ואם ישנו מחסור, הריהו תוצאה של גניבה שיטתית של הסיוע על ידי חמאס. גם טענה זו הופרכה לאורך חודשי המתקפה, בין היתר על ידי ראש משרד התיאום ההומניטרי של האו"ם. בתהליך מחריד של התאמת הציפיות בין גופי התקשורת והציבור, הביעו חלקים גדולים מהציבור הישראלי-יהודי רצון להימנע מחשיפה למידע על פגיעה בפלסטינים, והתקשורת בתורה נענתה וליבתה את ההצדקות לכך. כך למשל, סקב שנערך במכון "אקורד" העלה כי 64% מכלל הציבור הישראלי סבור כי התקשורת הישראלית מסקרת את מצב האזרחים בעזה באופן מספק, וכי לא נדרש סיקור נוסף בנושא.

עדות לאופן שבו תהליכי דה־הומניזציה והסֵתָה עיצבו באופן ממשי את פעולות הצבא ניתן למצוא בדבריהם של רבים מן המפקדים, לרבות בתפקידים הבכירים ביותר, ובהתבטאויותיהם של החיילים בשטח. תא"ל יהודה ואך, מפקד אוגדה 252 שפעלה ב"ציר נצרים", מימש את העמדה ש"אין חפים מפשע בעזה" כתפיסה מבצעית: תחת פיקודו הוגדר "ציר נצרים" כשטח הרג עצום בתוכו נורה כל אדם שעובר, כולל ילדים - ואזרחים שנהרגו בשטח זה נספרו באופן שיטתי כ"מחבלים". תא"ל דדו בר כליפא, מפקד אוגדה 36, כתב באיגרת ששלח לחייליו בסוף אוקטובר 2023: "טבעו הברברי והרצחני של האויב נגלה לעיניי כולם בארץ ובעולם סופית, נחשף פרצופם [...] נכתוש כל חלקה ארורה ממנה הוא יצא, נשמיד אותו ואת זכרו, נרדוף אותו בבתים ברחובות ובמחילות ולא נשוב עד כלותו". ברשתות החברתיות פורסמו התבטאות ג'נוסיידליות רבות, כפי שתועד במסמך התביעה שהגישה דרום אפריקה ל-ICJ ובפרסומים של עיתונאים וארגונים שונים. כמו כן, והופצו אינספור סרטונים בהם חיילים ישראלים מתעדים בגאווה את ההרס שהשיתו על רצועת עזה או מצלמים את עצמם משפילים את תושבי הרצועה בדרכים שונות.

דה־הומניזציה וההסֵתָה נגד פלסטינים מכוונת בעיקר לתושבי רצועת עזה, אולם גם פלסטינים בגדה המערבית ובתוך ישראל, צוירו לא פעם במסגרת השיח הציבורי ובפי מקבלי ההחלטות כאוכלוסיית אויב, צמאת דם. כבר בשבועות הראשונים לאחר 7 באוקטובר הבהירו נציגי ציבור כי המלחמה שאליה יצאה ישראל אינה מתנהלת רק ברצועת עזה, אלא מכוונת כלפי כלל הפלסטינים החיים תחת שליטתו של המשטר הישראלי. בסוף נובמבר 2023, בתגובה לפרסום

סקר על התמיכה בהתקפת חמאס בקרב פלסטינים בגדה המערבית, **הכריז** השר סמוטריץ' כי "ישנם שני מיליון נאצים" בגדה המערבית, ובהמשך **הצהיר** כי "פונדוק, שכס וג'נין צריכות להיראות כמו ג'באליה". גם שר הביטחון ישראל כ"ץ **הבהיר** שישראל תפעל במקרה הצורך בגדה המערבית באופן דומה לפעולתה ברצועת עזה. **בסקר** שנערך בקרב ישראלים, 82% מהנשאלים הביעו תמיכה בגירוש בכפייה של תושבי רצועת עזה ואילו 56% תמכו גם בגירוש בכפייה של הפלסטינים אזרחי ישראל.

ההסתה הפרועה התקיימה גם כלפי אלפי פלסטינים שהוחזקו **במתקני המעצר הישראליים** מאז אוקטובר 2023, רובם המוחלט בלי שהואשמו בדבר וללא משפט. אלפי הפלסטינים העצורים, גם אלו שנעצרו במסגרת מעצרים המוניים שביצעה ישראל ברצועת עזה ולאן דווקא בגלל חשד קונקרטי, הוצגו **שוב ושוב** בפני הציבור הישראלי כ"נוח'בות". בהתאם לרוח הציבורית הכללית, ולמדיניות הגזענית והאלימה של השר הממונה על מערכת הכליאה הישראלית, איתמר בן גביר, האסירים נתפסו ועודם נתפסים כ"**חלאות אדם**", אשר ראויים לתת־תנאים.

היקף הפשעים שבוצעו ב־20 החודשים האחרונים על ידי המשטר הישראלי כלפי הפלסטינים ברצועת עזה התאפשר, בין היתר, בשל העיוות התודעתי־מוסרי העמוק שהשתרש בחברה הישראלית. ההפשטה השיטתית של הפלסטינים מאנושיותם - בין אם מדובר בתושבי רצועת עזה, בתושבי הגדה המערבית, באסירים פלסטינים או בפלסטינים אזרחי ישראל - הובילה למציאות שבה הרס החברה הפלסטינית מוצג לא רק כלגיטימי, אלא כהכרח בטחוני ומוסרי.

5.

ג'נוסייד כתהליך

ג'נוסייד הוא לרוב תוצאה של תהליך הדרגתי, לעתים ארוך שנים, שבמהלכו נוצרים התנאים להפיכתו של משטר דכאני ומפלה למשטר ג'נוסיידלי שפועל באופן מכוון להרס של קבוצת אוכלוסייה מובחנת. תהליך זה עובר בדרך כלל כמה שלבים, הכוללים שלילת זכויות מהקבוצה הנפגעת; דה־הומניזציה המציגה את הקבוצה כולה כאיום שיש לסלקו; והפעלת אלימות פיזית ישירה, תוך נרמולה בשיח הציבורי, הפוליטי והמשפטי. עם זאת, תנאים אלו עשויים להתקיים לאורך שנים רבות בלי שיגיעו לכדי זוועות המוניות, ובכללן ג'נוסייד. לרוב יידרשו אירוע או סדרת אירועים מחוללים שיניעו את המערכת לביצוע ג'נוסייד, אשר בעקבותיהם תהפוך האלימות המופעלת כלפי קבוצה למדיניות שיטתית ורחבת היקף המכוונת להשמדתה. אירוע מחולל כזה עשוי להיות התקפה אלימה, המייצרת או מחזקת תחושה של איום קיומי בקרב מי שיהפכו להיות קבוצת המִבצעים - כאשר במקרים רבים תוצג מדיניות ההרס וההשמדה כפעולה הכרחית לשם הגנה או החזרת הביטחון לקבוצה.

בחלק זה נרחיב על התהליכים הפוליטיים והחברתיים ארוכי הטווח שיצרו את התנאים המקדימים שאפשרו את ביצוע הג'נוסייד ברצועת עזה, על מתקפת 7 באוקטובר כאירוע מחולל אשר הוביל לשינויים מהותיים בחברה ובמדיניות הישראלית, ועל האקלים הציבורי והפוליטי בישראל שהניע את הוצאתו של הג'נוסייד לפועל. חשוב לציין כי חלק ניכר מהתנאים והנסיבות שיתוארו בחלק זה מתקיימים גם במרחבים האחרים שבהם חיים פלסטינים תחת שליטת ישראל. במובן זה, הסכנה שבהתדרדרות המשטר הישראלי לביצוע ג'נוסייד גם באזורים שמחוץ לרצועת עזה שרירה וקיימת.

א. יסודות משטריים מקדימים (1948-2023)

לאורך שנות קיומו הניח המשטר הישראלי יסודות משפטיים, חברתיים ופוליטיים המופרים בהיסטוריה ובספרות המחקרית כתנאים מקדימים המאפשרים ביצוע ג'נוסייד (בהתקיים תנאים ונסיבות נוספים, שעליהם נעמוד בהמשך). להלן נתמקד בשלושה מאפיינים של המשטר הישראלי שיצרו יחד את התשתית שאפשרה מעבר למדיניות של הרס החברה הפלסטינית וביצוע ג'נוסייד בפלסטינים ברצועת עזה: משטר האפרטהייד, הכולל הפרדה, הנדסה דמוגרפית

וטיהור אתני; דה־הומניזציה והצגת הפלסטינים כאיום ביטחוני־קיומי על הישראלים; ואלומות שיטתית ומערכתית כלפי פלסטינים, שמבצעה נהנים מחסינות דה־פקטו.

משטר האפרטהייד הישראלי – הנדסה דמוגרפית, טיהור אתני והפרדה

כבר בשלבים המוקדמים של הקמת מדינת ישראל התאפיינו היחסים בין יהודים לפלסטינים בדפוסים קולוניאליים־התיישבותיים, ובהם התיישבות נרחבת המשולבת בדחיקה ובנישול, הנדסה דמוגרפית, טיהור אתני והחלת ממשל צבאי. חשוב לציין כי אין סתירה בין הפרקטיקות הקולוניאליזם־התיישבותיות ובין המאפיינים הלאומיים של התנועה הציונית, הכוללים את הזיקה הדתית והתרבותית לארץ ישראל, את קיומו של יישוב יהודי רציף באזור לאורך אלפי שנים, את הרדיפות האנטישמיות ואת הג'נוסייד שבוצע ביהודים על אדמת אירופה. המונח קולוניאליזם התיישבותי מתייחס לפרויקט שבו אוכלוסיית מהגרים מאורגנת מתיישבת באדמה שעליה חיים תושבים ילידים, תוך שהיא שואפת לדחיקתם ולהחלפתם. נוכחות הילידים נתפסת כבעיה לאומית ודמוגרפית שיש לפתור, לעתים באמצעים אלימים, במיוחד כאשר קמה התנגדות של הקבוצה הילידית לנישול. במקרים רבים, הדבר מוביל להרג נרחב ושיטתי, עד כדי השמדה חלקית או מלאה של האוכלוסייה הילידית. מכיוון שהמאבק על האדמה נוטה להביא בסופו של דבר להרס קבוצת הילידים, רבים מחוקרי הקולוניאליזם ההתיישבותי רואים אותו כבעל סיכון גבוה במיוחד להפוך ג'נוסיידלי. מקרים ידועים של קולוניאליזם התיישבותי כוללים את אוסטרליה, ניו זילנד, ארצות הברית, קנדה, נמיביה ודרום אפריקה.

עם הקמתה של מדינת ישראל, התבסס בה משטר אשר מיסד עליונות יהודית, והפעיל באופן עקבי דפוסים של שליטה אלימה, אפליה והפרדה כלפי הפלסטינים. דפוסים אלה עולים לכדי אפרטהייד – מונח המתאר משטר ממוסד המפעיל חוקים, מנגנונים ופרקטיקות שתכליתם להנציח את עליונותה של קבוצה אחת על פני קבוצה אחרת בכל השטח שתחת שליטתו, לרוב תוך הצגת מטרה זו כהכרח קיומי ומוסרי. תחת משטר האפרטהייד הישראלי הפכו האלימות הקטלנית ברצועת עזה, השלטון הצבאי האלים על אוכלוסייה אזרחית של מיליוני בני אדם בגדה המערבית, והאפליה הממוסדת כנגד הפלסטינים אזרחי ישראל למצב שנתפס בעיני חלקים גדולים בציבור הישראלי כטבעי, או לכל הפחות בלתי נמנע.

הפרדה

לאורך השנים ביססה ישראל הפרדה חוקית ופיזית בין המרחבים היהודים והפלסטינים, כמו גם בין הקהילות הפלסטיניות באזורים השונים: מזרח ירושלים סופחה לישראל ונותקה מהגדה המערבית, הקהילות הפלסטיניות בגדה המערבית הופרדו זו מזו באמצעות מגבלות קשות שהערימה ישראל על התנועה ביניהן, וסגירתה של רצועת עזה מכל צדדיה הלכה והקצינה. עם עליית חמאס לשלטון ב־2007 הפך הבידוד של רצועת עזה לכמעט הרמטי מבחינה פיזית, כלכלית וחוקית, בעיקר בשל המצור שהטילה עליה ישראל.

הבידוד של רצועת עזה קשור בתפיסה הישראלית הרואה בה מוקד ייחודי של איום, בין היתר בשל העובדה ש**כשני שלישי** מאוכלוסייתה הינם פליטים שגורשו במהלך הנכבה של 1948 וצאצאיהם. מחנות הפליטים בעזה, כמו גם בשאר המרחבים שבהם חיים הפליטים הפלסטינים, נתפסים בשיח ובתודעה הישראלית כ"קני צרעות" – מוקדים של טרור והתנגדות פלסטינית לעצם הקיום הישראלי. כבר מראשית הכיבוש ב־1967 שאפה ישראל לפרק את מחנות הפליטים, ובכך להנציח את מורשת הגירוש, הנישול והדיכוי של הפלסטינים ברצועת עזה. הדבר בא לידי ביטוי, בין השאר, בניסיונות של ישראל לרוקן את הרצועה מתושביה בשנים הראשונות לאחר כיבושה ב־1967, ובמבצעים של הרג והרס נרחב שמוקדו במחנות הפליטים בשנות השבעים בהובלתו של אריק שרון. לא לחינם החלה ההתקוממות הפלסטינית הנרחבת הראשונה כנגד הכיבוש הישראלי ברצועת עזה, במהלך האינתיפאדה הראשונה שפרצה בדצמבר 1987.

בעשורים האחרונים, ובייחוד מאז 2007, שימשה רצועת עזה כ"מעבדה" ישראלית לבחינת פרקטיקות צבאיות ומנהלתיות קיצוניות, אשר רף האלימות שלהן הלך וגבר. התקפות חמושות של חמאס ופלגים פלסטינים אחרים ברצועת עזה, שכוונו גם נגד אזרחים ישראלים, נמשכו גם לאחר פינוי ההתנחלויות ב־2005 ו**סייעו לממשלות ישראל** להצדיק הטלת מצור חונק על הרצועה ולהעמיק את מדיניות הבידול בינה לבין הגדה המערבית. רצועת עזה הפכה בפועל לבית כלא עצום, שיושביו נשמרו באופן מתמיד על סף אסון הומניטרי ותחת אלימות קיצונית, הרחק מעיניו של הציבור הישראלי. כך למשל, ערכה ישראל בשנת 2008 חישוב של כמות הקלוריות המינימלית שניתן להכניס לרצועה מבלי להביא לאסון הומניטרי. הפגיעה הרחבה באזרחים תושבי עזה נורמלה עם השנים, כפי שבא לידי ביטוי במבצעים הצבאיים הישראליים ברצועת עזה בשנים 2008, 2012, 2014 ו־2021, בירי הקטלני במפגינים במהלך "הפגנות השיבה" ב־2019-2018 – ובהיעדר דין וחשבון ציבורי או משפטי עליהם.

הנדסה דמוגרפית וטיהור אתני

הנדסה דמוגרפית פירושה התערבות ממסדית בתהליכי ניהול אוכלוסייה וחלוקת המרחב. תחת משטר אפרטהייד, הנדסה דמוגרפית מהווה כלי מרכזי להבטחת רוב של הקבוצה השלטת בשטחים המועדפים של הטריטוריה. הנדסה דמוגרפית עשויה להתבצע, בין היתר, על ידי העברת אוכלוסייה מאזור לאזור, פיזור חברי קבוצה מסוימת בין אזורים שונים, אפליה במדיניות הגירה ואזרחות, הגבלת אזורי מחייה עבור קבוצות מוגדרות ועוד.

טיהור אתני הוא צורה קיצונית של הנדסה דמוגרפית. משמעו סילוק באמצעים אלימים של קבוצה אתנית, לאומית, גזעית או דתית מטריטוריה ספציפית. מטרתו עשויה להיות יצירת מרחב הומוגני מבחינה אתנית, סילוק של אוכלוסייה הנתפסת כסיכון ביטחוני או דמוגרפי, השתלטות על שטח הנתפס כבעל חשיבות אסטרטגית, דתית או לאומית, וכיוצא בזה. לעתים קרובות הוא ילווה בהרס המרחב הבנוי של חברי הקבוצה המטוהרת.

על מנת לבסס רוב יהודי ושליטה יהודית נרחבת ככל האפשר בקרקע, עשו ממשלות ישראל שימוש בכלים שונים להנדסת המרחב, לרבות טיהור אתני ומיסוד של אפליה בוטה באמצעות חוקים הנוגעים לאזרחות, לתושבות ולהגירה. כמו במקרה הדרום אפריקאי, גם במקרה הישראלי הדבר נעשה תוך שימור נרטיב "המדינה הדמוקרטית" בקרב הקבוצה השלטת, שכן המשטר יצר מצב שבו חברי הקבוצה מהווים רוב בקרב מי שהוגדרו כ"אזרחים" בגבולות השטח שהוגדר כמדינה.

מטרת הציונות המדינית הייתה ביסוס הרוב היהודי הנדרש להקמת מדינה יהודית, כמו גם מציאת פתרון ארוך טווח לבעיית ההתנגדות הפלסטינית להתיישבות ולפריקט הלאוומי היהודי. הטיהור האתני של הפלסטינים במהלך השנים הראשונות לאחר הקמת מדינת ישראל היה פועל יוצא של שיקולים ביטחוניים להגנה על הישוב היהודי, בשילוב עם כוונה להנדסה דמוגרפית של המרחב. הוא כלל גירוש ומניעת שיבה של כ־750 אלף פלסטינים, ניכוס של מרבית האדמות והרכוש שהיו בבעלותם, והרס ומחיקה נרחבים של יישובים ואתרי תרבות פלסטינים. חוקים שנועדו לקבע את תוצאות הטיהור האתני נחקקו כבר בשנים הראשונות לקום המדינה, ובראשם "חוק נכסי נפקדים" מ־1950 ו"חוק השבות", גם הוא מ־1950, שמיסד את האפליה היסודית ולפיה ליהודים בכל מקום בעולם עומדת הזכות להגר לישראל, בעוד הפליטים הפלסטינים מעולם לא זכו להכרה בזכות לשוב למולדתם.

פרקטיקות שונות של הנדסה דמוגרפית וטיהור אתני המשיכו לעצב את המדיניות הישראלית כלפי הפלסטינים גם לאורך העשורים הבאים. לאחר כיבוש השטחים ביוני 1967 הן יושמו במהירות גם על הפלסטינים המתגוררים בהם. ישראל גירשה אז מאות אלפים מבתיים ומחקה

כליל חלק מהכפרים שתושביהם גורשו, בין השאר באזור לטרון, במחנות הפליטים סביב יריחו, בשכונת המוגרבים בירושלים וברצועת עזה. גם הרוב המוחלט מקרב תושביה הסורים של רמת הגולן - כ־130 אלף בני אדם - גורשו מבתיהם. במבצע חשאי שקיימה בינואר 1972, גירשה ישראל בין 6,000 ל־20,000 פלסטינים מאדמותיהם והרסה את בתיהם באזור פתחת רפיח בחצי האי סיני. במהלך העשור האחרון, רעיונות של ארגון המרחב באמצעות אלימות הפכו לחלק לגיטימי מהשיח הציבורי והפוליטי הישראלי, בין היתר כמרכיב בחזונו של פוליטיקאים הלוקחים חלק מרכזי בניווט הגה השלטון, כמו איתמר בן גביר ובצלאל סמוטריץ'.

מנגנונים של דה־הומניזציה ותפיסת הפלסטינים כאיום קיומי

תהליכי דה־הומניזציה ודמוניזציה מכשירים הפעלה של אלימות קיצונית כלפי קבוצה מובחנת, ומהווים תנאי מאפשר הכרחי לביצוע ג'נוסייד.

כבר מימיה הראשונים של ההתיישבות הציונית, ניתן היה להבחין בצורות שונות של דה־הומניזציה שהופעלו כלפי תושבי הארץ הפלסטינים, כחלק מהמהלך הכולל של טיהור אתני, נישול וביסוס משטר של עליונות יהודית. השטח שהוגדר כיחידה אחת תחת המנדט הבריטי כ־Palestine הוצג במסגרת הנרטיב הציוני־ישראלי המקובל כ"שממה". מרחב זה השתרש בתודעה הישראלית בתור "ארץ ללא עם", שיועדה ל"עם ללא ארץ". התודעה הלאומית הפלסטינית הוכחשה לרוב, או לחלופין הוצגה כמבוססת על התנגדות להתיישבות היהודית ותו לא. לעתים קרובות הוצגו רבים מהפלסטינים כמהגרים ממדינות ערב השכנות שזה מקרוב באו. בישראל עדיין ניטש ויכוח האם בכלל קיים "עם" פלסטיני. גם סטריאוטיפים שליליים והכללות גזעניות כלפי המוסלמים, הערבים והפלסטינים היו תמיד מאפיין של השיח הציבורי הישראלי. תיאורים נפוצים, כגון היותה של ישראל "וילה בג'ונגל" בתוך המזרח התיכון, מבטאים דימוי של ישראל כבועה של ציביליזציה מתקדמת ונאורה בתוך מרחב פרימיטיבי. התרבות הפלסטינית, והתרבות הערבית־מוסלמית בכלל, מתוארות לעתים קרובות כתרבויות המקדשות את המוות ומחנכות לשנאה. במקביל, שיח "האיום הדמוגרפי", התופס את הילודה ואת הנוכחות הפלסטינית בכל המרחב שבין הים התיכון לנהר הירדן כ"בעיה", נוכח באופן מתמיד בשיח הציבורי הישראלי. הוא נדון במונחים כמו "פצצה מתקתקת" ו"איום קיומי" ב"שיח הביטחוני הישראלי, בתקשורת המרכזית, במכוני מחקר בולטים, ועל ידי פוליטיקאים מכל הזרמים הפוליטיים.

צורה מרכזית נוספת של דה־הומניזציה היא תפיסה והצגה של הקבוצה כולה כ"ברברית" ביסודה, או כמחויבת לאידיאולוגיה קיצונית וחסרת פשרות. ההיסטוריה מראה כי הפיכתה של קבוצה אתנית, לאומית, דתית או גזעית שלמה לכזו הנתפסת כבעיה ביטחונית חמורה וכאיום קיומי -

לרוב בהתבסס על מעשים שביצעו יחידים או ארגונים ספציפיים בתוכה - היא תנאי מאפשר עקבי לביצוע זוועות המוניות נגדה, ובכללן ג'נוסייד.

הפלסטינים נתפסים על ידי ישראל כאיום ביטחוני-קיומי מתמיד. בין התנועה הציונית ומדינת ישראל ובין התנועה הלאומית הפלסטינית מתקיים סכסוך מדמם וארוך שנים. במסגרת המאבק הפלסטיני בוצעו לאורך השנים התקפות פלסטיניות רבות על אנשי כוחות הביטחון ועל אזרחים ישראלים, שגבו את חייהם של אלפים. עובדה זו, לצד התבטאויות ומסמכים רשמיים של מנהיגים פלסטינים שהיו שותפים במאבק המזוין בישראל או תמכו בו, ולעיתים גם בפגיעה מכוונת באזרחים, מהווה את הבסיס שעליו נשען המשטר הישראלי להצגת כלל הפלסטינים כאיום תמידי על ביטחון מדינת ישראל ואזרחיה. מאז פרוץ האינתיפאדה הראשונה בסוף שנות השמונים, המפגש האזרחי בין יהודים-ישראלים ובין פלסטינים מהשטחים הלך והצטמצם, והיכרות בלתי אמצעית של יהודים ופלסטינים הפכה נדירה. האינתיפאדה השנייה וההתקפות על אזרחים ישראלים שבוצעו במהלכה הקצינו עבור רבים מן היהודים-הישראלים את חוויית האיום. זאת ועוד, מכיוון שהאינתיפאדה השנייה פרצה לאחר כמה שנים של משא ומתן מדיני - שבעיניים ישראליות נתפס כהליך שהציע ויתורים חסרי תקדים לפלסטינים - היא העצימה את התפיסה הישראלית לפיה הפלסטינים אינם מעוניינים בהסדר ובסיום הסכסוך, אלא בהשמדה של ישראל. "ההתנתקות" מרצועת עזה, עליית חמאס לשלטון זמן קצר לאחר מכן והמשך ההתקפות ממנה לשטח ישראל העצימו אף הם את התפיסה הישראלית לפיה "ויתור" על שטחים לטובת הפלסטינים נענה, וימשיך להיענות, באלימות מצידם.

במקביל, התייחסו השלטונות הישראליים באופן גורף לכל ניסיון התנגדות פלסטיני בלתי אלים - לרבות מאבקים דיפלומטיים, פעילויות להגנה על זכויות אדם, או קריאות לחרם - כפעילות טרור או כאיום קיומי. למעשה, אין ולא הייתה לפלסטינים שום אפשרות להתנגד לדיכוי שנכפה עליהם באופן שלא ייחשב כ"טרור" בעיני המשטר הישראלי. כך לדוגמה, פנייה של גורמים פלסטינים לבית הדין הפלילי הבינלאומי נתפסה כאיום אסטרטגי על ישראל; תנועת ה-BDS הוצגה פעמים רבות כגורם טרור עוין; ומחאות לא אלימות בכפרים בגדה המערבית, כולל במזרח ירושלים, דוכאו באלימות וגבו קורבנות. באופן דומה ניתן להבין את ההכרזה של שר הביטחון בני גנץ באוקטובר 2021 על שישה ארגוני זכויות אדם פלסטיניים כארגוני טרור - צעד שנדחה על ידי מדינות רבות, ובהן מדינות אירופה וארה"ב.

התפיסה הישראלית, הרואה בנוכחות הפלסטינית איום תמידי, מובילה לתפיסת עולם כוחנית ומיליטריסטית המקודדת בעומק התרבות והזהות של החברה הישראלית. תפיסת עולם זו מוכרת כמאפיין מרכזי של משטרי עליונות אתנית, בדומה למשטר האפרטהייד בדרום אפריקה. בישראל מונהג גיוס חובה ליהודים מאז שנת 1949, עם שיעור גיוס שנע בין 70% ל-90% בקרב

גברים יהודים לאורך השנים, ועד כ-60% בקרב נשים יהודיות. הצבא הישראלי נתפס לא רק ככוח מגן אלא כבסיס ללכידות החברתית הישראלית, והגיוס לצבא נחשב לפעולה ערכית המוכיחה מחויבות לחברה, למדינה ולמשטר. מעמד זה של הצבא הישראלי ותפיסת הקולקטיב הפלסטיני כאיום בטחוני, לצד תהליכי הדה-הומניזציה של הפלסטינים, הובילו לאורך השנים ליצירת היררכיה ברורה שבה חייהם של חיילים ישראלים קודמים לחייהם של אזרחים פלסטינים. היררכיה זו ניכרת במדיניות הצבא לאורך השנים ומתבטאת בשימוש באזרחים כמגן אנושי; במדיניות פתיחה באש מתירנית, החורגת מכללי המשפט הבינלאומי; ובהפצות נרחבות ולא מדויקות של אזורים פלסטינים אזרחיים לשם שמירה על ביטחון החיילים בשטח. פרקטיקות אלו בלטו בעיקר במבצעים הצבאיים שניהלה ישראל ברצועת עזה בשני העשורים האחרונים, אך הן מיושמות גם במרחבים אחרים.

את האופן שבו נתפסים הפלסטינים כאיום ביטחוני-קיומי מתמיד בישראל יש להבין גם על רקע תודעת הקורבנות, הנוכחת באופן מתמיד בזוהר, בשיח ובאתוס היהודיים-ישראליים. על אף שמדינת ישראל הפכה למעצמה צבאית אזורית; למרות היסטוריה ארוכה של גירוש, נישול וניהול משטר צבאי אלים; ותוך התעלמות מפערי הכוחות העצומים בין שני הצדדים - מרבית הישראלים היהודים ממשיכים לראות את עצמם כקורבן הבלעדי, עליו נכפה להרוג ולהיהרג על מנת לשרוד אל מול האויבים המקיפים אותו וחותרים כל העת להשמידו. שורשיה של תודעה זו נטועים עמוק בהיסטוריה של אנטישמיות, רדיפה ופוגרומים כנגד העם היהודי - ובשיאם השואה. ההיסטוריה הזו נוצלה לאורך השנים על ידי המשטר הישראלי כדי להצדיק, בין היתר, את השליטה האלימה בפלסטינים.

תרבות של חסינות

תרבות מוסדית, פוליטית, חברתית ומשפטית של חסינות מפני העמדה לדין וממתן דין וחשבון על ביצוע פשעים כנגד חברי קבוצה מובחנת, ידועה גם היא כגורם המאפשר ביצוע פשעים קיצוניים, ובתנאים מסוימים אף ג'נוסייד.

ברוב המקרים שבהם נרשמה פגיעה בפלסטינים על ידי ישראל לאורך השנים, לא נדרשו מדינת ישראל, מקבלי ההחלטות בה, חיילים, מפקדים, שוטרים או אזרחים לתת דין וחשבון על מעשיהם. התמיכה שלה זוכה ישראל לאורך כל שנות קיומה ממדינות המערב, ובמיוחד מארה"ב, יצרה מצב של חסינות דה-פקטו מפני הכלים הפוליטיים, המשפטיים והכלכליים העומדים לרשות הקהילה הבינלאומית למניעת הפרות של החוק הבינלאומי. משרתים בכוחות הביטחון הישראלים עמדו לדין רק לעתים רחוקות על פגיעה בפלסטינים, וכך גם אזרחים, במיוחד מתנחלים.

כך למשל, על פי נתוני ארגון יש דין, בחמש השנים שקדמו למלחמה הנוכחית התקבלו במערכת אכיפת החוק הצבאית 862 תלונות על עבירות של חיילים ישראלים כלפי פלסטינים בגדה המערבית (מספר נמוך בהרבה מאלו שהתבצעו בפועל). מתוכן נפתחו 258 חקירות פליליות בלבד, כאשר רק 13 מהן הגיעו לכדי הגשת כתבי אישום. מתוך 219 התלונות שהוגשו בנוגע למקרי הרג של פלסטינים, נפתחה חקירה אחת בלבד (על פי מעקב בצלם, במהלך תקופה זו נהרגו 950 פלסטינים בידי כוחות ישראלים בגדה המערבית, כולל מזרח ירושלים, וברצועת עזה). מבט רחב יותר על חקירת תלונות הנוגעות לפגיעת חיילים בפלסטינים מאז שנת 2000 מעלה כי רק במקרים נדירים מגיעות חקירות אלו לכדי הגשת כתב אישום, ובמקרים בודדים להרשעה. באופן דומה, כ-94% מתיקי החקירה של אלימות מתנחלים כלפי פלסטינים בגדה המערבית שנפתחו במהלך שני העשורים האחרונים במשטרת ישראל נסגרו ללא כתב אישום. מתוך תיקי החקירה שנפתחו, 3% בלבד הגיעו לכדי הרשעה מלאה או חלקית.

חסינות גורפת ומערכתית זו באה לידי ביטוי מובהק במסגרת המבצעים הצבאיים שישראל ניהלה בעזה בשני העשורים האחרונים, כמו גם ב"הפגנות השיבה" בעזה ב-2018. במבצע "עופרת יצוקה" בין דצמבר 2008 לינואר 2009 נהרגו כ-1,391 פלסטינים - שלפחות 759 מתוכם לא השתתפו בלחימה, לרבות 344 קטינים - ויותר מ-5,000 נפצעו. מתוך יותר מ-400 אירועים שבחנה הפרקליטות הצבאית, שלוש חקירות בלבד הסתיימו בהגשת כתבי אישום; אחת מהן - שדווקא בה העונש היה החמור ביותר - הייתה על גניבת כרטיס אשראי. במבצע "עמוד ענן" בנובמבר 2012 נהרגו 167 פלסטינים; לפחות 87 מהם לא השתתפו בלחימה, ובכללם 32 קטינים. ועדה צבאית פנימית בחנה יותר מ-80 אירועים שבהם עלה חשד להפרת חוק. 65 מהם הועברו לבחינת הפצ"ר, שהחליט כי לא קיימת הצדקה לחקירה פלילית באף אחת מהן. במבצע "צוק איתן" בקיץ 2014, ישראל הרגה כ-2,200 פלסטינים, מאות מתוכם בבתייהם, ובהם כ-526 קטינים. כ-63% מההרוגים לא השתתפו בלחימה. למרות זאת, חקירות בודדות נפתחו, ועד כה רק חקירה אחת בלבד - נגד חיילים שהואשמו בביזה - הובילה לכתב אישום. ב"הפגנות השיבה" בין מרץ 2018 ליולי 2019 נהרגו 223 מפגינים פלסטינים - 46 מתוכם קטינים - מירי אש חיה, כדורי גומי, רימוני גז ועוד. מעל ל-13,000 נפצעו. רובם המכריע של ההרוגים והפצועים לא היו חמושים ולא סיכנו את החיילים שעמדו, ממוגנים היטב, מצדה השני של הגדר. מתוך החקירות שנפתחו, אחת בלבד הובילה לכתב אישום. במבצע "שומר החומות" במאי 2021 הופצו מאות אתרים ברחבי רצועת עזה, לרבות תשתיות אזרחיות, שכונות ומגדלי מגורים, בתי ספר ובתי חולים. על פי נתוני צלם, במהלך המבצע נהרגו 233 פלסטינים, 137 מתוכם אזרחים שלא השתתפו בלחימה, ובכללם 54 קטינים. על פי נתוני האו"ם, יותר מאלפיים פלסטינים נפצעו. מבין 84 המקרים שהועברו לבחינת מנגנון החקירה המטכ"לי, רק מקרה אחד הוביל לפתיחה בחקירה פלילית ולהגשת כתב אישום.

מערכת אכיפת החוק הצבאית פועלת, אם בכלל, לבחינה של אירועים נקודתיים, שבהם קיים חשד שחיילים ומפקדים זוטרים יחסית פעלו בניגוד לפקודות שניתנו להם. נדירים המקרים

שבהם נחקרים מפקדים בכירים, ובלאו הכי המערכת אינה מוסמכת לחקור את הפקודות ואת המדיניות הצבאית עצמה. נוסף על כך, החקירות נעשות לרוב באופן רשלני ומסתמכות באופן כמעט בלעדי על עדויות חיילים – ולא על בחינה עצמאית של הראיות הרלבנטיות – כאשר גם עדויות אלו נגבות לעתים קרובות זמן רב לאחר האירוע עצמו, באופן המאפשר תיאום גרסאות ומקשה על חקירה אפקטיבית. גרסאותיהם של החיילים מקבלות עדיפות עקבית על פני עדויותיהם של הפלסטינים, שבמקרים רבים כלל לא נגבות. באופן מהותי פועלת מערכת אכיפת החוק הצבאית בעיקר כמנגנון טיוח, המלבין את מדיניות הצבא ואת פעולותיו מול הציבור הישראלי ומול הקהילה הבינלאומית ומוסדותיה.

בית המשפט העליון מספק מצדו מראית עין של ביקורת ופיקוח משפטי על הפעולות שמבצעות הרשויות הישראליות כלפי פלסטינים, תוך הסוואת העובדה כי במשך שנים הוא נוהג להעניק הכשר או להימנע מהתערבות ברוב המכריע של פעולות אלו, גם כשהן עומדות בניגוד גמור לדרישות החוק הבינלאומי. יוקרתו של בית המשפט הישראלי, הנתפס בעולם כמוסד עצמאי וליברלי האמון על זכויות האדם, חיזקה את החסינות שממנה נהנתה ישראל בקהילה הבינלאומית. תפיסה שגויה זו סייעה, עד השנה האחרונה, למנוע העמדה לדין של מנהיגים ישראלים בבית הדין הפלילי הבינלאומי בהאג, בין היתר בשל ”עיקרון המשלימות”, ולפיו בית הדין הפלילי נמנע מהתערבות אם ישנם מנגנוני חקירה ושיפוט פנימיים עצמאיים במדינה.

כתוצאה של חסינות מתמשכת זו, למקבלי ההחלטות בישראל היה יסוד סביר להניח שגם תגובה רחבה, לא פרופורציונאלית וחסרת הבחנה באופן קיצוני למתקפת 7 באוקטובר תזכה מבעלות בריתה במערב לתמיכה – או לכל הפחות להעלמת עין – תוך תשלום מס שפתיים לגבי הפגיעה בפלסטינים. באותה מידה, מפקדים, חיילים וכלל הכוחות הישראליים, כמו גם מתנחלים בגדה המערבית, יכלו להניח כי ימשיכו ליהנות מחסינות כמעט מוחלטת בכל הקשור לפגיעה באזרחים פלסטינים.

ב. 7 באוקטובר כאירוע מחולל ומניע

ב־7 באוקטובר 2023, ביצעו ארגון חמאס ופלגים חמושים פלסטינים נוספים את המתקפה הקטלנית ביותר שהתרחשה אי פעם נגד אזרחים ישראלים. הייתה זו מתקפה נפשעת וחסרת תקדים בעוצמתה, שהותירה אחריה שובל כבד של אובדן, הלב וצער בחברה הישראלית. 1,218 בני אדם נהרגו כתוצאה מאותה מתקפה באזורים הסמוכים לרצועת עזה (“עוטף עזה”) או בזמן שהוחזקו בשבי חמאס, מהם 882 אזרחים וחברי כיתות הכוננות ביישובים. מבין האזרחים ההרוגים נמנו 280 נשים ו־40 ילדים. מספר קטן של אזרחים נהרגו מירי של הצבא הישראלי

כחלק מהלחימה או כשניסו למנוע את חטיפתם בידי החמושים הפלסטינים. עשרות אלפים נפצעו, ו־252 בני אדם חיים וגופות נחטפו לרצועת עזה, רובם המכריע אזרחים ישראלים, ובהם נשים, זקנים וילדים, שהצעיר מביניהם היה תינוק בן 9 חודשים. נכון לאמצע יולי 2025, **הושבו לישראל** 205 מן החטופים – 148 מהם בחיים ו־57 גופות. חלק מהחטופים **נהרגו** בזמן השבי בידי שוביהם או מהפצצות הצבא הישראלי, וחלקם עודם מוחזקים בשבי **בתנאים קשים מנשוא** ובהיעדר גישה לטיפול רפואי קריטי שלו הם זקוקים. במהלך המתקפה **בוצעו מעשי אלימות ואלימות מינית** קשים ביותר, שחלקם הסתיימו במוות. החובה להימנע ככל האפשר מפגיעה באזרחים והאיסור על חטיפת אזרחים הם עקרונות יסוד של הדין ההומניטרי הבינלאומי ועקרונות מוסריים בסיסיים ומחייבים. המעשים הללו מהווים פשעי מלחמה, וככל הנראה גם פשעים נגד האנושות – ובצלם מגנה אותם בכל תוקף.

על מנת להבין באופן מלא את המתקפה הג'נוסידיאלית על אוכלוסיית עזה בפרט ועל הפלסטינים כקבוצה, יש להכיר בהשפעה שהייתה למתקפת 7 באוקטובר על החברה והמדיניות הישראלית. תחושות ההפתעה, ההשפלה והפחד שעוררה המתקפה, והשינויים העמוקים שהתרחשו בחברה הישראלית בתגובה אליה, היוו כוח מניע לשינוי המדיניות הישראלית כלפי הפלסטינים: מדיכוי ושליטה להרס והשמדה.

מתקפת 7 באוקטובר נתפסה בקרב חלקים רחבים בציבור הישראלי כפעולה שהתבצעה מחוץ לזמן ולמרחב, ללא הקשר ורקע. יתרה מכך, בשיח הישראלי המקובל, כל ניסיון להעלות את ההקשר הרחב שבתוכו בוצעה המתקפה – כלומר, עשורים של שליטה אלימה, כיבוש ומצור על רצועת עזה – מוצג באופן כוזב **כניסיון להכחיש** את מעשי חמאס או **להצדיק אותם**. הוקעת השיח על הרקע למתקפה, ולימים גם הוקעת השיח על הפשעים הנעשים בעזה, מייצגים את האופן שבו נשמרות "נקודות העיוורון" של הציבור הישראלי.

מאז ומעולם נקט משטר האפרטהייד הישראלי בפרקטיקות של הפרדה מרחבית ותודעתית בין יהודים-ישראלים ובין פלסטינים. לאורך עשרות שנות כיבוש צבאי, צומצמה חשיפתם של הישראלים לאלימות המופעלת כלפי הפלסטינים, והועלמה מתודעתם העובדה שהם חיים תחת משטר אפרטהייד מפלה, גזעני ואלים. ראייה מעוותת זו של המציאות, יחד עם תחושת הביטחון שסיפקו זרועות הביטחון הישראליים, הובילו לכך שמרבית הציבור הישראלי-יהודי לא העלה על דעתו את האפשרות שהאלימות שננקטת יום-יום, במשך עשרות שנים, כלפי מיליוני אנשים, תוביל לאלימות קטלנית נגדית בהיקף שנתפס עד אז כדמיוני. מתקפת 7 באוקטובר נחוותה כאירוע מטלטל במיוחד עבור הישראלים לא רק בשל תוצאותיה או בגלל **הכישלון של הצבא הישראלי** להגן על אזרחים, אלא גם משום שבתוך שעות ספורות קרסו הנחות היסוד שעליהן גדלו דורות של ישראלים; הנחות יסוד כמו זו שניתן לשמור את האלימות והדיכוי בצד אחד של הגדר, ולחיות בביטחון ובשקט בצידה השני.

כמעט ואין בנמצא בית או משפחה ישראליים שלא הושפעו עמוקות ממתקפת חמאס ומתוצאותיה. עוצמת המתקפה וההיקף חסר התקדים של הקורבנות הישראליים שגבתה הובילו לכך שישראלים רבים חוו אובדן באופן אישי או כחלק מהמעגל המשפחתי והחברתי שלהם. זאת ועוד, מאז אותו בוקר נחשפו ישראלים לשטף בלתי־פוסק של סרטונים ותמונות שתיעדו את התקפת החמושים הפלסטינים, וכן לעדויות של ניצולים ושל כוחות ההצלה והביטחון שהיו באזור. כל אלו הותירו חותם בל יימחה על הישראלים. מתקפת חמאס היוותה המחשה, מציאותית יותר משניתן היה לדמיין, של מראות טבח המוני ביהודים חסרי מגן הלקוחים מהזכרון ההיסטורי הקולקטיבי הישראלי־יהודי, וערערה עד היסוד את תחושת הביטחון האישי והקולקטיבי של הציבור היהודי בישראל.

המצב התודעתי של אימה, זעם ורצון לנקמה – אשר אפיין רבים מן הישראלים לאחר 7 באוקטובר, נכח באופן מובהק בשיח הציבורי – היווה קרקע להסתה אלימה נגד הפלסטינים בכלל וכלפי הפלסטינים ברצועת עזה בפרט. הלך הרוח הזה, שתודלק בידי אנשי ציבור, פוליטיקאים, מפקדי צבא בכירים ואנשי תקשורת, היה גורם מניע משמעותי למעבר של המשטר הישראלי ממדיניות של שליטה והרתעה באמצעות מצור ומבצעים צבאיים (קטלניים בפני עצמם) למדיניות השואפת ל"ניצחון מוחלט", תוך הרס טוטלי, שיטתי וחסר הבחנה של החברה הפלסטינית ברצועת עזה.

קל היה לרתום את הציבור לאידאולוגיית ה"ניצחון המוחלט" – מושג המחזיק את האשליה שניתן, באמצעות הפגנת כוח צבאי, להשיב את הביטחון שהתערער. "נצח ביחד, ונהפוך את יום שבת השחור לרגע שיעצב את עוצמתה של ישראל ועליונותה הביטחונית באזור לשנים רבות קדימה", אמר בני גנץ, שר הביטחון לשעבר, כשהכריז על חזרתו מהאופוזיציה לממשלה ב־8 באוקטובר – ושיקף בכך את הלך הרוח שיאפשר בחודשים הבאים להטיל חורבן מוחלט על החברה הפלסטינית ברצועה באמצעות שימוש לא מרוסן בכוח צבאי.

מתקפת 7 באוקטובר סיפקה, וממשיכה לספק עד היום, הצדקה מוסרית לכאורה לכל פעולות הצבא הישראלי, מרצועת עזה ועד איראן. מראשיתה הוצגה המתקפה הישראלית על עזה כפעולה של הגנה עצמית, המתחייבת כתגובה למתקפת חמאס. העובדה שעבור רבים מהציבור הישראלי-יהודי זהו הצידוק המוחלט לכל פעולה של ישראל ברצועה אפשרה למשטר הישראלי להסיר מעצמו כל מחויבות חוקית או מגבלה מוסרית על פעולותיו, כמעט ללא ביקורת ציבורית. דוגמה לשינוי שהתחולל בשיח הציבורי ניתן למצוא בתגובה הציבורית לעמדות ג'נוסידיאליות לפני מתקפת 7 באוקטובר ואחריה. כך, כשבצלאל סמוטריץ' קרא במרץ 2023 "למחוק" את העיירה הפלסטינית חווארה שמדרום לשכם בעקבות תקיפה של ישראלים על ידי תושב הכפר, הוא זכה לגינויים כמעט מקיר לקיר, בוודאי מצד אלו המזהים עם המרכז הישראלי. לאחר 7 באוקטובר, לעומת זאת, קריאות דומות לגבי רצועת עזה ולגבי הגדה המערבית נעשו שכיחות ולגיטימיות, והן זוכות לתמיכה ציבורית רחבה.

המציאות מאז אוקטובר 2023 חושפת את המידה שבה חברה המקיימת משטר אפרטהייד – הכולל הפרדה, עיוורון מוסרי ואלימות – עלולה להתדרדר אל עבר מדיניות של ג'נוסייד, כהמשך ישיר של דפוסי שליטה והכחשה. החורבן בעזה אינו רק תולדה של חרדה קיומית, אלא בחירה מודעת לדמיין עתיד שאין בו מקום לחיים פלסטיניים. במציאות זו, מתקפת חמאס, על כל אכזריותה, איננה רק אסון נורא שפקד את החברה הישראלית, אלא גם מראה שמציבה בפניה את המחיר האנושי של קיום משטר דכאני בן עשרות שנים – מראה שישראל בוחרת להדוף בזעם ובכוח.

ג. ניצול הזדמנות עבור ממשלה ימנית קיצונית

את המתקפה הנוכחית ברצועת עזה יש להבין גם על רקע ההרכב הנוכחי של הממשלה הישראלית. בדצמבר 2022, עשרה חודשים לפני מתקפת חמאס, הוקמה בישראל הממשלה הימנית והקיצונית ביותר שכינה בה מעולם. ביסוס ושימור העליונות היהודית הכווינו את פעולות הממשלה מראשיתה והוצגו באופן פומבי במסמכי מדיניות רשמיים. כך למשל, קווי היסוד וההסכמים הקואליציוניים הדגישו את זכותו "הבלעדית ובלתי ניתנת לערעור" של העם היהודי "על כל מרחבי ארץ ישראל". זוהי ממשלה שמובלת על ידי שרים בכירים שהציגו בעבר, בפומבי ובגאווה, את תפיסותיהם הגזעניות והאלימות. כך למשל, הסביר השר בצלאל סמוטריץ' לחברי הכנסת הפלסטינים באוקטובר 2021 כי "אתם פה בטעות – כי בן גוריון לא גמר את העבודה ולא זרק אתכם ב־48". רטוריקה של מחיקת הנרטיב הפלסטיני, ובמקרים מסוימים גם של עובדת קיומו של העם הפלסטיני, שכיחה אף היא בקרב אותם גורמים. כך, במרץ 2023 הצהיר סמוטריץ' כי "אין דבר כזה עם פלסטיני". במשך שנים רבות, בעודם מכהנים בתפקידי ציבור שונים, הבהירו גורמים אלה כי בכוונתם לתרגם את תפיסותיהם למעשים: הם הצהירו כי יקדמו "טרנספר מרצון" של פלסטינים, את סיפוחה של הגדה המערבית לשטחי ישראל ואת יצירת התנאים הדרושים להתיישבות יהודית ברצועת עזה, כל זאת תוך שהם מתנערים באופן מוחלט מכללי הדין וממוסדות המשפט הבינלאומי.

בשנת 2017 פרסם סמוטריץ' את "תוכנית ההכרעה", שהציעה לפלסטינים בחירה בין ויתור על זכויותיהם, גירוש או השמדה. מינויו של מי שהגה תוכנית כזו לשר במשרד הביטחון האחראי על המנהל האזרחי מעביר מסר ברור מצד ממשלת ישראל כי היא מגבה שימוש באלימות (של מתנחלים, ובכלל) למטרת השתלטות על שטחים ולטיהור אתני של פלסטינים. ואכן, מספר התקריות של אלימות מתנחלים כלפי פלסטינים בין ינואר לספטמבר 2023 כמעט והוכפל לעומת התקופה המקבילה בשנה שקדמה לה. זאת ועוד, התקריות האלימות מאז השבעת הממשלה הנוכחית לבשו אופי חסר תקדים של פוגרומים המוניים, החל ב"פוגרום חווארה" שהתרחש בפברואר 2023 ועד לאירועים המתרחשים מדי שבוע, בזמן כתיבת שורות אלה. ערב 7 באוקטובר

2023, נרשם שיא במאמץ של כמה מחברי הכנסת מהימין הקיצוני לקדם גירוש פלסטינים ממקום מושבם בגדה המערבית, כולל במזרח ירושלים, באמצעות הסתה לאלימות ואף בלקיחת חלק בפעולות אלימות ומתריסות של מתנחלים. כמקובל בגדה המערבית, אלימות זו התאפשרה לא פעם בזכות נוכחות הצבא הישראלי, ולעתים אף לוותה בהשתתפותו הפעילה.

על מנת להבין את הנסיבות שבהן פתחה ישראל בהתקפה ג'נוסיידלית על הפלסטינים ברצועת עזה, יש לקחת אפוא בחשבון את העובדה שעבור חלק משמעותי ומרכזי מבין מקבלי ההחלטות וחברי הממשלה הישראלית, היא מהווה הזדמנות למימוש תוכניות מרחיקות לכת להשתלטות על שטחים נוספים, תוך גירוש ונישול של פלסטינים. כפי שהגדירה זאת שרת ההתיישבות והמשימות הלאומיות, אורית סטרוק, מדובר עבור אותם גורמים ב"תקופה של נס". בעוד הג'נוסייד מבוצע על ידי המערכת הישראלית כולה, העובדה ששותפים מרכזיים ביותר בעיצוב ובקביעת מדיניות זו הם קיצוניים וג'נוסיידלים באופן ברור ומובהק, הינה גורם משמעותי בהנעתו ובהוצאתו אל הפועל.

.6**סיכום**

מאז החלה ישראל במתקפה על רצועת עזה, אנו עדים מדי יום לרצף בלתי פוסק של אובדן חיים ושל סבל אנושי, בהיקף שלא היה ניתן להעלות על הדעת רק חודשים ספורים קודם לכן. ערים שלמות הופצצו והוחרבו, עד שלא נשאר בהן ולו בית אחד העומד על תילו; מאות אלפי בני אדם נעקרו באחת מחייהם, צועדים בדרכים המאובקות כצלליות אנושיות, נושאים על גבם את מעט הרכוש שהצליחו לקחת עמם בחיפוש אחר מחסה ארעי; מבוגרים וילדים נדחקים בתורים אינסופיים בתקווה להשיג מעט מזון, נכונים לשלם בחייהם עבור האפשרות להביאו למשפחותיהם מזות הרעב; ומעל הכול מרחף המוות הנשקף מכל עבר. חורבן אנושי המועבר בשידור ישיר מתוך התופת.

מעבר לפגיעה האיומה בקורבנותיו הישירים, ג'נוסייד מהווה מתקפה על האנושיות עצמה; על האמונה הבסיסית בקדושת החיים ועל העיקרון הקובע שכל אדם זכאי, מעצם היותו בן אנוש, לזכויות בסיסיות שיגנו עליו מפני אלימות שרירותית. ההיסטוריה לימדה אותנו שהשאיפה למחות את קיומה של קבוצה אנושית היא פשע בעל השלכות קטסטרופליות – פשע שחובתו של כל אדם להתנגד לו ולפעול לעצירתו המיידית. זהו צו מוסרי, משפטי ואנושי: להכיר בעובדות, לקרוא להן בשמן, לעמוד לצד הקורבנות ולדרוש את עצירת ההשמדה וההרס בעודם מתרחשים.

הסקירה שהוצגה בדו"ח זה לא מותירה מקום לספק: מאז אוקטובר 2023 אחראי המשטר הישראלי לג'נוסייד המבוצע בפלסטינים ברצועת עזה. הרג של עשרות אלפי בני אדם, פציעה גופנית ונפשית של מאות אלפים, הרס בהיקפים אדירים של מבני מגורים ושל תשתיות אזרחיות, הרעבה, עקירה ומניעה של סיוע הומניטרי – כל אלו נעשים באופן שיטתי, כחלק ממתקפה מתואמת, שמטרתה להחריב את כלל מרכיבי החיים ברצועה. זאת ועוד, ההחלטה הישראלית להמשיך את המתקפה למרות אינספור אזהרות והוכחות לגבי השלכותיה הקטלניות – בשילוב עם ההצהרות הרבות של קובעי המדיניות, שהבהירו שישראל פועלת נגד כלל תושבי הרצועה – מוכיחות את כוונתה של ההנהגה המדינית והצבאית של ישראל לפגוע באופן בלתי הפיך בקיום האנושי הפלסטיני באזור זה.

במקביל לג'נוסייד המתקיים ברצועה, מוביל המשטר הישראלי מתקפה נגד האוכלוסייה הפלסטינית בגדה המערבית, ונוקט במדיניות של פגיעה קשה בזכויותיהם של אזרחי ישראל הפלסטינים. למרות ההבדלים הניכרים בסוג ובהיקף פעולותיו של המשטר הישראלי באזורים השונים שתחת שליטתו, החוט המקשר ביניהם הוא הכחשת אנושיותם של בני ובנות העם הפלסטיני. כתוצאה מתהליך הנמשך מאז הקמת מדינת ישראל ב־1948, ושהוא בצורה משמעותית

בעקבות המתקפה הנפשעת שביצע חמאס ב־7 באוקטובר 2023, הפכו חייהם וכבודם של הפלסטינים להפקר בעיני מרבית הישראלים היהודים, והפגיעה בהם הפכה לעניין של מה בכך.

שגרת ההרג והחורבן ברצועת עזה, וכך גם עקירתם הכפויה של עשרות אלפי בני אדם בגדה המערבית, לא היו מתאפשרות לולא חוסר המעש שהפגינה הקהילה הבינלאומית נוכח חומרתם והיקפם הבלתי נתפס של הפשעים המבוצעים. מרבית הפשעים תועדו ופורסמו במהלך חודשי המלחמה. ואולם לא רק שמנהיגי מדינות רבות, ובראשן מדינות אירופה וארצות הברית, נמנעו מלנקוט פעולה אפקטיבית לעצירת ההשמדה, אלא שבפועל הם אף אפשרו את התמשכותה: בין אם על ידי הצהרות תמיכה בפעולה הישראלית, ובין אם באמצעות תמיכה אקטיבית, שכללה בין השאר משלוחי נשק ותחמושת. גם כאשר בית הדין הבינלאומי לצדק (ICJ) קבע כי ישנו חשש ממשי שפעולותיה של ישראל עולות לכדי פעולות ג'נוסידיאליות – ואף כאשר בית הדין הבינלאומי הפלילי (ICC) הוציא צווי מעצר בינלאומיים לראש הממשלה נתניהו ולשר הביטחון דאז גלנט, בחשד לביצוע פשעי מלחמה ופשעים נגד האנושות – כשלה הקהילה הבינלאומית בעצירתם המיידית של המעשים ובהבאת האחראים לדין.

אופיין הג'נוסיידלי של פעולותיה של ישראל ברצועת עזה, ואי מניעתן על ידי הקהילה הבינלאומית, צפויות להשפיע לא רק על פעולותיה העתידיות של ישראל נגד העם הפלסטיני, אלא לעצב את כללי ההתנהגות המקובלים ביחסים הבינלאומיים ולהשפיע על מקומן של זכויות האדם בעולם כולו. רמיסתם של כללי יסוד בדין הבינלאומי, וההתעלמות המופגנת מהנורמות המוסריות שעיצבו את הסדר העולמי לאחר מלחמת העולם השנייה, עלולים להפוך את השימוש בכוח קטלני וחסר הבחנה, ואת הפגיעה המכוונת באזרחים, לנקודות המוצא לניהול סכסוכים אלימים מעתה והלאה.

כדי להתייבב מול ההרס האדיר והשבר ההמוסרי שהוא מייצר, דרושה לא רק הכרה בפשעים, אלא גם לקיחת אחריות – בינלאומית ומקומית – ופעולה נחושה לעצירתם. אנחנו מכירים בכך שמלאכת השיקום נוכח החורבן העצום שנזרע תהיה ארוכה וקשה, וכי היא תדרוש שינוי מהותי ביסודות שעליהם מבוסס המשטר הישראלי. שינוי זה מתחייב גם לאור העובדה שהמשטר הישראלי – אשר רוקן מתוכן כל ערך או מחויבות מוסרית – הוא משטר המסכן את כל בני האדם שחיים תחתיו, ולכן יש לעשות כל שניתן כדי למנוע ממנו לגבות קורבנות נוספים.

בטווח המידי, ההבנה שהמשטר הישראלי מבצע ג'נוסייד ברצועת עזה, והחשש הכבד מפני התרחבותו גם לאזורים אחרים שבהם חיים פלסטינים תחת המשטר הישראלי, מחייבים פעולה דחופה וברורה מצד הציבור הישראלי והקהילה הבינלאומית.

זה הזמן לפעול, זה הזמן להציל את מי ואת מה שעוד לא אבדו לעד, ולעשות שימוש בכל האמצעים האפשריים לפי המשפט הבינלאומי לעצירת הג'נוסייד הישראלי בפלסטינים.